

Duplum

TUULISPEDIA

Kõik tellige ja lugege

„Rahva Elu“!

„**Rahva Elu**“ on huvitavaim perekonna-leht Eestis, mille ülesandeks ja sihiks perekondliste küsimuste harutamine ja lahendamine.

„**Rahva Elust**“ leiab palju sisukat lugemismaterjali, nagu: juhtkirje, põnevaid romaane, jutte, vesteid, luuletisi, mõtteteri, nalja, teateid spordist, teatrist, kinost, lahtuskajast, kohtust jne. Peale selle on lugejail oma kirjavahetuse nurk.

„**Rahva Elus**“ on kõige kasulikum kuulutada, kui soovite omale leida tutvusi, sõpru või eluseltsilist, sest „**RAHVA ELU**“ lugejaskond on neist kuulutusist eriti huvitatud.

„**Rahva Elu**“ aastatellijail on võimalus 2, aga poolaasta-tellijail 1 kord aastas maksuta „**RAHVA ELUS**“ kuulutada.

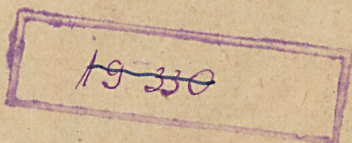
„**Rahva Elu**“ võib tellida kõigist Vabariigi postiasutistest ja maksab ühes kojusaatmisega: aastas 4 kr., poolaastas — 2 kr. 25 snt., 3 kuu peale — 1 kr. 25 s., 2 k. peale — 85 snt. ja 1 k. peale — 45 snt.

„**Rahva Elu**“ toimetuse ja talituse asub 20. aug. 1932 a. Tallinnas, V. Karja tän. 12. (Ssekäik Paalmanni trükikoja kõrvalt).

„**Rahva Elu**“ aadress kirjadele ja rahatele on: „Rahva Elu“, postk. 372, Tallinn.

TUULISPEA

ELMO ELLORI ARMASTUSROMAAN

2

A-82092

„Agile — ühe kauni suve pärast“.

1.

Vahest terves Roolaanes polnud tookord suuremat võrukaela kui mina. Vähemalt nii nimetati mind ja vaadati mu peale ikka nii — mitte kui just korralikule noormehel, kellest oleks loodetud asja.

Selleks oli süüdi mu iseloom, mis polnud pärit selle vaikse, alalhoidliku küla õhkkonnast, kus iga korralik inimeselaps pidi tegema tööd, magama ja sööma. Siin ei tohtinud vaadelda, mõelda ega kergemeelseid lõbusid taga ajada linna kommete, raamatute, vempude ja muude sarnaste jumalavallatute asjade näol.

Siin ei tohtinud lõbuleda kevadiste lillede, siniste taevaste ega mahedate tuulte pärast, küll aga teadmisest, et lume sulades ja maa tahenedes algab põllutöö.

Samuti ei nähtud kunagi sügistaevaste alt tõttavaid kurgede karavaane selle luulelikkuse ja südant haarava nukra klu-klu-tamamise, vaid teadmise pärast, et lahkuvad kured ennustavad kurje ilmu.

Nii juhtunud, et mu vanemate õnnetu surma järele ühel rongiõnnetusel, mind neljaaastast põngerjat toodi lihtsalt linnast Roolaane, mu kauge omase juurde, kes mind tükk aega tunnistanud ja lausunud: „Elavad silmad, aga peen kont.“

Seega olin vastu võetud talurahva seisusse.

Järgmisel aastal algas mu karjäär kanahoidjana, siis sea-, veisekarjasena ja lõpuks tööpoisina.

Tööpoissi aga minust ei saanud, sest silmis olid liiati tulised rahutusleegid, kondid aga peened ja haprad.

Võisin ülima rahuga äkitselt jätta hobused äketelega põllule vahtima, ise lepestikku jooksta otsima lindu, kes laulis: „Ket-ket-kik-kik-vii!“ Või kusagilt külast saadud raamatuga põgeneda metsa ja seal samblal pikutades lugeda pisar-silmil mõnd härda-maigulist lugu armastusest, printsessidest ja maailmast. Eriti rändlugusid armastasin. Need olid nagu armuõpetus, evangeelium elust, mille pidin saavutama pärast maist elukäiku Roolaanes.

Ma ei teadnud taevast ega paradiisist midagi ihaldamisväärset. Mu nirvaana, hauatagune oli Jack Londoni romaanide seikluste maailmas suurtel ookeanidel polaar-maades ja metsikute metslaste juures.

Ja kui mu aastates, ümber kuueteistkümne, küla meespõlv aeles ringi sama-vanuste tütarlastega, vähemalt räägiti omist äravalituist, nende kostitamist ja tehti tuleviku plaane, siis naeratasin ükskõikselt ja mõtlesin printsessidele, sarnastele, kes isegi läbi sajaviiekümne sulgpadja tunnevad herne-tera pigistuse, kelle pärast tuli mõõgaga võidelda koledate ja tooreste hiiglastega.

Seepärast tegin endale alles sarnases vanuses puu-mõõkasid, mundreid ja otsisin ööseti pimedast rehetoadest või mõnest teisest kummitus-kohast hiiglasid ja sarvikuid, ning pidasin võitlusi küla koertega, kes midagi muud polnud, kui sarnase kavala kuju võtnud rööv-rüütliid.

Kõige sellepärast olin võrukael, pealegi — kui eriline meister igasugustele naljanumbritele ja konksudele.

Vanamees ei sallinud mind põrmugi ja oleks ammu keeranud mu kaela, kui too heasüdamlik eit mind nii poleks hellitanud. Tolle võrratust lahkusest ja emalikust õrnusest toetatuna võisin oma küla-boheemlase elu elada päris mõnusasti.

Aga varemini kui teadsin aimata, avanes mulle teise elu tee.

Ühel päeval kohtasin noort poisi-kaaki, kes tuli kulunud poe-riietes, kaabu kuklas, paun seljas,

pruun nägu täis tedretähti nagu lutikaid, tallu, istus aiale ja lausus mulle, kes ma parajasti plaani tegin uue varblastepüünise meisterdamiseks: „Nolk, kutsu vanatoi mehe palge ette.“

„Mis mees siis sina ka oled?“ ütlesin hoolimatult.

Teine ei pahanenudki, aina naeris ja midagi krõmpsutades ütles: „Mees, kes reisib Sangastest Viljandisse, Viljandist Nuustakusse ja teritab habemenuge, rasvamasina keeli ning pühib sarnaste määrkasside ninaaluseid.“

„Sarnane kellegi mees? Närib kopitanud kaeru, mida meie vana ruungi ei vaata.“

„Kaeru?“ naeris ta. „Nuusuta. Oled sa päevalilleseemneid varem näinud?“ Ja ulatas mulle pihutäie.

Nii arenes kohe meie sõprus.

Varsti olin riides, vargsi võtsin vanamehe kirikukaabu, lõin kuklasse ja läksin põksuva südame ning tuliste silmadega — maailma.

Nii algas mu ränduri elu.

Ma ei tahtnud aga sugugi kõnelda omast esimesest aastast, mille elasin maanteel ja nurmel, küllap aga ühest teisest — mil tänuväärt juhus minust tegi printsi, kes paraku küll ei väärinud printsessi südant.

Sellest teisest suvest tahtsin rääkida, mil üheksateistkümnenda-aastase iseseisva poisina lonkisin ringi maad. Tegin tööd taludes ehituste ja teede juures, olin kalurite ja saagijate killas ning lihunikkudel loomaajajaks, kes hulkusid ringi laatasid ja linnu ning elasid äärmise energia ja toorusega.

Nüüd olid mul isegi peenemast riidest rõivad ja päris oma tuluus viltkaabu.

Roolaane vanamehe oli juba esimese rändpäeva õhtul mu avarale teele avatlenud teritajameister omaks tunnustanud. Ei olnud talle seepärast kunagi kuri, sest ta avas mulle maailma. Ei olnud tige hoopide ja kelmustegi pärast, millega ta mind kohtles, sugugi kuri, sest selles kõiges oli romantikat.

Ja kui ma sageli ööseti külmast värisesed kusa-
sagil tühjas küünis nutsingi, siis ei teinud ma seda
elu raskuse, rübala olukorra või meeletüdimuse
pärast. Hoopis mitte. Vaid nutsin oma kehvade kon-
tide pärast, mis kergesti väsisid, oma tundliku
südame pärast, mis ei lasknud toores olla, kuid
mulle nii palju meelehärma tõi.

2.

Nii see oli.

Ühel kergel maikuu õhtul jõudsin omas leegit-
sevas meeolus vilistades ühe veski juurde.

Nagu sammaldanud mihak seisis vana hoone
ülени varjatud õitsevatesse roosidesse ja toominga-
tesse veskijärve ja oru vahepeal ning suikus. Ai-
nult vesi sulises kergemeelses lobisemises tammi
lõhedest ja linnud sädistasid, vilistasid. Imelikud
lõhnad löid meeltesse, ja soe magusus rammetas
liikmed. Mitte ei suutnud edasi astuda. Pidin istuma
veski ette poolele kivile, mütsi maha võtma nagu
kirikus ja kuulama...

...Seal sõitis Peetrus järvele kalu püüdma.
Tal oli kodus vanaema, naine ja lapsed: need taht-
sid hommikuks värskeid kalu. Ka oli muist tarvis
müüa, et leivaraha saada. Seal ta nüüd harutab
võrgud laiali ja veab järvele. Pikk pruun habe lii-
gub nii naljakasti lõua otsas ja otsaesine on kort-
susid täis. Ja siis hakkab ta võrkusid välja võtma.
Ometi on need kõik tühjad. Laseb nad uuesti sisse
ja tõmbab välja, ei ainustki kalapoega. Peetruse
käed hakkavad värisema, veri muutub rahutuks,
meeleolu õelaks. Siis tuleb keegi kaldale. Ta on
pikk, noor ja ilus mees ning tal on sarnased väga,
väga helled, pehmed silmad. Ta pärib Peetruse
mure põhjusi ja ütleb, koidu helenduses on ta sõb-
ralik nagu nii ustavana näha: „Päikese tõustes
lase veel võrgud sisse. Siis tulevad kalad...“

Sellisest meeolotsemisest eksitas mind kellegi
kiljatus.

Ümber keerates nägin veski ukse kallal lõgista-
tama hakkavat valge kleidiga noort naisterahvast,
kes meeletult tagus uksele.

Tõusin ehmunult püsti ja laususin kogeledes:
„Ärge minu pärast kartke, olen vaid juhuslik hul-
kur, kes otsib tööd.“

Olin harjund nii kõikjal end vabandama.

Aga mis pidi see üldse ühele tütarlapsele korda
minema, kui ma just nii tahan istuda veskitammil
pehmel, hubasel kevadööl ja kuulata langevate vete
jutustust kalur Peetrusest ja Inimesepojast?

Tüdruk tagus veel ägedamalt.

Siis avanes uks, ja unine mehekogu salvas:
„Mis sa raiud, Helgi? Egas maja uni ometi sinu
tarvis ole?“

„Varas! Röövel!“ hädaldas tema.

„Vabandust, veskiisa, olen vaid matkaja, kes
otsib tööd.“

„Vaata, et kasid!“ hüüdis vanamees ja sulges
ukse.

Istusin taas viivu mõtlemise järgi veskikivi
poolele ja mõtlesin: Helgi oli selle nimi. Valge oli
ta ja tal olid kaks heledat krussis juukse-patsi
seljal ning hääles samasugune tujukus, nagu kõrgest
tilkuva vee sulinas.

Kas oli ta järvenäkk?

Või nägin koguni nägemuse. Nägin printsessi
— mu nooruse armastuse õilist unistust, kaunist
sümbooli.

Igatahes üks oli kindel, rahu oli kadunud.

Vähemalt ei sõitnud Peetrus oma nootadega
järvel ega Inimesepoeg seisnud kaldal. Ja kalad
sindrilised ei mõelnudki varem ta püünistesse pu-
geda, kui esimeste päikeskiirte roosakal valgusel.

Kui ma siis üles akende rea poole vaatasin,
oleks keegi nagu vilksti pea kõrvale tõmmanud,
valge eesriide taha.

Pagana päralt! Näed sa siis vaime või usud,
et too tüdruk on sinust sissevõetud, kes sulle va-

ras ja röövel ütles omal häälel, milles oli langevate kõrgete vee-jugade sulinat.

Nii ütlesin endale ja katsusin vilistada.

Ma ei tahtnud akendesse vaadata, ometi kiskus nagu nõidusvägi mind pead pöörama. Mida enam endale ütlesin: „Elko, ära ole narr!“ toda enam tahtsin piiluda.

Siis aga ei saanud teisiti, kui lonkisin liivast jalgrada minema ringi järve — Edasi. Edasi — nagu oli igal päeval mindud.

Ja ometi pöörasin ringi ja vaatasin tagasi. Ainult hall veskimühak mustendas puude ja põõsaste süleluses.

Sest haavatuna istusin kivile ja tegin sarnase rumala otsuse: pluus tuleb pesta ja homme tagasi minna. Kuidas võib lasta vanal möldril üksi kotte tõsta ja öösel ust avada järvenäkkidele ning valvata, et hulkurid ümber veski ei kolaks ja tammil ei istuks. Lõhuvad veel selle ja lasevad veed alla.

Päikese tõusul pesin pluusi, mis alles õige puhas näis ja kuivatasin teda järve taga oru küljel, piiludes veski esisele näilise ükskõiksuse, kuid sisemise kärsitusega.

Hobused, inimesed, loomad.

Neid nägin askeldavat päikespaistelisel veski-esisel, kuid need ei huvitanud mind.

Võib-olla, et ei tahtnudki nii väga möldri vanade kontide ja ränkade kottide pärast veskisse tagasi minna, kui tolle seletamatu ärevuse pärast, mis urgitses südame kitsamaiski soppides.

Kunagi ei näinud pluusi kuivamise aeg nii pikana, kunagi ei kartnud hiljaks jääda, sest hulkuri mõnu seisab logelemises.

Nüüd aga oli teisiti.

Ja kui ma juba veski õues olin, koguni roosakas kibuvitsa õis pluusi nõõpaugus, siis — ma ei tahtnud veel seal olla. Ma nagu ei pidanud üldse seal olema.

Hilja oli tagasi pöörata, sest just praegu oli veski-esisele tulnud jahutolmust üleni valge mees

ja oma huvi-objektiks minu valinud, nagu ei võiks ta põrnitseda omi kanasid kukega, tammi — mis nagu nii ohtrasti vett läbi laseb ja poolt veskikivi, millel ta kord oma koivad keerab.

Nii siis, tuli tegutseda.

„Jõudu, veski-papa! Ons tööd noorele vägilasele?“ küsisin meelitava lõbususega, viskasin pambu seina äärde ja demonstreerisin oma lihakseid.

Ime, et kukerpalli ei visanud ja veskikivi ei katsund sikutada!

Rääkis küll, et suve ajal omalgi tööd napilt, aga et näid kaunis tragi poiss olevat, siis võiks ju katsuda. Peaks tammi parandama, kruusa vedama. Ja kas mina ka katust oskavat parandada?

„Mu Jumal, miks mitte! Ma just sündinud katuselõõja olengi,“ tahtsin hüüda. Nii sõbraliku näo ja taheda väljanägemisega vana oli too veskipapa, et päris kahju oli andlikult lausuda: „Küllap, küllap...“ Kuigi ma katusekatmisest undki polnud näinud.

Palgaga leppele jõudnud, esitati veel väga hooletu küsimus: „Ja nimi?“

„Elko Merir.“

Sellega lepiti. Siin ei olnud kiri moes ega tähtis.

Kuidas ta küll usaldas esimest vastutulevat hulkuri? Kui õige oleksin öelnud Viidu Vinnas, nagu tolle nolgi, teritaja nimi oli ja esimesel öösel kohe hobustega jalga lasknud — karistuseks kergetusklikkuse pärast.

Aga too valge öine printses?..

Egas muud kui tööriided kimbust platsi ja esialgu — jahu kottidesse tõlvaga kinnilööma.

3.

Esimene päev oli läinud ladusasti.

Vastu õhtut sain päris priiuse, sest veski-papa ütles: „Soo, katsu nüüd ka seda ümbrust ja uuri mu majapidamist, homme aga pole muud kui lausa katuselõhkumine.“

Katuselõhkumine? Sellele oleks loomulikult pidanud järgnema uue katuse löömine, kuna avalikult öeldud, mul tollest ametist polnud raasugi aimu. Arvasin, et katused tulevad pärastpoole ja siis juba nõu leidub, kui senini veel paras aeg pole maanteedele tõusta.

Nüüd aga oli käes ja poleks põrmugi ilus kat-suda vanameest teisele arvamisele viia.

Et näiteks võtame tammi käsile, sest karde-takse suuri sadusid, mis hädaohtlikud võivad olla. Aga sajud võivad ju rübala katuse tõttu maja mööb-ligi ja veskivärgi rikkuda ja Helgigi märjaks teha.

Mispärast just Helgi ja mitte eite, vanapapat või koguni toda kangesti paksu ja unise näoga tüdrukut, kelle jumalikuks nimeks Miili ja mulle hulkurile veskipoisile kiiduväärt pala?

Mu meeled aga käisid kõrgemalt. Nad olid armunud toosse salapärasesse printsessi, keda nä-gin öösel, kellest aga ei kuulnud päeval kihku ega kahku.

Järele vaadanud lauda, talli ja veski tammi-aluse, tegin ringi ümber järve.

Kuupalju kasvas siin toomingaid, tammi ja kaski. Kuupalju šasmiine ja sireleid! Ja kus kas-vavad need, elavad ööbikud, räästad ja jumal teab millised sulglased veel. Ja kus oleks ilusam armas-tada kui siin? Siin leida tütarlapse siniseid silmi ja võita ta süda oleks mängu asi, sest siin peab kõik hell, õilis olema.

Veel märkasin: ümber tüvede ja põõsaste keer-lesid humalate väänkasvud.

Sügisel peaks neid korjama, kui nad on vaha-kad ja kanged nagu viina-lõhn, ära kuivatada ja talipühadeks päris vaatide kaupa magusat, uimas-tavat õlut teha ja siis — pulmi pidada. Kellele? Eks ikka Helgile ja mulle —

Millised mõtted, millised unistused!

Kas tõesti olin kaotanud oma südame tollele öisele viirastusele, kes võib-olla oli vaid — Miili.

Paks, vedel ja uniste silmadega laisk tüdruk, nagu kott veski nurgas.

Mis see kõik minu asi?

Katsu, kuidas homme oma katusega korda saad?

Kui ma tagasi jõudsin, oli päike juba mäe kohal ja puudutas oma tulise keraga maad, nagu lõigates end aegamisi sellesse. Linnud laulsid, org lõhnas ja mu pluusil rippus värske kibuvitsa tumepunane õis.

Milline hämmastus!

Mu õine printsess seisis samas valges rõivas lävel, üks käsi ülemise piida küljes, teine puusas. Ja kui kaunis, kui õrn ja piimjas näis ta seistes nii, nagu naeruline, kangesti naeruline.

Tundsin, et punastasin. Mu veri hakkas kuumendama ja oli piinlik. Ma ei tea, miks?

Tahtsin kahmata mütsi ja teretada.

Millise lolluse oleksin küll siis teinud!

Ma ei tea, kas ta mõistis minu punastamise ja piinlikkuse, kuid kohe kadus lävelt.

Mulle aga ei meeldinud toit ja oli halb ning soe istuda lauas, kuigi aknad pärani olid. Ja nagu väikesed loomakesed oleksid sirgelnud nahal, kuigi alles juuksed supelusest niisked.

„Nii vähe?“ imestas eit, kui varsti lahkusin tänades lauast.

„Töömehed ei täna, see on loomulik,“ õpetas veski-papa. Ja just sel hetkel pidid Helgi ja Miili tuppä tulema.

Olen kindel, et Helgi naeratas. Kindlasti naeratas.

Sel ööl ei saanud ma samuti magada, kui eelmiselgi.

Suure vaevaga jõudsin enese lakas heintel hoida, et mitte mulgule tulla ja vaadata, kas keegi ei piilu akna eesriiete tagant õisele veskijärvele.

Hommikul olin juba aegsasti platsis, ja veski-papa, kes mu alt kojast leidis, lausus heatahtliku pahandusega: „Tondipoeg, kes sind nii vara hammustas?“

„Papa, töömees ei vedele kella kümneni unes,“ ütlesin seda kaaluka eneseteadvusega ja nõudsin kirvest katuse lammutamiseks.

Nii vara ei saavat, sest nende linnast sugulane Helgi alles magavat.

Linnast? Nii siis polegi selle auväärt möldri tütar, ja mul pole tepsugi vaja muretseda selle kottide ja katuste eest nii väga, sest egas mul ikkagi sügisel vahaseid humalaid orust tule korjata ja ega ka meile talipühil-pulmi tehta.

See kõik pole selle vanamehe võimuses.

Uus teadmine ärritas mind, sest see andis uue suuna mu mõtisklustele ja hävitas mu unistused sootuks. Linnapreili ja rumal veskipoiss — just nagu kanaarialind ja varblane. Täna väga!

Pahuras tujus lonkisin tükk aega kolistades ringi ja ütlesin siis vanale, et mis pagan see on, kui mõne plika, just plika ütlesin, pärast mehel muidu vahtida. Kui tarvis, siis pihta! Ja asusin katust lõhkuma.

Tahtsin, et tal läheks uni ära, et tuleks välja ja vaatleks lihtsalt mu julgust, kuidas hulgun katusel murrana vana katet suurte tükkide kaupa raudkangiga lahti ning tõukan alla.

Ja ta tuli välja. Kõndis mitmel korral mööda, kuid korraiski ei vaadanud ta ülesse. Tundsin enese haavatuna. Oleks pidanud jõudugi ütlema või head hommikutki soovima.

Viimaks ometi tuli keskhommikul veski-esisele.

Tõstis pea ülesse ja päikese ees kätt hoides, vaatas ta nii toredasti ülesse nagu luik oma valge kudruskaelaga ja ütles: „Elko, tulge sööma!“

„Täna, preili!“ —

Miks ütlesin: „Täna, preili!“ Oleksin pidanud lausuma: „Kuulsin, kuulsin!“ — ja ükskõikselt alla ronima, käisega nina pühkides.

Nüüd aga ronisin nobedasti alla, nagu oleks kuhugile hiljuda, ja Helgi seisis alles endises poosis, küsides: „Nii palju katust lõhutud?“

Ei osanud midagi vastata.

Kui kütkestav ta näis!

Ei, ei — see polnud mulle, mu krobeliste käte tarvis polnud nii kallist asja!

„Ega te ei pahanenud, kui siis teile varas ütlesin — kui öösel istusite kivil“, ütles ta nüüd.

Seda ei pidanud ta ütlema.

„Oh ei — hoopis mitte! Seepärast peatusingi“, hüüdsin varjamatu rõõmuga.

Nii poleks pidanud hüüdma.

„Sooh!“ Ta hääles kõlas üleolev kalkus ja pilkav muige lehvis näol.

Ma ei oleks pidanud nii kunagi ütlema. Kuid ma ei teadnud siis veel, mida rohkem sa naist omale tähtsamaks loed, toda madalamaks ta sind peab.

Kui vähe on noormehi, kes seda teaksid!

Õhtul kui perenaine küsis, kuidas ase lakas sobivat, kaebasin kirpude üle ja üks Helgi tuppa oli lahti. Perenaine naeris ja ütles, et too olevat harjumatuses, sest ta pannud päris puhta pesu.

Muidugi oli see harjumatuses, aga too rõõmsate, uhkete silmade ja kahe krussis valge patsiga tüdruk võis arvata, et ma tema pärast magada ei saanud. Tema pärast vaevlesin asemel ja tundsin, et seljal sirklesid väikesed loomakesed, mis naha kibelega pani.

Teisel lõunal aga ütlesin laua juures: „Perenaine, nüüd tean ma, miks ma magada ei saa? Siin on ju niipalju ööbikuid.“

Kuulsin selgesti, et keegi teises toas turtsatas.

Helgi aga oli hoolimatu, täiesti ükskõikne mu vastu, ja ma sain magada, kuigi poole ööni, väsinud kontide ja uniste silmadega, nagu igatsedes tammil istusin. Küll aga tuli mu uni harjumusest ja sellest, et väsinud, väsinud olin.

Kui katus lõhutud oli, pidin uue löömisega algama.

Kogu pere oli õues. Ja kui ma laastud süles, asetusin ülesse minema, küsis äkitselt vanamees: „Ja kus siis pink ja laastuhoidja?“

„Pergel, need unustasin hoopis!“

„Pergel“ — oli pärandus Viidult.

Viimaks aga tuli välja, et polnud suurt aimugi pingist ja laastu-hoidjast, sest Roolaanes olid aiva õlgkatused. Vanamees aina istus kivil, poputas piipu ja pilkas. See oli üks piinlikumaist ja lollimaist katsumisist mu elus, mil tundsin häbi ja saamatust nii valusatena ja alandavatena.

„Ilma saab veel paremini!“ ütlesin ägedasti ja ronisin katusele.

Seal nad siis seni kõik vahtisid ja aina hirvitasid peale Helgi, kes raamatut luges tamme varjus, kui ma laastud kaenla all, heitlesin katusel nagu Ketsemani teel.

Meeleldi oleksin visanud laastud kus kurat ja läinud oma teed, kui mitte seda ... ei oleks olnud. Ainult mitte seda!

4.

Kui ma ühel õhtul jälle istusin tammil, tuli Miili minu juurde.

Tuli, kükitas päris mu kõrvale, omi jalgu kleidi alla kiskudes ja lobisema hakates, vabalt ja hoolelult.

Mis külas küll kõik minust ei räägitavat? Kuid siiski olevat ma poiss, kes temale meeldivat, hoopis mõnusam, kui Luhasoo Andres, kes kogu möödunud suve tema akna taga lõnkunud, keda ta aga korrakski sisse ei lasknud. Ei lasknud lihtsalt seepärast, et ei meeldinud ja poiss polla temalt küüne-aluse täitki saanud, rääkigu külas, mis tahab.

Vaadaku ma ainult tema rindu, kui pehmed need on.

Muidugi, mu kallis, pehmed on nad nüüd küll, üldse on ta pehme, kuid mingi nüüd magama, sest ma pean veel vähe mõtlema. Pean mõtlema oma kodumaast, mis noide kaugete siniste mägede ja sügavate orgude taga, kust vikerkaar algab oma värvilist linti ja tõusevad rajü-pilved; mõtlema ko-

dumaast, kus elavad ema ja isa ning üks väikene vallatu vend ja veel vähem õde, kel on kangesti uhked ja kütkestavad silmad ning kaks krussis pletti seljal.

Kuidas küll lobisen!

„On sul seal — kallikest?“

„Ei, Miili — mine nüüd!“

Viimaks hakkab ta minema vähe edevalt ja koteerivalt, kuid pöörab ümber, tuleb mu juurde ja kõneleb kõrvasse, et just äärmine aken olevat tema toal.

„Ilus, ilus!“ ütlen ja soovin head ööd.

Tema aga hakkab äkitselt ümber mu kaela ja surub oma limuse, vesise suu mu palgele. Siis jookseb itsitades ära.

Kuidas ma ei virutanud talle rusikaga? Ei tõuganud teda jalaga järve? Ei uputanud ära?

Esimene aken pidi ta toal olema...

Mu tuju oli tänaseks hoopis rikutud. Siis polnud too Helgi, kes piilus tolle eesriide tagant, vaid Miili. Labane, himur ja mage tüdruk.

Tema pärast valutab siis mu süda, mil pidin tagasi tulema veskisse õpipoisiks, sulaseks, kes ma pidin minema Alpoosse otsima toda vana alevi raamatukaupmeest Martin Soosaart, kelle juures eelmise talve olin ma jumala muidu teeninud, selle eest aga üpris rohkesti õpi-, püha-kirja ja igasuguseid tarkuse-raamatuid uurinud. Sel suvel aga tahtis ta lauda ja aida ehitada ning tingis mind tagasi.

Homme, homme lähen edasi.

Laulge ööbikud, täna kuulen teid viimati.

Midagi kergelt kukkus juukstele. Võtan pihku ja vaatan — toome helbed. Helbed langevad, valged ja puhtad, liivasele teele ning kõnelevad mulle, et valge neitsi tunded on samuti langenud mujale.

Mis oli tollest kõigest head, et ööseti ei saanud magada ja endamisi veetlevaid unistusi haudusin, mis nüüd tühjusse pudenesid ja närbusid, nagu

liivale tuule-sahinast pudistatud toominga valged õislehekesed?

Mis oli tollest kõigest kasu, et uskusin talvel tulevat pulmi, minu ja Helgi pulmi, mil sõidaksime kuljuste ja krallide helinal otsatu pulmavooriga kirikusse. Seal seisaksin põlevate küünalde ja jumalapoja pildi ees Helgiga, tundes ta keha soojuse magusust imbuvat endasse ja südame sügavat õndsus, kui vana tinase juukstega õpetaja ütleks: „Keda on Jumal ühte pannud, neid ärgu lahutagu inimesed.“

Või kuidas ma hoolitseksin tema eest. Keegi ei tohiks veskis kõvasti käia, ega ükski poisinolk lõhkuda katust, kui tema alles magab. Valge ja õrn omas sinises voodis, nagu luik tukkuval järvel.

Kuidas tahaksin teda sülle tõsta, talle jutustada sinistest taevastest ja heledatest tähtedest, mis on armastajate puhtad südamed igavese elu püsivuse selges eeterlises avaruses, ning suudelda ta valget, piimast kaela, mis tore nagu luigel...

Täna laulge veel, ööbikud! Ja las langevad valged õislehekesed liivasele teele, nagu närbunud hulkuri armastus Helgisse, kuid homme tõusen teedele, mis on nagu kallima väljasirutatud, avatlevad käsivarred matkajale, kes otsib oma õnne, oma südame rahu — keerlevatelt, tõusvatelt ja langevatelt teedelt, millised nii sarnased on elule.

5.

Ikka olin veel veskis. Kuigi juba ammu olid toomingate valged õislehekesed hoopis pudenenud ja magusad, uimastavad lõhnad haihtunud.

Katuselöömine edenes aeglaselt, kuid mulle ei öeldud ainustki halba sõna ja käidi ümber nagu omaga.

Olin poe juurest omale kaustiku ja pliiatsi toonud ning kirjutasin. Milliseid asju küll? Kevadest, veskijärvest ja Helgist.

Oli nii, et kui istusin pärast sööki veel pingil, pikutasin tamme all, või kõndisin teed — oli Helgi minuga. Mu mõtiskluses rändas ta nagu kaasa, hoidis mind käest ja lubas end toetada, kallutades osa omast raskusest minu käsivarrele. Ma ei julgenud tal unistuseski lasta end suudelda. Nii kaugena näis ta.

Lähedas külas oli ühel laupäeva õhtul simman.

Kui ma sinna jõudsin, olid seal juba Helgi ja Miili. Astusin rehe alla ja jäin pillimeeste lähedusse püsti. Märkasin, et mind vaadeldi, sosistati. Eriti tüdrukud. Ja trupis tungisid nad Miili ning Helgi ümber. Nägin Miili edevalt, eneseteadlikult vadistavat, naeratlevat. Vaatas päris väljakutsuvalt mu poole ja teisedki tegid seda. Ainult Helgi jäi ükskõikseks. Istus endamisi vaiksena, külm tüdrukute sädistamisele. Mida küll lobises Miili? Olla ta mu armuke, suudlevat ma teda, magatavat?

Mul oli häbi. Helgi pärast oli häbi.

Uue tantsu algades tõmbusin välja.

Taevas oli üleni hall, pehmete ja kurbade pilvedega ning tundus alt järve poolt hoovavat niisket, jahedat uduauru.

Siin-seal seisis poisid salkades, kõneldes valjult ja naerdes. Neil pidi viina olema. Ja reheall mängis kuumalt, kirglikult keelpillide trio.

Olin nukker, lohutamatum nukker.

Nägin väravate vahelt tantsijate hämaraid siluette, keerlevaid paare. Tundsin Helgi ja ei vaadanud enam korra sisse.

Viimaks sobis tutvus ühe tüseda, rõõmsa poisiga.

Henrik Kallas — oli ta nimi ning teenivat just naabertalus. Seega — piirimehed. Tutvuse sidumiseks tõmbas ta pudeli roosaka viinaga, rüüpas ise ja pakkus mulle.

Täna meeldis viin. Jõin suurte lonksude kaupa ja tundsin kuidas veri kuumenes, liikmed nõtkusid ja peas sumisema hakkas. Oli hea, kangesti hea!

Henrik lõi pudeli vastu rehe seina klirisedes puruks, ja ma naersin nagu rumal poisikene. Siis

ta võttis mu käe alt kinni ja tallutas rehe-alla. Läk-
sime läbi tantsivate paaride, naerdes ja laotades
kätega, nagu ei olekski muid.

Henrik pörkas nimelt vastulibisevate paari-
dega kokku ja naeris teiste vandudes ning mõnede
tütarlaste kiljatades.

Seal tuli Helgi ühe mustajuukselise, noore ja
nägusa poisiga. Taipasin, et Henrik laveeris just
nendele vastu. Katsusin teda tagasi hoida, kuid
äkilise keerutusega paiskas ta mu kohe nendele
jalgu ja mõlemad kukkusid mu üle.

Ma ei kuulnud nii hästi tekkivat kisa, vandu-
mist, ei tundnud kohe ühe saapanina vihast hoop
vasakule kulmule, kui Helgi sooja keha libistust
ning palge puudutust mu suule. Milline soojus, ma-
gusus ja hurmavus!

Selle peale kadus kohe Helgi oma kaaslasega.
Ainult üksikud poisid pooldasid mind naerdes, tei-
sed aga vaatasid põlglikult, ütlesid häbematusi
ehk ei teinud sugugi välja. Üksnes Henrik naeris
ja kaisutas mind. Too veski-preili kaaslane olnud
nende perepoeg. Igavene kõnn! Peaks õieti järgi
minema ja nahatäie andma.

Naersin ja kiasin. Oli kangesti hea olla selli-
ses suurepärasel tujus, kuumavate meelte ja lee-
gitseva verega.

Tantsisin kõigi tüdrukutega. Keerutasin neid
metsikus ulas, kleidi sabade kõrgele lennates, high
leemendades. Tampisin jalgadega ja huikasin, kui
piha kohalt vesimärja sitsibluusiga neiu tundsin
kiljavat käte vahel.

Kõik tahtsid minuga tantsida. Teistest enam
keerlesin Miiliga. Oli midagi veidrat, koomilist lo-
histada seda paksu tüdrukut auklisel muldpõ-
randal, vaadelda ta valulist nägu, kuid siiski tänu-
likkude, õnnistavate silmadega.

Pärast pidu panime Miili Henrikuga palgiveda-
mise tagumisele reekesele ja sõitsime üldise kisa
ning mürgelduse saatel temaga nii liivast teed alla
veski poole.

Uus päev algas lindude laulu, roosaka lindiga ida taevas ning tinase kastega rohelisel rohul. Rohutirtsud saagisid heledalt oma nahksete kintsudega, ja rukkirääk alles tiristas kõrges ristikheinas, hoolimatu poisikeste kisamisest ja heina pillutatavatest kividest, tokkidest.

Järveteele jõudes nägin kellegi jooksvat teiselt poolt valgete riiete vilkudes ja lipsavat majja. Isegi ukse klõpsatuse kuulsin.

Korraga kadus mu kullane tuju, rauges huu- lile naer, ja kustusid kurku naljasõnade ilutuled.

Kust tuli ta nii hilja? Olid nad orus?

Sel hommikul tuli Miili minuga lakka. Ma ei mäleta kuidas, kuid olime mu asemel koos ja kõi- tunud nii, et enne ei kuulnud, kui Miilit hüüti all.

Veel enam: olin omad sonimused värsses Hel- gile — andnud Miilile.

„Elko! Elko!“ hüüdis kella kümne paiku pere- naine mind sööma.

Ma aga ei lahkunud enne hämarust. Olin haige ja kartsin end näidata. Ei, häbenesin näha Helgit ja Miilit.

Esimest jumaldasin, teise omasin...

Mispärast ei olnud ma rikas? Ei võinud kanda häid riideid, magada hommikuti kaua, hulkuda pus- siga metsas ja lugeda raamatuid. Ja siis kõndida õhtuti, mil veskijärve kohal üha tiheneb valge, paksu suitsu sarnane udu, sama valge ja pehme, nagu kõrged põuapilved ja lobiseda Helgiga. Hoida teda käsivarrest, tunda ta ihu palavat hingust ja kuulda peene, suliseva vee sarnast häält.

Istuda tema toas, kus hoopis isesugused lõh- nad ja meeleolud ning naljatada. Hakata mõnd tü- hist asja temalt püüdma ja nii puutuksid käed kok- ku, kõditaksid tema juukselõngad mu meelekohti, palgeid, ja mu käsi haaraks äkki ta piha ümbert, kummarduks tagasi tema kaunis, puhas ja õrn pea ning mu huuled püüaksid tema omad tulises suud- luses.

Oleks mul talu, veski või vabrik, siis võiksin ta kosida. Siis oleks ta alati mulle.

Oi, millised on tema silmad! Milliste leekide ja värvingutega! Kogu ta vaim, loomus ja meeleolud elavad silmades. Oleks nood silmad mulle, ainult mulle!

Mul aga ei ole midagi muud kui tulised pilgud, tundlik süda ja rahutu veri. Nende varandustega ei evita ilusat, rikast ja haritud tütarlast.

Täna mõistsin kui vaene, tühine ja põlatud võib hulkur olla, kes usub endale kuuluvat kogu maailma ookeanide ja mägestikkude, orgude ja madalikkude, maanteed ja seni puutumata rägastiku radadega.

Miks ometi laulavad need linnud nii himukalt? Laulavad kurbuse hinge, seletamatu valu südamesse...

6.

Järgmise päeva lõunaajal, mil istusin tamme all ja tundsin alles laupäeva öösisest pohmelusest haige pea tuikumist ja väsimust, tuli ootamatult Helgi mu juurde. Ei tahtnud alguses omi silmi uskuda kartuses, et nüüd näevad lausa valge päevaga muinasjutu printsessi.

Tal oli käes raamat, istus pingi teisele otsale ja lausus: „Unistate, luuletaja härra?“

Miks ometi pilkas ta nii?

Nüüd oli tal hele-sinine lainetav kleit, kerge kui paberist. Sääred olid roosad, käsivarrel pruunideks tõmbunud ja rind alles kleidi lõike kohalt valge, eraldatud ülaltpoolt pruunika randiga. Oli ta senini kõrgema lõikega kleiti kandnud? Nägu sile ja lustilik, nagu kevadise keskpäeva taevas.

„Milleks sarnane küsimus, preili?“

Ta naeratas, ta pilkudes tantsis hoolimatu pilge ja nõelavus kui lausus: „Millised südant liigutavad pühendused Miilile! Oh-hoo!“

Ta naeris vabalt ja kokkuhoidmatult. Rind tõmbles sinise kleidi lainetuse all, ja silmad särasid nagu novembrikuu taevatähed.

„Kui õnnelik oli Miili, lugenud talle ette ta nõtkest järvesoo sarnasest kehast, kahest valgest juuksepatist, tuliseist silmist, peeneist näojoontest ja huultest, mis nagu väikesed kuldsed karikad punase veiniga hõbedasel kandikul!..“

Miili oli siis viinud mu luuletused Helgi kätte. Mu südamelaulud, mis määratud temale, mu unistuste võrratule printsessile.

Küllap Helgi mõistis, et need ei olnud Miilile, vaid temale. Küllap ta mõistis.

Punastasin ja langetasin pilgud. Kuidas ei suutnud ma ta lähidust teisiti sallida, kui üksnes unistus!

„Preili Helgi, pole need kellegi pühendused Miilile. Kirjutasin nad kord ühest laulikust ja andsin temale...“

Tema vaid naeratas sama kelmikalt ja kavalalt.

Uskusin, et ta tuletab laupäeva-öist skandaali meelde, ehk sedagi, et Miili oli minu juures lakas, kuid ta vaikis kõigist. See oli selgeks märgiks, et mina ei läinud talle midagi korda. Mitte midagi.

„Preili, te vabandate laupäeva-öösise skandaali pärast?“ ütlesin tasa, häbeliku ja väriseva häälega.

„See oli teist julm, ulakas oli!“ lausus ta nüüd tõsiselt ja vibutas sõrmega. Siis lisas naeratades manu: „Ei tahtnudki seal olla, oligi ehk parem, et nii tulema sain.“

Tulema sain? Miks ei öelnud, et tulema saime, sest lahkusid ju naabri perepojaga. Tahtis ta siis tolle mustajuukselise, uhke näo ja upsaka esinemisega isandaga väga kahekesi koos olla?

„Julgen — öelge ka naabri noorhännale tuhat vabandust!“

Nüüd heitis ta mulle jälle sarnase pilgu, nagu kord veskiesisel, mil ütlesin, et just tema pärast jäin veskipoisiks. Ses oli külmus, asjalikkus ja hoolimatus.

„Mida's te räägite?“ küsis.

Vaikisin patusena.

„Preili, palun andke mulle mõni raamat lugeda?“

„Lugeda soovite?“

„Paluksin!“

„Tulge õhtul mu tuppa.“

„Täna, täna!“

Kui ma sel õhtul kive tammi jaoks lõhkusin raske vasaraga, ja lihased valutasi ning sooned katkemiseni pingul olid, rabelesid mu mõtted, hulusid ajud veel enam.

Nägin noid silmi, valget ranti pruunika kaela ja sinise kleidi vahel, päikesest pronksilisi käsi- varsi ja roosasid maalilisi sääri.

Teadsin, et kunagi ei suuda talle läheneda, teda evida. Teadsin me erinevate seisukordade kuristikke, mis selle mõtte naeruvääristasid. Teadsin, et ma ei julge tegelikult ühtegi sammu tema võitmiseks teha, sest ta oli minu rumala, vaese ja lihtsameelse tööpoisi jaoks kõrgemal kui taevased tähed, hoopis kõrgemal.

Siis tuli Miili põllule ohakaid otsima. Jättis korvi peenrale ja jooksis alla kesa äärde minu manu.

Räpane undruk, määrdunud jakk, milles hõljusid suured, vedelad rinnad nagu piimast küllastatud lehma udarad õhtul, ja nood suured krobeli- sed käed, virtsased, kriimustatud ja kratsitud sääred — ja lame, nägu suurte vesiste ja iharate silmadega.

Kuidas võisin ma ennast alandada sellisega, kes ma hinges kandsin tolle teise veetlevat kuju?

Armastus ja kirg, kumbki on isesugune.

Ükski neiu ei tohiks mehele etteheiteid teha armastuse pärast, kui too võõra tüdrukuga olnud. Mitte armastuse pärast...

Miili lubas jälle minu juurde lakka tulla.

Tol õhtul ei läinud ma Helgi tuppä.

Ma ei usaldanud seda teha. Kuidas suudaksin ma kanda Helgi lähedalolu, noid lõhnu ja oma vere metsikut tuikamist, kui ta paneks põlema suure, roosaka paberi-kattega lambi ja nii valge, valge on.

Ka lakka ei läinud, vaid magasin unetu ja rahutu öö veski hoovis vankril.

Kui ma teise päeva lõunaajal koju sööma tulin, kuulsin juba alla teele Helgi naeru.

Kaks veskilist — poisikest vedasid teda tolle reega, millega ühel hommikul Hendriku abil sõidutasin Miili simmanilt koju. Nad tantsisid ja karglesid nõõrides, ning tüdruk oli heledamas meeleolus.

„Tere hommikust!“

„Lõunast!“ naeris Helgi ja vibutas jalgadega. Nägin aluskleidi äärt, pükste pitse ning pöörasin kerge häbitundega pea.

Imelik, ma ei tundnud pisematki kire nõksatust, mida esile manavad sarnased asjad.

„Kuhu te eile õhtul jäite? Ootasid kaua.“

„Ei julgenud teid segada.“

„Ütlesin ju, tulge! Tehke nagu arvate!“

Sellal traavisid poisikesed oma vallatu koor-maga teed mööda alla. Oleksin meeleldi ise rakkes olnud. Ise lipanud kareldes ja hirnudes nagu noor, uhke kaelaheite ja sätendavate silmadega täkk nõõrides, ja Helgi oleks naernud reel vibutades sääri lumivalgete pitside helendades sinise kleidi serva alt ja oleks häälitsenud nii: „Tsuk-Tsuk-Tsuku-Tsuks!“

Sõin vastu tahtmist ja vägisi. Seda märkas veskipapa ja ütles: „Soo, mu poiss, ma ei armasta, kui teenijatele mu toit ei sobi. On halb, öeldagu.“

„Kullakene, selge rasva- ja lihasupp!“ hädaldas eit ja riisus mu taldrikule lihatükikesi.

Vabandasin, et õieti isu pole. Üldse olen väikese, nirgi söögiga.

„Nojah, aga külas tõmbate teist lora! Siis: supp vesine, leib sõklane, tean juba!“

Pereisa oli tigidas tujus.

Ah, miks oli Helgi nii naernud? Miks olid tal nii lumivalged pitsid, kauged kui kõrged põuapilved? Kauged vaesele, kurva meelega hulkurile!

Läksin lakka ja nutsin.

Ma ei teadnud endale ühtegi õiget põhjust leida, miks nutsin? Aga ometi veeresid palavad, valusad pisarad üle palede ja surusin enese asemele, nagu väikene laps ema sülle. Ma ei olnud enam kaua, kaua nutnud.

Kui siis keegi oleks lakka tulnud! Kui Miili oleks üles tulnud!..

Metsa tagasi minnes oma triibuliste, punaste silmadega, nägin ühe naisterahva istuvat mu kivi-hunniku juures. See oli tema.

Istus kivil, raamat põlvel ja ütles seda sulgedes: „Lubate mul pisut pealt vaadata?“

„Palun!“

„Kuidas te suudate nii raske vasaraga lakka-matult toksida?“

Tegin seda kahekordse energiaga. Ma arvasin, tola, et suudan selles linna kultuuri ja tsivilisatsiooni peenel peenral võrsunud õies poolehoidu võita rammuga, mida ürgaja naine mehes otsis.

„Oo, see pole mulle midagi!“ vastasin hoobel-des ja valisin aina rängemaid kive.

Siis, tüdinenud vist sellest vaatlemisest, ütles: „Pidage vähe, olete päris higine. Lubate midagi öelda!“

Istudes kaugemale kivile, häbenesin räbalaid riideid ja udemetega hallitanud lõuga.

„Teie olete imelik noormees.“

Vaikisin vähelugeva naeratusega.

„Imelikult intelligentne on teie esinemine ja ... usun, olete pigemini üks sarnaseid „Sügistäh-tede all...“*) hulkureid. Õelge, et — jah!“

*) Knut Hamsuni teos.

Kui puhtad, kristallised, olid ta hambad, mis alastusid naerul.

„Eksite, preili: olen ainult paljas ja rumal tööpoiss, kes käib talust tallu, lõhub kive, teeb müüre, ehitab seinu. Olen vaeste vanemate poeg, rännakul vaevalt lugema õppinud ja kritseldama. Kuid armastan raamatuid, luulet ja loodust.“

„Ja, lugege, see on teile kasulik...“

Ta hääli oli omanud pettunud inimese häälekõla värvingu.

„Olete palju matkanud?“

„Ja. Olen olnud lihunikusell, postipoiss, ehitustööline ja prussakate hävitaja.“

„On's huvitav?“

„O-jah!“ ...

Rääkisin palju omist elamusist. Luiskasin, liialdasin ja kõnelesin koguni absurdusi. Kiitsin maanteid, taevaid, külakoeri ja — selgeid vesi ning igapäev nähtavaid uusi maastikke ja inimesi.

Ma tegin kõik, mis võisin, sest ta oli sellest huvitatud. Nägin ta vähe avali uudishimulikku punast suud ja nüüd päris sõbralikke, eelarvamisteta silmi. Ja ma vestsin.

Kui ta minema läks, oli päikesesõõr juba metsa latvade kohal, ja oru serval kasvavate toomingate varjud meieni hiilinud. Org sumas miljonite lindude sillerdusist, ja varesed lendasid kuivanud pedaka kohal kraaksudes üles-alla nagu loobitud kindad.

„Kadetsen teid!“ ütles Helgi ja läks kiikuvail sammudel alla teele, kordagi tagasi vaatamata. Ma ei võitnud ta armastust, ainult huvi. Hüva seegi mulle!

Veel ägedamalt tantsis nüüd raske vasar mu käes, sest palju aega oli asjatult raisatud.

Miks ei öelnud ma talle, et olen üks igavene kelm ja vigurimees, olen hulkur, rikaste ja lugupeetud vanemate laps linnast, kes tahab elada luulet, romantikat. Tulin nagu muinasjutu kuninga poeg, tema, võrratu printsessi, kannul ja ei põlga

tema pärast rumalamat ja rängemat talutööd. Tule õhtul alla orgu, tule! Siis...

Siis oleksin ma tema armastuse võitnud, siis oleksin omandanud tema ja pärast võinud võidumehena tõusta maanteele.

Aga ka homme tõuseb ehk kuldselt päikene!..

8.

Tol õhtul aga laenasin temalt raamatuid.

Ta oli omas ülipuhtas ja mugavas toas palju kodusem ja sõbralikum kui senistel kohtamistel. Rääkis mulle palju raamatutest, kirjandusest ja kirjanikest.

Eriti, lubas kodust järgi tellida ühe Soome kirjaniku romaani „Laul tulipunasest lillest“^{*)}. Tolle raamatu kangelase Olavi ja minu juures olla midagi ühist. Vist olla? Olavi aga meeldivat temale mehisuse sümbolina, mehelikkuse ideaalina. Just sarnast meest tahtvat temagi.

Mõtlesin pärast lakas kaua, milline peaks too Olavi olema, kes meeldib temale.

Lakkamatult kerkis silmile naabri perepoja kuju: väike, upsakas ja eneseteadlik noormees pruuni ülikonna, kõva krae ja suure siidi-lipsiga. Puhub paberossi-suitsu kõrgele, krimpsutab imeliku üleoleva grimassiga ja käib rehkendatud, kaalutud sammel.

Niisugusena kujutlesin siis alles Olavit.

Teise päeva keskhommikul tõi Miili mulle toitu järgi. Tahtis mind vägisi ise sööta. Ütlesin, et nii ei tundvat ma söömisest mingit mõnu.

Kippus mind kõditama, omi jämedaid sõrmi mu kaenlaauku, põue ajama ja juukseid vassima. Ta sääred olid endiselt sõnnikused ja undruk seasöögiga.

Toitki muutus vastikuks.

Küsis, et kus ma tol õhtul olnud, millise eide man, kui ta mind lakas otsinud. Hoidku ma, muidu

^{*)} Linnankoski kuulus teos.

ta mu alles kägistavat. Täna aga tulevat ta tingimata lakka, ärgu puudugu ma. Jumala pärast! Mu laulud andnud ta külatüdrukutele lugeda, küll naerdavat ja imestatavat alles!

Oli teda tarvis metsa saata mu tuju rikkuma? Oli mul üldse tarvis temaga sõprust teha? Kuidas ei näinud ma kohe ta sõnnikuseid sääri, kulutatud ihu ning varajasest himu-hallast võetud rindu?!

Ometi oli temagi tüdruk ja temagi elul üks ots-tarb: armastada, sünnitada, kasvatada. Sarnane on naise ülesanne.

Kas ei olnud Helgilgi huuled, rinnad ja muud sarnased asjad? Kas ei olnud temagi elu otstarb samasugune? Tedagi ihaldas in sellise kire pärast, mis garanteeriks järeltulijaid. Tema elas ise selle mõtte pärast.

Ainult tema liha oli õrnem, rinnad viisakamad ja välimus saledam, maitsekam ning puhtam.

Temal olid valged, helepuhtad pitsid ja roosad, nagu läbipaistvad sääred, kuna teisel kõik labasem, undruk kasimatu ja nahk mustenenud.

Võib-olla tuleb mees, kes tahaks, eelistaks just Miilit ta paksuse, pehmuse ja labasuse pärast.

Mina aga tahtsin teda. Ainult teda, keda ma siiski kunagi ei lootnud omada.

Sama päeva õhtupoolikul tuli Helgi minu juurde. Oli jälle heas tujus, lobises palju ja ütles, et varsti... tulevat tema ema ka maale. Isal olevat palju tegemist: too vist ei saavatki tulla sel suvel.

Temal aga olevat igav, pööraselt igav.

Meeleldi tahaks sõita kuhugile mujale. Ära väljamaale, Itaaliasse ehk koguni Vaikse ookeani saartele. Kui mitte varem, siis tuleval suvel, mil gümnaasiumi lõpetab. Ehk hakkab veel selgi suvel matkama samuti ringi kodumaad.

„Kui kurb, et ma poiss pole?“ lõpetab kõneluse.

„Ka tüdruk võib matkata!“ vastan.

„Pole ikka nii. Ma ei suuda kive lõhkuda, üldse tööd teha ja kardan. Koledasti kardan! Kui-

das julgeksin ma võõras kohas ringi käia, öömajale jääda ehk koguni mingisuguste võõraste meeste seltskonda langeda!“

„Oo, see polegi nii paha! Inimesi ei maksaks liiati karta.“

„Mehi ei tohi usaldada, need on kõik sarnased.“

„Ons teil kogemusi?“

„Räägitakse.“

„—“

„Teate teie, kus Alpoo on? Minu onul on seal suvila.“

„Tean, väga hästi tean. On tema nimi Stein, kui küsida tohib?“ tuleb mul meelde mu raamatu-kaupmehe selli päevilt too Alpoo aleviku suurim puumaja paljude rõdude ja klaasiste ustega jõe kaldal.

„Kust te seda teate, et minu onu nimi on Stein?“

„Näete, et tean.“

„Kas tahaksite mulle teejuhiks tulla, kui sinna peaksin kavatsema minna?“

„Meeleldi! Aga — kas ka mitte mina — sarnane — ei ole?“

„Ei, ei! Teil on lahked silmad,“ ja ta naerab jälle oma valgete portselaansete hammaste helendades. Istub kivil ja siputab jalgadega.

Oleks nüüd nii, et me ainult kahekesi oleksime ilmas, ainult kahekesi, siis?!

Milliste kuumade, sädelevate pilkudega ta küll mind vaatleb!

Näha sarnaseid pilke ja mitte mõista, teeb hulluks, lausa hulluks teeb. Kui sulle tütarlaps kõneleb oma silmadega, ja sa seda ei mõista, siis on nagu ei olekski midagi alandavamat, teotavamat.

Ta on lepatriinu kivi samblalt kinni püüdnud, tõstab selle käeseljal kõrgele, laseb tal käia omal käel ja hoiab selle koha ikka ülespoole, kuhu lepatriinu läheb. Vibutades jalgadega, loeb sosinal:

„Lindu, landu
lepatriinu —
kustpoolt
mulle meest?“

Lepatriinu, väike, punakat karva valgete täpikestega mardik, ei mõtlegi lendu tõusta. Kõnnib ülimalt rahuga sel väiksel, õrnal käekesel ja tõstab küll tiibu, kuid ainult selleks, et jälle tagasi lasta.

Äkitselt tõuseb ta lendu ja — lipsti mulle silma.

Helgi hakkab naerma, mina teen kangesti pahase näo ja ei naerata ka siis, kui ta palub, et lepiksin temaga ära ja lahkudes viskab mulle väikese kivikesega.

Pärast aga tõuseb mu meeleolu varjamatuks juubelduseks, vilistan ja laulan nii, et õhk heliseb, org kaikub ja kodus peaksid teised kuulma. Just Helgi ja ei keegi muu peaks kuulma.

Lepatriinu lendas ju mulle silma.

See lepatriinu, kelle tema lasi lendu, lauldes:

„Lindu, landu
lepatriinu —
kustpoolt
mulle meest?“

lendas minule silma, kes ma uskusin, et kunagi, kunagi ei ole väärt tema kingapaelu lahti päästma!
Ka varem on sarnast juhtunud.

Varemgi on nobe ja elumeelik külapoiss printsessi kosinud... Miks ei ole muinasjutud päris tõelised jutud? Miks oli minevik nii palju võimaldav ja olevik nii proosaline?

„Siis meeleldi maanteel ma tantsin,
kus metsade, tormide laul,
seda marulist hulguste valssi:
tule minuga neitsi, oh-hoi!“

Hõiskan ma ja tunnen, et kunagi pole töö nii kerge, vasar nii väeti ja kivid nii muredad mu käes olnud.

Ei märkagi õhtu lähenemist, mil alla järvele juba udu langenud ja loode viimased purpursed kardinad kokku rullitud. Nii töötan.

Siis tuli Henrik.

Küsib minult otsekoheselt jõhkra tooniga: „Elko, kuradi säinas see linnaplika, vaata — millise kivi all tal need vähjad on, he!“

„Küllap see poiss juba hoidlikumaltki plikalt midagi välja otsib,“ ütlen — kuigi ei peaks nii ütleva.

Henrik läheb ehale.

Mis mul viga, kaks eite kodus! Üks pühapäeva, teine äripäeva jaoks. Miili olla aga vana lind juba.

Las' olla, las' olla — minu vähjad hoopis ise kivi all!

9.

Kiiresti kadusid päevad.

See pole korraliku hulkuri viis, nädalate ja kuude kaupa ühes kohas püsida ja ihu-hingega tööd rühmitseda nagu lootuses, et kord pärandavat see lastetu möldriraug ja mutt oma veski ja järve sulle ning võid korraliku ristiinimese kombel hakata elama. Võtad endale mõne paksu, pruuni eide ja elad vooruslikku abielu usinuses ja kasinuses; kasvatad lapsi jumalakartuses ja tõemeeles. Rühmad tööd, kannad omakoetud riidest vammuseid ja pastlaid. Tõused igal Issanda hommikul enne teisi, kiirustad teenijaid; vannud ja lärmitsed terve nädala ning leiad, et kõik pole sugugi nii, nagu peaks olema. Laupäeva õhtul käid saunas. Lased eidel ennast leilitseada, vihtuda ja seebise vihaga pea-laest jalatallani küürida ja tunned sellest eide kamandamisest päris südamlikku mõnu. Võtad vahel koguni eide käsile ja küürid teda nii, et on juba kord küüritud. Annad ehk veel vihatüvega saba alla mõne valusa vopsu — vanade arvete kustutamiseks. Siis norskad, pärast kapsa-suppi ja rasvase liha ränka kõhutäit, eide kõrval umbses tares, nagu halb pump

enne vee väljalaskmist. Pühapäeval loed perele piiblit, rihmad lapsi ja istudes veski-tammil ajad naabritega piipu popsutades juttu ilmadest, vilja-saagist, poliitikast ning ütled nagu mööda minnes: „Mis mul viga, eit korralik, lapsed terved ja jahu salves — võib elada!..“

Nii ei tohtinud see minna.

Sarnane elu oleks Miiliga mõeldav, Helgiga mitte. Mis oleks aga üks veskiloks temata, ränduri vaba ja lohaka eluga võrreldes!..

Suvi edenes kiiresti.

Kirsid, mis veskile tulles vaevalt õitsmise lõpetasid, kandsid juba rohelisi marjakesi, millel üks palg, üks pool päris roosa, nagu häbelikul tütarlapsel, kes maitsenud esimese armastuse hurma, päikese esimesi suudlusi; kes aga ka tahaks rüübata kirekarika põhjani, tahaks saada, tahaks vilja kanda — pruunjas-punast marja.

Kanapojad olid juba päris isemeelikud. Noored pardid ja anid hakkasid vabanema kollastest udu-sulgedest, omandades enam ja enam valget, küpsemat sulgedevärvi ja õppides prääksumist ning kluutamist järve kõrkjates, püüdes sääski, konnapoegi ja nokkadega mulistades vees — rohelises veski-järves, mille kohta perenaine ütles: „Kullakesed, järv õitseb juba! See tähendab — saab head lina.“

Järv õitses tõesti rohelisena, ja Helgi ütles, et too olla väiksetest vetikutest ja bakteriatest.

Ta kurtis, et nüüd pidavat ojas suplema, kus palju halvem madala, kivise põhja ja allikatest karenda vee tõttu, kuna Miili ennast ei häbenenud päris nähtavalt järves uhta. Eriti siis tahtis ta seda teha, kui ma pealt võisin näha; vist tahtis võluda — „ära teha“ mind.

Perenaine ja peremees ei supelnud kunagi. Isegi hommikuti ei pesnud nad silmi, samuti kui Miiligi. Perenaine ütles: „Lõhub näo,“ ja mölder: „Hakka veel vana nahka kulutama.“

Kuidas see aeg küll kadus!

Kuidas elab küll mu Alpoo raamatuvana ja teritaja Viidu Vinnas? Milliseid teid tallab see viimane, tedretähelise näoga hoolimatu hulkur, kes võis vanduda ja loriseda kõrvad kinni ja varastada ning valetada sama lihtsalt?

Ühel õhtul nurmelt tulles nägin koha, kus Helgi suples. Nägin leppade vahelt ta saledat kuju vees, seisis ja silus kätega üle puusade. Valged juuksed patsidest seljale laiali laotatud, mis nagu põlesid ta üle langevast õhtusest päikesetulest.

Väike ja ilus, kui näkk näis ta seal all ojakese sinises vees, nagu väljaõmmeldud valge ingli-kuju vee värvilisele käterätikule.

Tõmbusin põõsastesse ja vaatlesin. Teadsin, et nii vargsi piiluda oli uulitsapoisilik ja autu, kuid kuidas võisin ma oma soovi surmata, mitte näha nii šarmikat pilti.

Ma ei olnud kunagi arvanud, et katmatu noor tüdruk oma lõkendava ihuga, nagu kehastunud rõõm ja kaunidus olla võib. Ma ei olnud kunagi uskunud, et tüdruku rinnad võivad nii ilusatena paistuda, nagu kaks väikest last mäe servikul, kui kaks kallist vaasi templi valge linaga kaetud nelipühi hommiku õnnistuse väljavalamise altaril.

Tundsins, et minus oli kaks iseloomu, kaks südant ja kaks hinge.

Üks pool tahtis seda tüdrukut just tema naiseliku kauniduse pärast ja põlgas tema pilgu kõnelevust, elusuhtumist, loomust ja hinge; teine pool aga joobus tema hingelisest üleolemisest, intelligentsist ja elusuhtumisest, häbenedes temas naist, kirge ja iharust tekitavat hilberdamist.

Kuidas julgeksin, tihkaksin ma temale oma himudega läheneda, kes ma teda jumaldasin, sest ta ei olnud mitte Miili!?

Kuidas ta aga võiks mind tahta, kui ma temas midagi muud ei ihalda, kui seda õilsust, peensust ja vaimlist gratsiöösi!? — — —

Pärast õhtusööki hiilisin vargsi ojakese kaldale — just sinna kohta, kus tema oli supelnud.

Riietusin lahti ja libisesin jahedasse vette. Mulle näis, et nagu vesigi oleks tema järele lõhnanud; see vesi, mis uhtis mu sääri ja niudeid; see vesi, mida tõstsin näole, kuhu kastsin pea. Isegi õistes häältel näis kõlavat midagi tema nime taolist, kaldal lõhnavates kullerkuppudes ja vee kohale laskunud meelespeade sinistes õiekestes oli midagi temast...

Silusin õrnalt veeroosi laiu, südametaolisi lehti. Need oli kindlasti ta sääri, puuse ja niudeid paitanud. Võib-olla puudutasid temagi õrnad sõrmed neid. Seisis ojas ja silmitses neid südametaolisi lehekesi ja vast mõtles, et tema jalgade ees võib lehada sama palju noormeestegi südameid. Vahest mõtles minugi südamest, teadmata, et varjasin end põõsastesse ja vaatlesin teda.

Kui taevas koidunaerule tõmbus ja hommik häälitsema hakkas, olin ka mina oma tööga valmis. Mitu sada suuremat kivi olin võrendikku veeretanud, vähemaid ära loopinud ja segavaid, vettinud puu-tüvesid alla voolu lohistanud. Küll ta teeb suured silmad? Las' usub, et naabri Olavi oli! Ah-haa!

Mu asemel oli Miili. Magas väljasirutatult, ootas vist mind nii. Võtsin vana saani istme-kotikatuse alt ja tõmbasin selle talle peale. Kõitis käed ümber selle ja ütles midagi unes.

„Ons hea? Ah-haa!“ naersin ja läksin jälle veski-kotta. Peremees tuli parajasti uksel vastu: „Kuhu?“ Laususin: „Koer haukus. Lähen kotta magama, ehk tuleb vargaid. Mine usu ilma!“

„Asjata kartus! Aga tubli poiss oled siiski,“ ütles mölder.

Jäin kohe, nagu surnu magama.

10.

Pühapäeva hommik.

Ärkan esimest korda harilikul ajal, kuid tundes linade uimastavat soojust ja liigete roidumust, ei mõtlegi end liigutada, sest pole ruttu. Küüni-

pealne on pool hämar, kuna mõned õhemad katuse laastud valgust päris leegisarnase punaka helen-
dusega läbi lasevad.

Seal rooside kohal kumisevad erilased, kelle pesad katuse harja all nagu hallid, suured pallid või midagi kummuli asetatud keedupottide taolist. Kusagil piriseb kärblane, vist ämblikuvõrgus, ja hiir naksutab heinte all.

All ollakse ärkvel. Ustest käiakse. Kukk läheb vist oma valgete ja tedre-karva naistega alla orgu, kus väike tobisabaga ja madalate jalgadega taks oma kileda häälega oravat haugub.

Kuulen veel karjaaiast kostuma hakkavat lehmaliipsmise sorinat — siis valdab mu taas magus uni.

Kell on vist kaheksa juba kui ärkan.

Seal on päris tuntav palavus ja palju heledam. Hiir ei naksuta enam, ka kärblane on vait, aina erilased ja paar äraeksinud kumalast sumisevad. Kaarte all sädistavad ja piiksuvad pääsukesed. Juba lapsest saadik olen seda sädinat õppinud armastama. Ma ei tea ühtegi teist lindu, kes oskaks nii südamlikult ja lihtsalt inimeste südameid võita, talle sarnast pühapäeva meeoleolu tuua.

Saanud vaevalt alla, tulevad Helgi ja naabri „Olavi“ järve liivast teed. Mõlemad on lõbusad.

Murule jõudes hüüab neiu head hommikut. Ta uhke kavaler ei võta mind nähtavakski.

Temal on nüüd ülalt valge pluusiga pruunjasruuduline kleit, mis alt märg, päris märg — kui oleks läbi pika kastese heina või vee tuldud. Ka „Olavi“ püksiharud on märjad. Ma ei tea isegi, miks ärritab see mind, et tema kleidi äär märg, vesimärg on?

Tal on kannuga juba päris küpsed, punased maasikad kaenla all.

„Käisime Arus maasikul. Milline lõbu hommikul vara hulkuda! Tohib pakkuda?“

„Täna väga!“ — Võtan mõned maasikad.
„Need on ju alles pool-valged, pole kellegi marja-
aeg veel.“

„Arvate? Kas alles üleile oli paras aeg kive
võrendikku veeretada,“ ütleb Helgi ja kergitab kel-
mikalt kulme.

„Vaadake, kuidas teil kivid nurmel küpsevad,“
arvab heaks öelda ta kavalier.

Neiu aga ei lase mind vastata, öeldes: „Vast
on Luhasoo Andre nii armas ja astub viivuks
tuppa.“

„Meeleldi, meeleldi!“ ütleb see ja vaatab mulle
otsa, nagu ei maksaks ma tema arvates kolme
kroonigi.

Andre — see nimi tundus tuttavana. Kas ei
rääkinud kord Miili mingisugusest Luhasoo And-
rest, kes tema juures käinud?

Sarnane Ants mul! Vedeleb küla primadonnade,
libude juures ja ei häbene meelitada sellist süütust,
puhast ja kallist hinge?

Kuradi kahju, et ma siis Hindrekuga tol sim-
maniõhtul talle järgi ei läinud ja vigaseks ei löö-
nud!? Järve oleks võinud visata! Vastik, vastik
olevus!

„Miili, tule siia?“

„Noh?“ paneb käe puusa ja vahib väljakut-
suvalt.

„Kes on see Andre?“

„Mu vana kavalier. — Vähemalt niisugune
poja ei olnud kui sina, memme nisa mant. Tead,
ma ei lase sind enam oma juurde. Tuled, torkan
pea kleidi alla ja vaata ning õpi enne, mis sa seal
näed, siis tule tüdruku juurde. Hee, mokad alles
piimast märjad!“ Tõmbab sõrmega üle huulte ja
läheb taaruvatel sammudel nagu nuumatud part,
karjale vastu.

Pea lõuna on, kui Andre lahkub. Istun tamme
varjus ja näen, kuidas ta uksele naerva Helgi kätt
suudleb, mitu nooblit kummardust teeb, midagi
sosistab ja siis kiikuvatel sammudel üle veskiesise

teisele poole teed alla orgu läheb. Helgi vaatab järele. Lehvitab veel kätt ja naeratab.

Siis pole õigust, kui nad üksteist ei armasta?

Neiu tuleb murule. Nüüd on tal juuksepletid ees; enne olid seljal. Kas ei ole neid nii pannud Andre? Võib-olla, on neid koguni suudelnud.

Olgu! Pärast jaanipäeva lahkuin, sest aeg on selleks ammu küps. Tõesti, lähen ära. Tarvis pere-rahvale rääkida.

Perenaine ja Miili tulevad välja päiksepaistele. Eit laseb rohule pikali, paneb pea Miili sülle, ja see hakkab sealt mõnesuguseid väikseid putukaid noateraga krõpsutama, kes öösel magada ei lase. Taks tuleb ja laseb nende ette kõhuli, ta roosakas keel vedeleb maas nagu siidine lint.

Kuulen, Miili räägib minust. Olevat tossikene ja vähe kergats. Poiss igatahes mitte.

Laskun alla orgu.

11.

Ma ei eksinud, kui istusin lootuses sellele kohale, kuhu Helgi suplemas käib. Tema tuli jooksupalu Taksiga, lina õlal.

„Teie siin?“ üllatus.

„Vabandage, kuid olen armunud Teie lemmikkohta!“

„Armunud? Võib uskuda.“

„Võrratu koht.“

„O-jah! Eriti kui vist öösel kive veeretatakse, mil päris mõistlikud inimesed magavad.“

„Kuidas? Milliseid kive?“

„Ah, ärge püüdkegi luisata! Suur tänu, hoopis mõnusam supelda!“

„Ma ei teadnudki, et te siin suplete.“

„Muidugi, muidugi; kes ütles aga, et siin olevat mu lemmik-koht?“

„Andre.“

„Kuulge, jätke juba Andre kord. Olete lihtsalt — häbematu. Häbematu olete.“

Nüüd olin jälle löödud ja häbistatud. Tõusin üles, et lahkuda.

„Istuge veel vähe, tahtsin midagi küsida.“

Seisan kangekaelselt. Ta istub kaldal ja kõigutab närvilikult, jonnakalt jalgu.

„Palju kordi pean ma paluma? Ma ei saa inimestega rääkida, kui nad püstijalu, nagu oleks kuhugi rutt.“

„Mul on rutt.“

„Head reisi siis!“

Võtab sandaalid jalast ja kastab ühe jala vette, väikese, roosa jala naljakate, pisikeste varvastega ja lopsutab vett. Kui pruun on ta turi ja nüüd jälle seljal olevad juuksepaitsid vähe pleekinud.

„Ons vesi soe?“

„Ülearu. Kas te veel minema ei lähe?“

Naeran, nagu oleks mul õigust temaga tembutada, vigurdada. Oi, oi — Elko Merir! Milline julgus!

„Teate, noorhärä, mulle pole pealtvaatajaid vaja, kui suplen. Küllap näete seda põõsastestki. Kaege, et silmi ei riku! Miili ju näitab teile lausa.“

Mul ei ole midagi öelda, mitte midagi. Longin minema.

Õhtul saadan perenaisega ta raamatu, mis läbi loetud, ära.

Korjan orust pihutäie meelispäid ja annan nad Miilile, kes istub tammil, jalad vees ja silmis nukrus. Silitan ta juukseid. Need rasvased, kollased tihedad juuksed on nüüd pestutena päris kohevile ja lõhnavad koguni, ka ta kael ei ole nii must ja silitan teda.

Miili on jälle hea ja südamlük.

Ta tõmbab mu pärast omast aknast käterätikuga üles ja võtab mind oma käte vahele, kui väikest poissi. Lasen tal enesega mängida. Ta jutustab mulle Andrest, kes päris vorst olla, isegi preili öelnud seda.

Rumal tüdruk, kes sul käskis seda öelda?!

Vandusin juba hoopis loobuda Helgist, kes mu südant sarnase mürgise igatsusvaluga piinab, mu hinge aina kiisab, ilma andmata, ilma midagi andmata, mis täidaks seda rõõmuga. Uskusin tema Adresse armunud olevat. Aga kui ta ütles, et Andre päris vorst, päris hirvlõug ja tollmökk olla, siis ei ole ta temasse mitte armunud.

Ja ma ei salli enam Miili lähidust.

„Miili, lase mind ära, pean!..“

„Kuhu, kuhu?“

„Ei saa, pean.“

„Asjale?“

„Jah!“

„Tuled tagasi?“

„Tulen.“

„Ootan siis.“

Kuid ma ei mõtlegi enam üles ronida. Las' ronib Andre, igavene vorst. Mina küll mitte.

Lähen ümber maja. Alumisel korral on Helgi tuba. Aken on pime, valged eesriided ees. Magab.

Head und! Magusat und!

Lähen ojakaldale.

Istun ja vaatlen, kuidas liiguvad tasa, tasa vesiroosi lehed ojakeses ja mustab võrendik. Mil-lal ometi jäävad ööbikud vait? Ma ei salli nende laulu, nad on pooliku ja lühikese armastuse lau-likud. Laulavad ainult kevadel.

Ma tahan aga armastada läbi kevade, suve, sügise ja talve.

Mulle laula armastuselaulu, tuul! Sama kärsik ja rahutu hulkur, nagu minagi.

12.

Asjad ei kujunenud sugugi nii, et mul oleks maksnud lootusi Helgi suhtes hellitada.

Esmaspäeva lõuna paiku, kui ma oma kivi-raiumist lõpetasin, läks tema oma sinises kleidis üle mäe rinnaku alla Luhasoo külla. Nii siis: Andre juurde.

„Kuulsin ta laulvat: „Tuul libistab lepa-lehtesid...“

Mu südamel hakkas valus.

Kibe nukrus poetas end meeltesse ja tundsin, et mu elu oli paljas udu, mis kõigub järve kohal, mu elu oli suits — millel pole iseseisvana ühtegi mõtet. Olin mingisuguste hingeliste rahutuste, kärsitute igatsuste ja tuliste kirgede vilets udu, mil pole mingit mõju.

Olin purjek merel, kuid mul puudusid purjed.

Õhtu ligi kattus taevas päris nõgi-mustade pilve-larakatega ja välgu tulised nõelad õmblesid kuld-lõngu tollesse hallisse, mustasse ja ebaühtlasesse mantlisse. Müristas valjult ja õudsel. Pääsud ei sädistanud enam, ja org oli vaikne, kui hämar haud.

Ilus oli vaadelda välkude ristlemist, vastuhelke järve peeglit ning kuulata kauget, massiivset pilvede kohinat, mis kuuldus raskena ja masendavana, kui suurte väsinud lindude tiibade vajutused õhus, kes sõudsid nii, nokad janust lahti, jalad hooletult ripakile ja silmad veres... sõudsid ja kukkusid kuristikku...

... Pr-rr-rrr-rr-tr-rahh-!..

Milline võimas, taevaalaotust vabisema panev mürin!

Istusin üksi veskiesisel ja nautisin looduse õudset, julget mängu elektri ja veega. Teised olid kartlikena end tuppa sulgenud ja ei usaldanud akna poolegi vaadata. Miili tegi pliidi alla tuld, et sisse ei lööks. Taks kiunus iga välgu ja praksatuse juures.

Uskusime, et Helgi jäi Luhasoole.

Kuid enne esimesi raskeid vihmapisaraid ja raheteri, mis segamini tuiskama hakkasid, ratsutas ta koju. Istus naabri Andre süles nende valge seljas, hoides ümber selle kaela, naerdes ja kilgates, otse joobnuna rõõmust.

Nägin, et käsi, millega Andre hoidis tüdrukut, selle paljal põvel ja kleit oli kõrgel. Nägin seda välgu heledal valgel.

Siis pandi hobune rõngasse, ja Helgi viis oma rüütli tappa, punane meeletust ratsutamisest ja naerust.

Vana mölder ütles: „Poiss, vii hobune kotta!“

Jooksin vaid kuube pea peale võttes lakka. Tüki aja pärast kuulsin vanamehe ise askeldavat hobusega ja vanduvat.

Vandugu, kui tahab! Homme lähen ära.

Ma ei või sarnases majas kauem teenida, kus üks noormehe-nolk võib ümber ajada karjaku ja pere-neitsiga, võib teha sinust endale sulase ja kingapuhastaja.

Hulkuri süda on pehme, kuid uhke.

Ja kui ta pea kord püsti tõuseb, siis ei paenuta seda keegi. Ei paendu, pigemini murdub.

Hulkur nutab, kuid kui ta pigistab hambad risti, siis ei tule ta huulte üle ühtegi kaebust, lõigatagu tema sõrmed, käed, torgatagu silmad ja rebitagu süda.

Sarnane on hulkur, tolmuste teede rahutu rändur, maanteede armuke, looduse poeg ja tuulte kallis lemmik.

Sarnane on ta.

Kogu öö möllas, ja alles vastu hommikut tuli uni. Ka Andre ei lahkunud. Magas vist Helgi juures. Mis seal siis imelikku, mõlemad rikkad ja uhked. Rikkad ja uhked sobivad ikka ühte, rikas ja uhke ning vaene ja uhke — ei kunagi.

Seal nad siis magavad üksteise kõrval, suu suu juures ja süda südamel.

Vist läheb enne lahkumist Andre veel Miiligi juurde.

Siin majas pole mul midagi, mitte kui midagi.

Ma ei taha ju kanda südamevalu ja meelegeid vana kannatajana siin tööd rühmates, seda noorpaari teenides ja hoides, oma rahulolu saavutada ja eluhinda lunastada. Olen siin liigne, isegi Miili allub tolele noorele isandale, tulevasele möldrile.

Näe, kuidas asjad võivad minna!

— — — Hommikul oli sõnelus peremehega. Ütlesin, et homme lahkun.

„Lase aga jalga!“ öeldi ja löödi üks paukudes kinni.

Keskhommikuks aga olid meeled kainenunud, ja kui ma veskituppa tulin sööma, hakati misjoni tegema tasase ja lepliku eidega alates ning Miiliga lõpetades, kes ütles: „Olgu mis on, elame!“ Mina aga ei tahtnud elada.

Kui pereisa viimase trumbi tõi: „Peaks kaks nädalat ette teatanud olema, nii ei saa palka kätte. Sõida, siis kui arvad!“

„Ilus! Saage rikkaks nende näljakopikatega. Kuid ärge unustage, et röövitud tööpoisi higi ja vaev tuleb kord kallilt lunastada. Teie omas unises ja omast meelest patuta elus, olete sarnased loomad, kes ei tunne, et miski lõhnab kõrvehaisu järgi, tule järgi lõhnab. Küllap sajab teie peale veel tuld, tõrva ja pigi. Oodake aga! Ma ei taha noid kopikaid! Kord tulen ja võtan enam. Tulen õiguse ja oma lihaste nimel, mõistate!“

Rääkisin sarnast juttu mingisuguses meeletus ja jõuetus vihasilmade välkudes ning rusikate kokku tõmbudes.

Mida olid need rahulikud, heasoovlikud inimesed mulle kurja teinud? Miks ähvardada, kui nad mind, tublit poissi edaspidisekski tahtsid säilitada.

Väljaminses nägin Helgi seisvat teise toa uktsel, ja ta silmades mängles pilkav, naerev leegitsus. Too sarkastiline, eneseteadlik ja häbistav pilk torakas südamesse. Meeletuks, päris meeletuks tegi.

Tema pärast oleksin pidanud jääma. Näitama, et ta pole mulle midagi, mitte midagi. Ratsutagu või Henrikuga ringi, kellele on iga tüdruk emane ja armsaim — lirva! Supelgu või keskpäeva ajal tammi ees, ja ma ei võta vaevaks ainustki pilku heita! Tulgu ja õelgu: „Armastan, armastan sind, Elko!“ Löön jalaga kõrvale hüüdes: „Kõrvale, linna kiimlev ja ilatsev liita!“

Aga: kui hulkur kord pea püsti tõstab, siis ei paenuta teda keegi.

Seepärast: Homme viimaste jaanikute kahvatudes, harmoonikute vaikides ja koidu purpuri langedes teedele, mis sirutatud alla nagu armsama kutsuvad, püüdvad käsivarred.

Ometi oli südames valu, urgitsev valu...

Kas ei võiks olla santlaagril südame asemel vana raudne ja roostetanud kirve-silm?

13.

Katsusin oma meeletuse energiat tööks kasutada seepärast, et omada rahu, omada külma verd ja tasakaalu.

Tõstsin kotte, tõlvasin jahu kottidesse, kruvisin kive ja olin tolmune nagu valge, peene lumega kaetud.

Muutusin rahulikumaks.

Istusin kotil ja vaatlesin roovimis-masina tööd. Tundsin hinges nõõrivaid pigistusi, kuid teadsin, et too kõik lahtub, kui tõusen üles teedele, mis hargnevad igale poole ja teevad meelega rõõmsaks, panevad huulile viled ja laulud.

Siin aga olin nagu munk.

Sammeldusin nagu veski mihakki põõsaste ja puude varju, roidusin nagu veski-vanad ja Miili. Kõige üle aga südamevalu tütarlapse pärast, kel vaid nõtkete keha, kaks heiklevat silma, kaks valget patsi ja valged pitsidega püksid.

Nagu oleks ilmas vähe tütarlapsi!

Mine nii ringi külasid, randu ja saari valmivate kirsside päevil ja võta neitsite armastust ning süütust jumala-muidu.

Oo, see oli odav laadakaup, mida pakutakse üksteisest alla. Pakutakse sulle vägisi vahuses merevees, palaval rannaliival, huumavatel küüniheintel ja tolmustel maanteedel.

Mida's peaksidki neitsid oma roostetama kippuva süütusega tegema? Kaua's sa seda ikka jõuad

hoida ilusate lootuste ja lukustatud igatsustega, kui elu tuikab erkudes, suriseb soontes.

Siiski oli südamel valus selle väikese, valgepea ja väleda iseloomuga kapriisliku tütarlapse pärast...

— — — — —
Kas saadetuna, või omast heast tahtmisest, tuli Helgi veskisse.

Tuli mu lähedale, ja ta pidi karjuma, et kuuleksin, sest kivid ja turbiin mürisid nii rängasti. Tundsin lõbu, et ta sinisele kleidile, silmadesse, näole, juukstele ja koguni kõrri lendas peenikest, pehmet jahutolmu.

„Preili, nüüd pole puudrit vajagi homme?“

„Teile puuder! Ma ei võõpagi ennast.“

„Mis uudist?“

„Lahkute homme?“

„Kuuldavasti.“

„Kui kahju!“

„Teil? Kõlab väga kahtlaselt.“

„Kes veeretaks veel kive, ütleks teravusi, tuleks minuga koos Alpoosse matkama; sest kui homme ema tuleb, küsin selleks kindlasti luba, ja teid palun kaaslaseks. Kuhu panen ma siis teile tellitud romaani: „Laul tulipunast lillist“?“

„Andke oma Olavile — Andrele.“

„Miks ärritab see teid?“

„Ütlesin muidu, päris muidu. Vabandage!“ —

„Lähetate siiski?“

„Aga kui hulkur kord pea püsti tõstab, siis...“

Ma ei saanud lõpule. Ta lähenes mulle, et paremini mu kõnet kuulda, kuid ettevaatamatuses ligines nii roovijale, et selle rihm haaras ta kleidist kinni. Ebainimliku pingutuse ja kiirusega lõin käed rihmale. Tundsin, sõrmed murdusid rataste vahele nagu kuivand oksad, purskas punast, kleepivat verd näkku, ja pähe lõi kuum raskus, palavikuline uimasus. Nägin vaid Helgi pääsevat rihmast, kuulsin ta karjatuse. Kaks valget siidpehmet kätt haarasid mu pea ja langesin minestanult tütarlapse kätele...

Ainult mühises, mühises... Nii nagu sõuaksid väsinud, suurte tiibdega linnud taeva all, jalad ripakile, nokad janust ammuli...

14.

Midagi nukra pühapäeva, kiriku ja kujutletud taevataolist on suvises ravilas; melankoolses ja heledas ruumis.

Mul ei olnud kunagi niipalju aega ja püsivust mõtlemiseks, kui lebedes valgete linade vahel; vasak käsi puukangena vaibal ja kibelev igatsus, kurbus hinges. Sarnane igatsus kaugete unistuste roheliste väljade, siniste vete ja heledate silmadega valatu tüdruku järele, segatud tuhandete teiste pisi-probleemidega, mis algasid küsimusest: miks pidin ma tütarlapse päästmiseks ohverdama ühe käe, miks oli see vasak ja mitte parem? Kas olid Roolaane sauna-aknad katkised, ja kas nägin Alpo raamatu-kaupmehe riiulil suurt punaste kaantega võõrakeelset raamatut, mis näis avatlevana ja mille sisu kätte saamatuna, kui kauge, võõras maailm?..

Sageli tundsin sellestki lõbu, kui lugesin akna heegeldatud eesriide mitmesuguseid auke ja laelaudu, mille lugemine ikka segamini kippus minema ja ei jõudnudki lõpule, kuigi silmad väsisid, valu-sateks muutusid ja niiskused.

Lugesin raamatuid. Neil üksinduse hetkeil õp-pisin eriti armastama kirjandust. Süvenesin igasse romaani ja elasin sündmustiku kaasa. Sarnane luge-mine väsitas, kuid rikastas ka tundeelu ja meeoleu-sid haruldase küllusega.

Kahju, et veel ise ei saanud kirjutada!

Tundsin omas hinges lõõmavaid mõtteid, väl-kuvaid tundeid ja sõnastamist nõudvaid mee-leolusi.

Tahtsin kirjutada temale.

Kujutlesin, millise näo ta küll teeb, kui oman-dab mu kirja. Loeb seda mu kirglikku, lõbusat ja ülemeelikut sõnumikku, kus pole sõnagi mu kurbu-

sest vigastatud käe pärast, igavusest ega igatsustest temasse, vaid ainult elujulgeid, tusedaid mõtteid ja üleolevaid arvamisi maailmast, inimestest ja väiklusest.

Tahtsin omis kannatusis ja armetusiski olla kangelane, raudse iseloomu ja tahtejõuga hulkur, kes Luha veskis sageli naiivimaid stseene ja jõuetumaid numbreid võis teha. Tahtsin oma ühe käegagi võita maailma. Veel enam, tahtsin ühe käegagi saada Helgi, kes ma oleksin sedagi valmis tema eest ohverdama.

Niisuguseid mõtteid võib tahuda armunud noormees. Kui ta muidu ei looda neidu omandada, siis tahab ta midagi vägevat tema kasuks korda saata, teda põlevast majast, merest või röövlite käest ära tuua.

Mäletan hästi, mis ta mulle ühel õhtul kõneles, kui tema tuppa raamatute järgi läksin:

„Ma ei ole kunagi mõelnud abielust. Näib, et see alandab ja orjastab, eriti naist. Ma ei taha rikka mehe ori olla, kes omaks auasjaks loeb su hinge ja ihu oma tujude ja kapriiside kohaselt eksploateerida. Tahan olla iseseisev ja inimene, vaba ja täieõiguslik, oma isiklike veendumuste ja tegevusvabadusega. Ja armastatud olla — seda mitte. Ma ei usu, et mees võiks armastada, talie on naine tavalikult samasuguseks tarviduseks kui kraenööp või kingapuhastamise-hari. Jään meeleldi vanatüdrukukuks. Abielu on mustus — vangikoda — orjapõli.“

Niisuguseid mõtteid avaldas ta tookord ja oli üleni näost punane, mil väitsin, et temagi elab rikka mehe ootuses, nagu tolle ühe romaani naistegelane.

Teinekord kuulsin juhtumisi tema kõnelust köögis Miiliga.

Viimane ütleb: „Küll on häbistav, jääda vana-piigaks!“

„Tahad sa siis, et sul oleks mees, kes sind peksaks ja häbistaks ning tootäis lapsi?“

„Preili, kui ilus oleks see!“

„Aga, mis oleks viga samuti igavest neitsipõl-
ve elada, paljudest ihaldatu ja vaba?“

„Vanadus tuleb. Juba on kanavarbaid silmade
juures.“

„See on paratamatu. Siis tuleb nautida mine-
viku mälestusi. Iga sügis on kerge kanda talve ootel
ja kevadet mälestades.“

„Mis mõtlete teie teha? Hoopis mitte abielluda?“

„Ei, armas! Hakkan koolipreilik. Elan puhtas
suures linnakorteris, sõidan väljamaal ringi, suvi-
tan Itaalia supelkohtades, kus igavesti haljaspuud
ja lilleline kevad, käin teatris, kontsertidel; loen
kirjandust, klaverdan ja liigun peenes seltskonnas.
Siis pole enam meest vaja.“

„Siis küll ei ole. Kuidas ma kadestan teid!
Miks ei ole ma rikas? — Aga preili, kes teile siis
süüa teeb?“

„Köögitüdruk.“

„Olge nii kallis ja võtke mind omale tüdrukuks!
Tahan ka linna, koledasti tahan linna! Mul õetütar
on linnas teenijaks. Missuguseid lugusid ta jutus-
tab! Oi-oi!“

Ma ei suutnud endale ühtegi selget vaateviisi
leida, millega oleksin õigustanud selle tüdruku kum-
malised mõtted. Hiljem alles õppisin mõistma, et
tütarlapsed katsuvad omi enesest-mõistetavaid iha-
sid varjata tühja lobisemise ja valega.

Kust ehk kuidas haardus m'usse see mõte, aga
ma ei suutnud temast enam vabaneda. See uus
kavatsus, unistus kasvas päevade jooksul ikka jul-
gemaks, ja ligemaks sai ta mulle, ikka kättesaada-
vamaks. Kui ta alul näis pisikese ja kaugena, nagu
matkaja kümne kilomeetri taga, siis kasvas ta suu-
remaks ja ligines, nagu tõttav, lähinev rändur.

Nimelt: minust pidi midagi saama.

Mitte elukutseline hulkur ja santlaager, nagu
algul olin plaanitsenud, mitte Luha veski peremees
ega korralik ametimees, meister — vaid midagi
muud. Haritud, haritud mees pidi minust saama,

mees, kes kirjutaks raamatuid, uuriks teadusi ja teeks leiutusi.

Siis pidi mulle pealekauba olema kergelt võetavalt jõukus, ausus, lugupeetavus ja tema — Helgi.

Ei, ei! Rikkaks võisin saada, harituks ja lugupeetuks, kuid milline oleks varandus, millega võiksin lunastada neiu armastuse, kes ei mõtle kunagi, kunagi abielluda?

Näis nii, et mul polnud ühtegi teed tema südame ligi. Tema süda oli kui sügava laane nõiamajakene, mille juurde ükski tee, isegi kitsam jalgrada ei vii.

See aga ei rikkunud mu kavatsuste suurejoonelikkust ja energilist usku, mis vägisi kippus mind voodist viskama ja hüüdis kõrvadesse: „Tegutse, tegutse!“

Ma ei teadnud, kuidas alata ja tegutseda, aga rinnus oli sarnane tunne, et küllap läheb kõik hästi, kui vaimustuse ja hooga alatakse. Raskused on raudrõivad, mis viivad mehe tõelisele tublidusele ja paljuvõivusele. Hakkasin seda arvama ja õnnistasin oma minevikku, mis kunagi polnud murevaba ja nooruskerge, vaid ostetud higi ja kehalise valu, hingepiinade ja südamerahutuste verehinnaga.

Õnnistasin oma vanemaid, kes mu liig varakult jätnud iseseisva elu kätte, andnud mulle võimaluse — ise teha omale raudrõivaid, millised andsid usu lahingu võitmiseks — meheks, kuulsaks meheks saamiseks.

Tänasin toda kergemeelset ja eluvallatut tüdrukut, kelle pärast hakkasin tähtede poole püüdma, kõrgete ja hiilgavate tähtede poole. Teadsin lapsepõlvest, mu emagi silmad, kadunu emja silmad sealt alla naeratavat, julgustades ja õnnistades — seepärast armastasin neid tuliseid taevatähekesi helesinisel taeva-vaibal.

Halb on rändur, kes ei armasta tähti. Hingetu ja toores on, kes ei käi luule ja rahutu hinge, vaid musta südametunnistuse ja häbitu nautimise ning ahne kõhutäitmise pärast ringi maad.

Seepärast küsige rändurilt, kes tuleb teile vastu maanteel või palub luba istuda õhtul veski-tammil või muru-kivil: „Armastate taevatähti?“

Ütleb ta „jah“ ja tõstab ülesse omad pehmed, sõbralikud silmad vaikse näo ja tulise naeratusega, siis teadke, et ta käib oma valutava südamega, kär-situ hinge ja luule- ning kodumaa-armastuse pärast. Tervitage teda, ta toob õnne. Ränduris elab prohvet ja õnn. Vilets, kes sarnase ees lukustab väravad ja kaledaks teeb südame.

Ütleb ta aga „ei“, siis pole tema kellegi õige matkaja, vaid tuleb mustade ja tooreste mõtetega. Tollele ärge avage väravaid.

Millal saaksin jälle teedele, teedele, mis nagu sooned on linnade, külade, laante ja väljade vahel, mille üle tulitähedega kumm taevas!

! Kulid arst ja kaks ravila-õde.

Võeti sidemetest mu käsi. Mis oli sellest järele jäänud? Sõrmedeta, sinine ja vastik käe-tüügas. Kuhu julgeksin ma sarnasega minna? Tihkaksin ma seda tülgastavat asja temale näidata, kelle pärast see sarnaseks sai? Too oleks metsikus. Kui ma kahe terve käega ei pälvinud ta poolehoidu, siis oleks lausa sõgedus seda loota ühe käe ja punase, joodiga põletatud monstrumiga, mis talle vast alati tuletab meelde, et tema pärast. Tema pärast... Kui ta mind seni ei põlanud, siis teeb ta seda nüüd.

Ja, oleksin olnud haritud ja rikas, siis oleks ta antud, võib-olla, oleks meeeldi mulle tulnud.

Minna nii ta silmi, oleks almuse kerjamine ta haletsuste näol. Toda ei tohtinud.

Arst, sõbralik härra, palja pealae ja kuld-raa-midest prillidega, kohtles mind südamlikult, sidudes seda vastikut käepõlastust, hoolimatu teravast kar-boli, joodoformi — jumal teab — milliste rohtude tungivatest lõhnadest ja päris otsekoheste kahet-sustundega: „Kuidas see ometi juhtus, noormees?“

„Kogemata, härra doktor. Ettevaatamatu olin; ei märganudki enne, kui kraks — hammustasid ratas ja rihm sõrmed ära.“

Ma ei tahtnud tõtt kõnelda.

Arvasin, et nad naeraksid mind sellepärast, kuigi ise tundsin, et võisin uhke oma käe-tüüka pärast olla, sest sellega olin, võib-olla, päästnud inimesi, kes oli vast paljudele võrratuks ihalduseks ja hingeks, elusädemeks — kuna mu labane hulkuri käsi midagi erilist polnud.

Olin rahul oma saatusega.

Sel ööl valutas käsi, koledasti valutas. Kuulsin kuidas pehmet vihma krabises seinale, aknale ja sonisin. Sonisin temast, sonisin pehme käe hellast paitusest mu palgeile, mil minestunult langesin veski-kojas tema najale. Aga hommiku valguse pikkamisi tупpa tungides lakkas valu, meeled selginesid ja tuli rahulik, soe uni. Tuli ja võttis minu kaasa, nagu isa oma lapse ja viis suve helgesse päeva. Viis veski juurde, mis oli nagu hall mühak roheline lehistu hõlmas, mille kaarte all sädistasid pääsukesed ja lillisel murul sumisesid mesilased, sumisesid kuumalt, tungivalt, ja noor tütarlaps kahe valge patsi ning kergete jalgadega tantsis lilledes, tantsis naerdes ja loopis mind üle aia pääsusilmadega. Oi, kui helge ja hea oli seal, seal müstilise veski juures! Ja mul oli kaks tervet, tugevat kätt...

15.

Lugesin parajasti raamatut tahtejõu kasvata-
misest, kui üks ravila-teenijaist tупpa tuli ja kü-
sis:

„Noor neiu soovib teiega kokku saada. Tohib?“

Hämmastusin: tema siis?

„Palun!“

Ta tuli sisse. Vähe kartlikult ja nukralt, ma-
halöödud silmil lähenes mu voodile. Oli hallis pa-
litus, roosa mütsiga ning kandis väikest pakki.

Teenija sulges ukse.

„Preili Helgi — milline külaline!“

„Tere!“ ütles seda nii lihtsalt, soojalt ja raputas mu paremat kätt, mille ulatasin. Palusin istuda taburetile.

„Vabandage, et varem ei tulnud. Ühtlasi, ma ei tea kuidas, ma ei oskagi, ma ei suudagi — teid tänada, teid mu elu-päästmise pärast! Oh, Jumal küll!“ Ta peitis taskurätikusse enda pisarad, enda nutvad silmad ja värises kogu kehast.

„Ärge nutke, see pole midagi. Ainult vähe muljutud see teine käsi, sellest pole ühtigi,“ ja katsusin naeratada.

„Ah, ärge rääkige nii! Ma tean, teie vasakul käel pole ühtegi sõrme. Minu pärast ei ole“, rääkis ta läbi pisarate.

„Hulkuril pole sellest midagi. Viis sõrme ees ehk taga“, ütlesin tehtud hoolimatusena, kuigi endale pisarad silmi kippusid. Mitte valu ega käe, vaid hoopis millegi muu, millegi seletamatu pärast.

„Olge muretu tuleviku pärast, mu vanemad katuvad majanduslikult...“

„Ei, preili Helgi, seda mitte, koguni mitte. Ma ei tahtnud oma näruste sõrmedega varandust võita.“

„Milline teie küll olete? Küllap räägime pärast.“

Siis võtab ta ja annab mulle lubatud raamatu: „Laul tulipunasest lillest“, kimbu pääsusilmi ning kotikese maiustustega. Möldri rahvas olla väga mures, eriti Miili.

Mispärast: eriti Miili? See haavas mu südant.

Lobiseb mulle nüüdseist igapäevastest askeldustest, suviseist talutöödest ja ütleb nagu mööda minnes, et Henrik läinud noore peremehe Andrega tülli ja kihutatud Luhasoolt ära. Henrik lubanud aga näidata veel, mis tema suudab.

Viimane uudis näis mulle meeldivat. Henrik ähvardas? Too ränk, kare ja ükskõikse loomahingeeluga mees ei naljata, toda aimasin.

1917. aasta 20. 23

Siis võtab ta mu käe. Silitab seda, silitab mu juukseid, otsaesist ja mul on hea, sõnatu hea ja sulen magusas joobumuses laud. Tunnen, et ta pea liginneb mu näole, tunnen ta kuuma hingeauru ja juukste-lõngadega imelik-armast libistust otsaesisel. Tunnen, nagu langeksid ta huuled mu suule, tasa ja unistavalt nagu unes, magusas unes... Olen joobumusest jõuetu, väga jõuetu... Oi, kui kuum hinge-õhk!..

Koputati uksele. Järsult ja valju.

Ta huuled ei küüeninud mu omadeni. Järsku tõstis pea ja avasin silmad. Ta ripsmeis sädelesid pisa-
sarad, ja nägu lõõskas meeletus tules.

„Preili, võõraste aeg on möödunud“, ütles teenija.

„Elage hästi!“ Surub mu kätt ja lahkub.

Kui suur, kohutav on nüüd üksindus! Kui valus purustatud süda!

Avan raamatu.

Lehitsen seda. See lõhnab nii väga tema järele, tema lemmik-romaan, tema mehe-kuju Olaviga.

Leian väikese, roosaka paberilehekese. On rullitud kokku ja peidetud köite vahele. Peale on kirjutatud peenete, ilusate tähtedega: Elkole.

Värisevail sõrmil avan lehekese ja loen neid nii hubaseid ridu:

„Vabandage, et ütlen seda kirjalikult, mida suusõnaliselt ei julge.

Tean, te laulsite mu juukstele, silmadele ja huultele — tahate neid? Arvan, ma ei suuda keelata.

Saage ruttu, ruttu terveks!

Teie päästsite mu elu, ja kellele peaks-ki see siis kuuluma?

Helgi.

Luhal, 30 juunil.“

Need olid mulle kõige piinarikkamad päevad. Ühelpool Helgi avatlev lubadus, teisel — oma sisetunne.

Ma armastasin, ihaldasin seda noort naist kogu oma noorusliku kire ja tulisusega, ma tahtsin teda. Kuid kas võisin ma teda võtta nagu tasu heateo eest. Ja pidin ta õnnetuks tegema, kuna mul polnud midagi, millega olla vääriline tema kõrval, suursugustada tema elu. Olin talle vaid asi, mis ostetud.

Miks ei kirjuta ta: armastan!

„Teie päästsite mu elu, ja kellele peaks see siis kuuluma?“

See ei kõlanud armastuse, tunnete järele, vaid puht-inimliku haletsemise ja kahjutunde järele.

Ma ei teadnud, mis teha?

Arst ütles mulle omasel lahkkel ja vähe pilkaval toonil: „Noormees, neiu viis teie südamerahu ja söögiisu, küllap ta võttis teie käegi. Ja kui ta veel tuleb, võtab südamegi.“

Tuleks ta ja võtaks südamegi!

Kui ma juba liikuda ja kirjutada võisin ning varsti vabadusse lubati lasta, toodi maalt üks raskesti haavatu. Kandraam oli valge linaga kaetud, ja mehed viisid ta läbi toa, milles asusin — teise.

Ei tea, kuidas jahmatus pähe: Luhasoo Andre.

See mõte ei andnud mulle rahu. Küsisin mitmelt edasi-tagasi ruttavalt õelt, ka nemad ei teadnud nime. Raskesti haavatu, metsikult ära peksetud, öeldi, kuid loodetavasti jääb ellu, kuigi vigaseks, eluaegseks sandiks.

Sandiks? See mõte tegi mulle rõõmu. Ma ei tahtnud sarnaseid alatuid, ebahumaanseid võimalusi Andre eluga mõelda, kuid see rõõm tuli vägisi. Tahtmatult tuli ja teritas mu tagedaid, metsikuid arvamisi.

Miks pidin ma kartma võistlejaid? Tahan ma teda, võin omandada, sest ta tahab mulle mu viie

sõrme eest vastutasuks ennast anda. Häbenen ma seda tasu vastu võtta, mis kahju siis sellest, kui ta Andrele läheb?

Kui teda opereeriti, karjus ta metsiku, loomaliku ja võõra häälega. Kujutlesin omale toda pilti: purukspeksetud, verine inimesetomp lõikuslaual. Murtud kontide, väljatorgatud silma ja paistetanud peaga. Tal lõigatakse käed küljest... Teinegi silm on vigane. Ka see tuleb ära võtta...

Värisesin jubedustundest.

Viimaks vaikis kisa.

Varsti tulid arstid ja õed. Vabandasin mu tuttava arsti ees ja küsisin: „Õnnestus operatsioon?“

„Ei.“

„Suri?“

„Ja.“

„Andre Luhasoo oli ta nimi?“

„Ei, selle tapja — Henrik Kallas.“

„Täna, vabandage!“

See kõik oli enam mu meeltele, kui kanda suutsin. Miks? Kuidas? Neile küsimustele ei vastanud keegi.

Värisesin nagu haava-leht, mil ta korjus, kaetud linaga, jälle ära viidi. Ma ei julgenud enam üksi olla, Henrik lähines mulle, väljajooksnud silmade, paistetanud näoga ja pakkus omast narmendavast, sõrmita pihust verega määratud viina-pudelit. Käis järgi ja pakkus, silmitu ning verine.

Karjatasin ja langesin toolile. Tundsin, palavik tõusis.

Kõlistasin teenija ja palusin arsti.

Kartsin, nii väga kartsin.

— — — — —

Õösel nägin jubeda une. Meie kolm: Andre, Henrik ja mina võitlesime Helgi pärast. Silmitud ja käsitud, üleni verised — võitlesime, ja tema seisus ning vaatas naerdes pealt. Ta naer oli õudne, ja hambad läikisid verehimust ning silmad toorusest...

Vist kahel juhusel suudab inimene vabadust hõisates tervitada: pääsedes vanglast või ravilast.

Seepärast oli mu meeleolu kirjeldamatu, kui jälle tundsin end väljade vahel, nägin talusid, metsa, inimesi ja loomi; kuulsin lindude muretuid trallitusi ja mesilaste pehmet suminat õitsevate, punaste ristikkeina nurmede kohal, mis nagu punased rätikud väljade vahele lastud; tundsin muldade kodusid lõhnu ja karge tuule paitust otsaesisel ja näol.

Oli äsja vihma sadanud. Selle tõttu oli kõik erakordselt värske, puhas ja lõhnad tunginevad ning tugevad. Pääsud lendlesid kõrgelt ja vilistlesid, rõõmsalt ja ulakalt.

Rattamees sõitis mulle vastu ja hüüdis: „Pagana tore!“

„Jumalik!“ vastasin ja astusin meelega sõitja teele.

Ta peatas vihastamatult sõiduki, hüppas maha ja ulatas käe, öeldes: „Karl Kallak, reporter.“

„Elko Merir, mölder.“

Istusime kraavikaldale, andis paberossi ja kahetses, et tilkagi viina pole. Kahju, et ka mina siit poolt kandi mehi pole, siis oleksin teadnud mõne vastava talu otsida, pealegi viisakate preilidega.

Ta on lõbus ja taevalik poiss.

Läheme ühte suuremasse tallu. Õuel seisavad kaks last, poisikene ja plika. Meid nähes lasevad jalga alla niidule. Kass pikutab puuriidal, ja varblased suplevad lombis. Koputame ustele, luusime õuel — maja on nagu mahajäetud ja unustatud.

Viimaks tuleb keskealine perenaine. Ta on lina-ses kleidis, nagu päikesepunane ja sabas endised lapsed.

„Õhtust, perenaine!“

„Tere õhtust!“

„Saab öömaja?“

„Miks mitte. Suvel ikka leidub. Kui härradele värsked heinad asemeks küllalt halvad pole.“

„Värsked heinad — too enam kui neitsivoodi. Oleme nimelt ajakirjanikud. Pambud ja ratta jäätame siia, ise aga pole muud kui — teistele appi. Ollakse ju heinte kallal!“

Kui vabalt, rõõmsalt räägib Kallak, viskab mape hooletult trepipuule. Milline suurepärase ja kadestamisväärne oskus end koduseks teha!

Läheme niidule.

Siin on vanaldane mees, noor poiss ja kaks naisterahvast heinte kokkuvõtmisega kibedasti ametis. Suurelt kaugelt hõikab Kallak juba jõudu, esitleb meid möödamineva tähendusega ja suudab midagi nii naljakat neidudele öelda, et varjamatult naerma pahvatavad ja häbelikult kõrvale vahivad. Siis võtab Kallak reha ja hakkab tööle, kuna ma suurt meest tõukan oma ühe käega. Kallak vabastab vanamehe, annab talle paberossi ja laseb saata poisikese viina järele.

Nii jääme neljakesi: neiud Minna ja Leeni, Kallak ja mina. Neiud on õeksed. Minna on vanem, küpsete vormide ja tõsiste silmadega blond naine; Leeni, väikene, vilgas ja mustavereline kuueteistkümne-aastane plika. Võrdlen teda nirgiga ja naeratan.

„Mispärast te naerate mind?“

„Seepärast, et olete nirk.“

Ta ei tea, mis nirk on. Viimaks tuleb välja, et nende pool kutsutakse seda kena, vallatut loomakest lahnitsaks. Nii siis — lahnits.

Vaatlen teda ja võrdlen Helgiga. Vahe on siiski suur.

Tal pole sarnaseid tarku, kirglikke silmi ega plastilisi valituid liigutusi. Ta on omas esinemises nobe, kuid vähe labane. Huuled on peened ja punased. Palju punasemad kui Helgil.

„Ei tea, kuspool neitsid peaksid ka magama?“ pärib Kallak.

„Eks ikka voodis, või arvate — õrrel?“ ütleb Minna.

„Veel enam: kallima kaisus,“ vallatab noorem.

„Kes sul siis kallikene, väikene vallatus?“

„Kes aga tuleb ja sisse lastakse.“

„Soo! Ja kas mind ka lastakse?“

„Kui paluda oskad?“

„Küllap juba seda. Ja musi?“

„Pole neid iga hulguse jaoks varnas.“

Kallak naerab laialt ja keerutab mütsi. Ka meie naerame. Midagi külgehakkavat, laiailagunevat on tema naerus.

„Nii siis, neitsi Leeni ei taha mind. Kuidas peaks Minni hingega olema?“ algab Kallak oma võitlust.

„Kes siis teiste kuuldes ütleb,“ naerab see.

Kallak läheb ta juurde, ja talle öeldakse midagi kõrva. Tema aga pilgutab mulle silmi ja kisab.

Kodus ootas õhtusöök ja viin.

Reporter ja pereisa jäävad vinti ja kukuvad kõnelusse. Koputavad üksteisele õlale, laiutavad käsi ja löövad rusikaga lauale. Alles perenaise vahele-segarel soovib vana head ööd ja läheb tahatuppa. Perenaine saadab meid alla küüni teele.

See ümber pööranud, võtab Kallak mu nõobist ja sosistab: „Neitsid magavad muidu aidas. Nüüd aga ootavad nad küünis. Minna mulle — too teine sulle. Usu, mitte ihnsad tüdrukud. Küllap nad on higist enese loputanud ja puhastes särkides. Kahju, et pole kompekke!“

Tirtsud saevad, rääk ajab oma metallilist, kare-dat ja ühatoonilist laulu, ning kusagil kaugel, õige kaugel — lauldakse. Olen vähe kuraasis ja tunnen suurepäraselt meeleolu. Kallistan kaaslast, naeran ja tuigerdan jalgadel.

Nii vist peaks ka Olavi tegema, kes tahaks Helgi omandada?

Täna aga on mulle Leeni, väike vilgas nirk.

Võtan ta kaissu ja tunnen tema noore vere rahutut surisemist soontes. Tunnen ta kirge, kuid mul on kahju. Mul on kahju ta noorusest...

Silitan ta juukseid ja kõnelen: „Tead, Leeni, ka mul on kusagil kaugel vana halli veski juures sarnane nobe ja virgas õde, kahe valge krussis patsiga ja sama kuuma hingeauruga, kui sinagi. Teda hüütakse Helgiks, ja ta on armas, väga armas. Tal on samasugused väikesed, ilusad rinnad, ja ta naerab peenelt ning kaunilt, oi kui kaunilt ta naerab! Oled sa kunagi kuulnud viulikeelte lõbusat naeru, sarnane on temagi oma.“

Väsinud tütarlaps jääb mu sülelusse magama. Vabastan enese ja hiilin tasa välja. Ma ei suuda kannatada, kuidas ometi krõbisevad kuivanud heinad nende teiste käes, kuidas hingavad ja puhivad nad!

Taevast vilguvad tähekesed. Üksikud, selged tähed. Ei tea, kas temagi vaatleb tähti ja temalgi pole und. Kas mõtleb minule, kes ma hoopis ise radadele läksin. Kui ta viimati mind vaatamas käis, oli ta kurb, väga kurb. Ei öelnud midagi, vaatas tükk aega, küsis ja lahkus. Ainult ta käepigistus oli südamlik ja kuum, nagu tahtes öelda: „Usu, ära jäta lootusi!“

Kuid ma ei uskunud ega lootnud enam midagi.

Oli juba õige valge, kui neid lahkusid. Aita läksid. Minna naeris mu kaaslasele, ja see paitas ta põske, Leeni viskas mulle trotsiva, pilkava pilgu ja läks mossis huulte ning unejanuste silmadega.

„Meeldis too väike?“ küsib Karl Kallak.

„Mugav imbi.“

„Miks sa siis ära jooksid?“

„Pea valutab.“

„Ta ütles: Sa olla sõnn.“

„Oskab juba öelda, hästi oskab.“

Puhkame suure valgeni, ja pere on niitmas, kui lahkume. Jätame kättpidi kõiki jumalaga ja lubame mööda minnes ehk veelgi sisse astuda. Ainult Leeni ei soovi seda, nii kõneleb ta nägu, kui kätt annab ja mokki mossitab.

Teelahkmel hargnevad meiegi teed. Möödamines annan „Tuulelipu“ reporterile mõned omad

kirjanduslikud katsed ja palun lehte panna. Annan oma aadressi: Lohu veski.

Pigistab kätt, lubab katsuda ja kirjutada ning kargab rattale.

Longin pikki teed ja ei suuda endale selgeks teha, miks andsin tolle aadressi, kuna ma hoopis mujale lähen, hoopis ise teed. Kuid vaevalt mulle kirjutaski keegi tollele aadressil.

18.

Kohtasin mustlasi.

Olid maantee ääres pedakate all laagris, ja nende närused, tõmmud lapsed jooksid kaugele teele vastu, mangudes:

„Suitsu, härra?“

„Viis senti?“

„Leivaraha?“

„Sent?“

„Paberossi?“

Manguvad võidu, tõuklevad isekeskis, ja nende ahned silmad vaatavad nagu kutsikate silmad. Mõned on hoopis alasti, kriimustatud naha ja veriste nägudega. Jalad on üle põlvede paksu, kuivanud poriga.

Teised, mehed ja naised, on tule-asetemete ümber istukili või kõhuli, lobisevad, suitsetavad või magavad.

Mulle on alati meeldinud mustlased oma rahutu iseloomu, pakitseva vere ja energilikkusega. Mulle on meeldinud nende primitiivne, loodusinimeslik eluviis ja lõbuarmastus. Nendes, elukutselistes hulkurites, õilmitseb luulelikkus, muretus ja eluoptimism. Nende tõmmukad ihud sarnanevad maale, nende punased, kirglikud huuled sellele suurele ja võimsale elujulgusele ja rõõmule ning säravad, selged silmad kõrgetele taevastele.

Andsin lastele oma peenraha, viimased paberossid ja astusin tervitusega ühe salga juurde, kus mu tähelepanu oli siirdunud ühele uhkes poosis

lebavale noorele tüdrukule, haruldaselt nooblis riie-
tuses ja nende moodsuses.

Mulle tehti ruumi ja võeti ringi, nagu vana tut-
tavat, ammust sõpra.

Eit vaatas kätt ja ennustas mulle rikkust, kuul-
sust ja naist kes igatseb nüüd palavasti mu järele.
Ta isa ja ema aga ei näe mind meeleldi, olen vaene
hulkur, kuid hea südame ja lahke meelega. —

Annan eidele mõned rahad ja ütlen, et ta midagi
ei tea. Tal pole aimugi minust, kes ma olen noor
ja rikas, kes mul on kihlatud mõrjsja, kelle isa
koguni surnud ja ema mu südamesõber on. Näete,
mul pole teist kätt. Tolle jätsin rõõvlitega tape-
luses, kes teda ära tahtsid viia. Rumalad olete teie,
mustlased!

Eit kuuleb mu sõitlemist ja vaikib. Omast mee-
lest aga tunnen, et ta rääkis tõtt, päris tõtt. Kuid
millist tõtt? Kibedat ja kurvastavat.

Lamav neiu ajab enese istukili ja ütleb: „Härra,
võin tantsida, kui soovite?“

Ja ma lasen ta tantsida teistest eemal, maanteel.
Lasen tantsida ta kirglikke, raskeid ja meeletuid
tantsu maanteel, tolmuse tee auks, mida armastan
üle kõige. Ta on omis liigutustes ärritav, väljakut-
suv. Kuid see ei ole labane, sugugi mitte labane.
Plaksutan käsi ja lasen korrata, lakkamatult kor-
rata. Ülistan ta liigete paenduvust, libedust ja ker-
gust.

Siis on ta nii väsinud, et haarab mul käest ja
kisub vägisi võssa. Kummardudes ja tasa laksu-
tades naeru, jookseb ta noorte leppade vahelt ja
tõmbab mind kättpidi kaasa. Paksude sarapuu
põõsaste vahel langeb ta samblale, tõmbab mu enda
ligi ja kallistab mind kirega, mis on vaid omane
mustlannale.

Ta lööb oma teravad, pisikesed hambad mu
huultesse ja imeb verd. Olen nõrk. Näen ta huulil oma
verd, kui suu tõstab, tunnen oma huule kibedat,
valusat tukslemist. Kuid mul on nii hea.

Pigistasin ta enda ligi. Tundes ta ihusoojust ja juukstelõhna, tunnen vaid üht: mind kallistab tema, tema, mu unistuste printsess.

Sosistasin talle kallistusi, luban teda enesega võtta ja mitte kunagi, mitte kunagi temast lahkuda, nii väga armas on ta mulle.

Selles magusas mõnulemises sarapuude videvikus tabavad meid järgnenud mustlased. Nagu metskasid kargavad nad äkitselt mu kallale. Mingisugune vastik, halva lõhna ja tülgestavat vedelikku immitsev räbal topitakse suhu. Siis keeratakse mind selili. Tunnen, et kuub rebitakse seljast, paljud käed kobivad mind ja lugematud hoobid, valusad, metsikud hoobid veristavad keha ja laste jalad sõtkuvad üle näo.

„Ben tzykl! Kuradi hoorapoeg! Tüdruku-vägistaja! Naise-riisuja!“ karjutakse mulle kõrva ja peksetakse jalgadega, malkadega.

Keegi nuuksub. Vist tema — neiu?

Vigane käsi teeb valu ja ninast hakkab verd jooksuma. Näen vaid tigatedaid nägusid, jäledaid käsi oma kallal ja inetuid naisi, pluusi avausest ripupvate rindade, suurte suude ja kasimata nägudega. Sulen hoopis silmad, pigistan hambad risti ja kannatan. —

— — — — —
... Ärkan külmast ja koledast valust.

Õõ on. Sarapuu oksade vahelt paistuvad juulikuu öise taeva hõbedased tähed ja jääne kuuviilukas.

Olen alasti külmal samblal. Isegi pesu on ära võetud.

Koban oma külmast kange käega ja leian mingisuguseid riideräbalaid. Vist on jäetud mulle mu omade asemele, mis on läinud kõige paberite ja mu rahanatukesega. Olen juhm, ma ei tea, mis saab.

Pikapeale selgub, et mu varandus koosneb nüüd mingisugusest pigitunud kuueräbalast, katkistest pükstest ja eide seelikust.

Mitte just kiiduväärt ülikond!

Olen vihast ja õnnetusest palavikulises tige-
duses. Ma ei suuda end teisiti rahuldada, puren
oma parema käe põialt ja pihku juhtunud oksa.

Siis kisun need mustad, milliste loomade ja
batsillide lavad, omale ümber. Otsin kätte tugeva
malaka ja hiilin maanteele, et lihtsalt korrast neid
maha lüüa.

Kuid mu head sõbrad on viimseni kadunud.
Ainult sõtkutud maapind, paberinärud ja suitsev
tulease tunnistab, et siin oli äsja nende rahutute
ja häbitute hulkurite laager. Mul on külm, kohend-
dan tuld ja hakkan ennast sojendama. Otse füüsi-
list piina tunnen neis hilpudes.

Ma ei leia ühtegi teed ega võimalust oma
rumala olukorra lahendamiseks. Nii on võimatu
inimestesse minna. Aga haavad valutavad, ja nälg
teeb minestamiseni nõrgaks. Vist kunagi pole keegi
sarnases olukorras olnud. Alasti, peksetud, nälg-
itud ja omasteta lageda taeva all, nagu haavatud
lind.

Häbi on niigi siin maantee ääres lebada. Kui
leitakse mind sarnasena, mis siis?

Uhke, uhke peab hulkur olema.

Haarasin paar põlevat tukki ja põgenesin tagasi
sarapikku.

Vastu hommikut tuli mustlasneiu tagasi. Ta
oli jooksust märg ja langes hingeldades mu juurde.
Oli koledasti kartnud, et vast tapsid mu sootuks.
Nad teinud varemgi nii ja riisunud inimesi; kuid
ta uskunud, et nad ei oska meile sarapikku järg-
neda. Kui ta vastu pannud, viidud teda vägisi kaasa
ja peksetud koguni. Ta näitab teravate küün-
te sümptomeid käsivarrel, siniseid piitsavorpe sää-
ritel ja selg olla päris valus.

Mu armas tüdruk! Millise ennastsalgava ar-
mastuse ja sõpruse pärast lasid sa ennast peksta
ja jooksid ometigi tagasi, kuigi sa veenduma pidid,
et mul pole, otsustades nende viletsate rahapabe-
rite järele, mingisuguseid mõisaid ega aardeid; ja
kui oleksingi rikas, siis pidi sul, metsade- ja maan-

teede- ja laatade-lapsel, sedavõrt kogemusi olema, et rikas ei võta juba vaest ja rumalat mustlasplikat kaasa. Raha eest saab kõige peenemaid ja haritumaidki naisi. Kuld on liim, millega püütakse neid.

Suudlesin tänumeeles ta käsi ja langesin jälle palavikulisse unne.

Päike paistab heledasti, kui ärkan.

Ma ei saa kohe silmi avada, nii hele on, ja möödub mitu minutit enne kui oma seisukorda mõistan.

Mustlasneiu on mu kõrval põlvili ja paneb sõrmedega külma vett meelekohtadele, huulte. Mu virgudes lakkab ta sellest ja naerab oma punaste huulte lõkendades ja valgete hammaste leekides.

Palgetelt on pühitud veri, käsivars on kinni seotud.

Veel pöörasemat on: olen naine.

Siniste täpikestega valge seelik on mul seljas, suur rätik üle laotatud. Koban ja leian, et särgi aset täidab naisterahva pluus ja jalas on — pitsidega püksid.

Milline iroonia, naeruväärisus.

See uhke, eneseteadlik ja julge hulkur lamab nüüd metsas naisterahva viletsates hilpudes, ja tema eest hoolitseb mustlasneiu.

„Kust võtsid sa need naisterahva riided? Kuidas said nad mulle selga?“

„Varastasin need külast. Sa magasid nii kõvasti, et ei kuulnudki, kui kiskusin sinult need ropud hilbud ära ja asendasin nendega. Tahtsin küll tuua meesterahva riideid, aga ei õnnestunud. Oled niigi kena. Ja kui naljakas!“

Seda võis uskuda.

„Muidugi ei tea.“

Ja siis tuuakse kusagilt suur leib, kanapraad ja savipotiga piim mu ette. Söön ahnelt, ja ta vestab mulle üksikasjadeni, kuidas lüpsnud lehma, kogu aeg hirmul, sest olnud lausa valge. Kaikaga

löönud koera maha ja varastanud kuke. See kip-
punud kisama ja ta hammustanud kõri läbi.

„Kuidas su nimi, vahva tüdruk?“

„Tedda.“

„Ilus nimi. Tubli tüdruk oled, Tedda!“

„Armastad mind?“

„Armastan, tõesti armastan!“

19.

Õieti öelda: mulle sobisid naisterahva riided
suurepäraselt.

Pesematu, haavadest ruske ja päevitanud nägu
oli eht mustlanna oma. Tegin end sõega veel va-
nemaks ja kõitsin rätiku pähe. Tema kõitis mulle
oma tumepunase rätiku rinna ümber ja riputas
suured helmed kaela. Ja nii olingi varsti valmis
päris korralik mustlaseit. Ta andis mulle algelisi
juhatusi käevaatomise-kunstis ja tänu Jumalale —
oskasin juba kord lobiseda ja häält moonutada.

Nii algasime järgmisel päeval oma reisi.

Olin ema, ja Tedda mu tütar: puruvaesed must-
lased, teistest mahajäetud ja vigased — sest mul
oli ju teine käsi puudu. Et mu hea eestipärane keel
ära ei annaks, mängisin enam juhuseil kurti.

Meid võeti haletsedes vastu, anti süüa ja mõ-
nest paigast rahagi. Tedda ennustas, mõnikord
minagi, tulevikku käejoonte järele, kiitsime talu
jõukust viisakaid lapsi ja heldeid perevanemaid.

Ennustasime neidudele rikkaid kavalere, head
elu ja andsime õpetusi armukeste võitmiseks ja
meelitamiseks. Mäletan, kord ütles Tedda ühele
tütarlapsele, et parim abinõu kallima poolehoiu
võitmiseks olla — otsida tedresulg ja see talle
põue pista.

Poistele aga tõotasime väarikaid mõrsjaid, me-
hisust ja kuulsust.

Jõukatele veel suuremat rikkust, kuulsatele
kuulsuse tõusu, vaestele olukorra paranemist ja
haigetele peatset tervekssaamist.

Tedda võis jumalikult lobiseda minevikustki. Ma ei tea, kas ta luiskas meisterlikult, või ütlesid inimese käejooned midagi, aga õigeks kõike kiideti.

Liikusime aeglaselt talust tallu ja näitlesime loomutruult omi osi. Arvasime, tõmbusime metsa ja pidasime püha. Tegime leppadest omale onni, sammaldest ja sõnajalgadest pehme aseme ning magasime sülelustes, nagu kaks väikest kapriislikku last, kes põgenenud kodust ja tahavad mustlasi mängida. Lobisesime, suudlesime ja kõditasime üksteist; ei olnud ses midagi vastikut, jälestavat. Ta ei lasknud kunagi me erootilisel mängul labaseks ja tooreks minna ja hoidlik oli ta. Seda enam ta sidus mind.

Öösel jooksimine käsikäes, nagu aiast pääsnud varсад üle kasteste väljade, üle ristikehina põldude. Hingasime õiseid värskaid lõhnu sisse ja tundsimine lõbu kõdist, mida tegid kastest niisutatud sääred.

Püüdsime üksteist, peitsime üksteise eest ja paaril korral oli nii, et oleksime varsti endid ära andnud ja lõksu kukkunud. Katsusime edaspidi ettevaatlikumad olla ja tõmbusime sügavamatesse metsadesse, kus me tralli keegi ei seganud.

Jooksimine päris alasti metsajärve rannal, püüdsime üksteist roos ja ujusime võidu järvel, ehmatades metsanesid ja parte laande. Nii hea oli üksteist tabada, sest libedad kehad libisesid käte vahelt, ei takistanud vesi ja ei komistanudki nii. Mis sellest, kui kriimustasimegi nahka. Ei olnud häbi üksteist katmatult püüda, häbi oli kätte saada. Siis oli häbi, kui teine oli su käte vahel ja tundsid kire ärritavat tuld.

Sarnases metslase elus oli võrratult poeesiat ja ilu. Õrnustundega mäletan noid päevi ja öid. Mäletan sõbralikku ja kallimeelset mustlastädrukut, kes armastas mind ja andis mu eluraamatule ühe veetlevamaid peatükke.

Teisel pühapäeva õhtul oli meil meeletu tuju. Raha oli tublisti kogunud: otsustasime ühest ale-
viku kõrtsist, kuhu jõudnud, viina osta.

Tedda tõi pudeli kanget jooki. Läksime sellega
metsa ja jõime ära.

Viin tegi meid hooplevalt julgeteks, ärritas
liikumisenergiat ja sisendas isu: minna külla, minna
hulkuma, vargile või mõnd inimest kimbutama.

Teddal tuli jälle, üldse kui teda kirk või mõni
muu joobumus haaras, vere-iha. Ta kippus vägisi
mind suudlema. Lõi oma teravad hambad mu huulde
ja imes verd. Kartsin teda sarnasena. Siis oli temas
midagi looma, hunti.

Küllast lubas ta püüda mõne kuke ja selle
verd juua. Ka mulle lubas seda õpetada. Palav
veri olevat palju parem kui viin, hoopis toitvam
ja maitsevam kui piim.

Minnes nii, kaaberdades ja lauldes, käsikäes,
ei märganudki meie kaht kogu, kes istusid tee-
kraavis.

Tundsin vaid äkitselt, et üks haaras mu sülle,
teine rebis kõrvalt Tedda, kelle valju hüüdu kuul-
sin, ja siis lämmatati seegi vägivaldselt. Tahtsin
lahti rabeleda, kuid joobnud, ühe käega ja harul-
daselt tugevatest mehekättest sunnitult, alistusin.
Rabelesin meeletult, katsusin koguni hammustada.

Mu vallutaja hüüdis: „Oi, sa kurat! On aga
piiga!“

„Mustlasel mustlase hing!“

„Aga seepärast ka asi, mida maksab võtta!“

„Katsu, kui ainult ligi pääsed. On veel küüned!“

„Kassid sarnased!“

Tundsin, kuidas kobiti mu kunstlikku rinda,
kuid kaugemale ma kätt ei lasknud. Katsuti suud
anda. Lõin peaga näkku. Ta röögatas:

„Kuradi tõbras!“

„Mis sa karjud?“ päris teine.

„Silma lõi tümaks!“

Kasutasin hetke ja lõin veel korraks peaga. See hoop kukkus toredasti vastu nina. Samal aga suruti mu pea maha ja krobeline käsi tõugati põue pluusi alla.

„Sellel pole tissegi!“ hüüdis.

„Narr, mis sa lobised?“

„Ausõna.“

„Ah, ise oled vindis!“

Sain käe lahti ja pigistasin kõrist. Karjatas, kuid kiskus käe tagasi. Lõin hambad käesse ja tundsin vist sel hetkel sama iha vere järele, kui Tedda.

„Hei, ei ole nisasid?“ hüüdis teine.

„Kuradil pole midagi.“

„Mu omal on küll ja veel muudki leidsin.“

„Sel tõpral vist pole sedagi, isegi üht kätt pole õieti. Sant, kurat! Viimane!“

Hääl tundus tuttavana. Kusagil ometi olin seda varem kuulnud. Seda krobelist, toorest häält.

„Viidu, saad juba? Mul on igavene kass.“

„Kurat!“

Viidu Vinnas, välgatas korraga meelde. See oli ju Viidu hääl. Elukutselise varga hääl, kel kõrvalteenistuseks igasuguste terade teritamine ja tütarlaste häbistamine.

„Viidu, mis sa tahad, ah?“ hüüdsin.

Kohe lasti mind lahti ja hämmastunud hääl küsis:

„Kes sa, niisugune hobusevaras, oled? Kõnele, põrguline!“

„Ei mäleta oma vana sõpra?“

„Millist sõpra?“

„Ons mu kasuisa kaabu alles käes?“

„Elmo, kurat!“

„Mina neh!“

Seni, kui ma Viidule ja ta kaaslasele asjast lühidat selgust muretsesin, oli Tedda kadunud. Nagu orav oli ta ära jooksnud ja ei tulnud ega tulnudki enam välja.

Et mul raha oli, siis andsin sellest osa Viidule ja saatsin ta riideid ostma, jäädes ta kaaslasega ühte küla sauna ootama. Kuid Viidu ei mõelnudki tagasi tulla.

Läksime tallu. Teine oli varguse pärast vallandatud talusulane, tüdinud Viidu eksploateerimisest ja vägivallast, igatses rahuliku teenistuse järgi. Muidu tugev ja kerekas mees, punakate vurrude, harva lõuahabeme ja pika metsiku juuksega. Sülitas tihti, vaatas altkulmu, ja ta pilgud ei olnud just ausad.

Rääkisin, et röövlid mind kimbutanud ja riidedki ära võtnud ühes tunnistustega ja palusin tööd. Villem, nii oli Viidu kaaslane nimi, võeti tööpoisiks, mind aga kaubeldi suure tegemisega karjaseks — mu ühe käe pärast. Karjasest tehti aga heinaline.

Villemile lubati päevas 3 krooni, mulle 1. Pere-mehe vanade riiete eest olin tasunud veel järelejäänud mustlaspäevade kroonidega.

21.

Karjase elukutse mõjus kosutavalt.

Sain jälle oma hingelise olemise ja kehalise tervise tagasi, mil päikese tõusust hilis-õhtuni liikusin loomadega värskes, vabas õhus ja andusin üksinduse rahulikkusele. Tundsin end jälle lihtsamelise loodusinimesena, segamata iseäralistest seiklustest ja haruldastest olukordadest, nagu mäng mustlasneiu Teddaga, mäng metslikkuse, kire ja naiivsusega.

Olin jälle ükskõikne, melankoolne ja suhtusin vaiksena oma ellu, nagu paratamatusse.

Vaatlesin lopsakat rohtu isukalt söövaid veiseid, mäletsevaid lambaid ja põõsa vilus mõnulevat peni, tundsin, et pole omalgi põhjusi nukrustamiseks ja laulsin oma tavalisi rändlaule nii, et pere-nainegi õhtuti ütles: „On aga lustimees, meie karjane!“

Sarnasel korral vaikisin häbelikult ja tundsin, et inimene, kes majja tuli puu-paljana ja ühe käega, ei peaks hõiskama. Mis jääks siis tervetele, ilusatele ja energilistele?

Teisel päeval aga unustasin selle ja laulsin jälle. Kuid nagu lepituseks tõin perenaisele seljapäie ilusaid luude ja panin kapsaaria kohale mitu keerlevat tuuleratast, et mutid peenraaluseid ära ei ajaks. Seda kõike olin õppinud Roolaanes.

Nägin, et minuga oldi rahul, veel enam kui Villemiga, kes oli alati sünge näo, kurikavalate kõõrdpilkude ja inimkartlikuna päris õudne; ometi aga kange töömees.

„Murrab nagu hobune,“ ütles peremees. Mees, kes riidles kogu päeva ja töölistele kunagi armu ei andnud. Isegi söögi-lauas, mil inimesed alles söömas, hakkas lugema oma iriseva ja salvava häälega: „Noh, jätke juba! Tehke hammastega! Heina niitma! No, hakake korrast minema!“

Teiste hambad töötasid väledasti ja pelglikkudena silmad maas, ainult Villem heitis mõnikord sarnase lõikava ja ähvardava silmaviske peremehele, et see omas jõlamises tagasi tõmbus ja vaikis.

Mina aga puutusin inimestega vähe kokku, kõige vähem peremehega. Lehmi käisid lüpsmas perenaine ja tüdruk. Noor, kangesti ennast täis tüdruk, tihedate laugude ja ilusate pruunide silmadega, aga vähe paksude huulte ja terava ninaotsaga. Kandis hästi värvilisi, hõiskavaid rõivaid, valgeid helmi ja puusade kohal punast kitsast nahkset rihma, mis püsis vastavate vastuste tõttu kleidi küljes. Minust ei hoolinud ta sugugi. Olin habetanud, juuksed suureks kasvanud ja kõige enam — ühe käega, sandina ja eide räbalates tallu tulnud. Nood räbalad vedelesid alles aial ja tuletasid mulle mu piinlikke elujuhtumusi meelde, aga häbi oli neid kõrvaldada ka.

Kui ma kord õhtul Villemile, mil pärast õhtusööki istusime õuel vedeleval palgil ja tummadena kauguses helklevaid põuavälke vaatlesime, mille-

kohta Roolaanes arvati, et taevaisa külib seeni, ütlesin: „Villem, mine Helmi manu!“

„Kelle?“

„Tüdruku Helmi manu.“

Tõmbas varuka üles ja näitas suuri, kriimustatud haavu ning arme käevarrel:

„Seda sain. Aga ma ütlen, kondid tal murran!“

Sülitas lirtsti hammaste vahelt, kohendas kuue õlgadele ja lonkis lakka magama.

Mina aga istusin tükk aega ja mõtlesin.

Mäletasin Teddat — kuid mul polnud tema pärast sugugi valus ega kurb. See oli nagu juhuslik mängukaaslane, kes äkitselt ära jooksis, kellela tuli läbi ajada. Tolle teisega aga polnud asi sugugi nii lihtne. Päev-päevalt hakkasid mu igatsused kasvama Luha veski järele, olgugi, et olin vandunud sinna mitte kunagi enam minna, sest too veskiloks oli haavanud minu noore ja kõikevõiva kotka, sandiks teinud eluvõimsa noormehe.

Suutsin enesest äraraputada igatsuse veski järele, kuid ei suutnud äraraputada toda veetlevat kuju tuliste silmade ja kahe valge juuksepeatsiga seljal ning siduva naeratusega huulil. Olin õnnelik, et mulle mu noorus sarnasegi elamuse andnud, mälestuse kaunist tütarlapsest, kelle pärast jätsin käe, kellest vaimupilt mulle oli nagu eluideaaliks ja elusisuks.

Millepärast ma elasingi nüüd? Tulevik hirvitas ühena: mõne valla räpane vanadekodu ühe käega kerjusele. Oleks parem olnud hüpata vette või puua end. Kuid ma tahtsin siiski elada. Tahtsin meeletu vaimustuse ja hoogsusega elada, sest mul oli nii hea mõelda temast, puhtast ja kaunist inim-õnehaldjast, kelle käsi mind silitanud, kelle kuum hingeaur mu suud puudutanud ja juuksekiharad meeleskohti paitanud. Olin õnnelik-rikas ja eluhimuline sama õilsa mälestuse pärast, mis elas mu hinges sarnase usutavusega, nagu ei olekski ma mõelnud, vaid elanud temaga ise nendes viludes ja intiimsetes padrikutes primitiivset ja õnnist lambu-

rite elu, väljaspool sajangu rühkivat tempot ja aja-
vaimu rahutust, täis egoistlikke mõnususid, südame-
likke hellitusi ja naudinguid.

Nüüd ei tahtnudki ma enam kuulsaks ega rik-
kaks saada, sest needki väärtused ei töotanud mulle
palju. Teadsin, et ükski elu ega olukord pole nii
hea, kui olev. Millises teises elukutses või kohas
saaksin ma niipalju unistada Issanda omas loodu-
ses, vaba ja rühkimistetu! Unistada tollest kõrgest,
kaugest ja veetlevast pilvekesest...

„Tuul libistab lepalehti“ ...

Nii oli ta kord laulnud, kui läks üle mäeveeru
oma sinise kleidi välkudes ja puusade paendudes.
Läks üle mäeveeru alla Luhasoo talu poole ja ei
vaadanud korra mulle, kes ma lõhkusin all oru-
servikul kive veskitammi tarvis ja salaja piilusin te-
da. Piilusin ja olin kangesti kurb ning pahane: miks
ta läks Luhasoole, kui ütles, et Andre pole midagi
poiss?

Nüüd aga ei ole enam Andret, toda isemeelset,
uhket ja keksivat poissi. Hendrik löi ta surnuks.
Kuid ka Hendrikut, toda julmi, tüsedat ja jonnakat,
muide lahkset ja vellelikku meest, pole enam. Too
suri kliinikus, lõikuslaual, karjades nagu loom ja
anti ülikooli — lahkamiseks.

Kelle pärast läksid nad tülli, kaks uhket ja kan-
get poissi? Kas mitte Helgi pärast? — Ei, see pol-
nud mõeldav. Kuid mu süda on löödud raskuse ja
umbsusega.

Taevas on hele. Oi, kui hele ja kõrge, ning tol-
les virvendavas sinimeres liuglevad lööd, tõusevad
püsti ülesse, kadudes virvendusest värisevasse, sini-
sesse tulle, ja silmil hakkab valus. Ainult nende peh-
me, mahe ja südamlik häälitsemine kõlab kõrva-
desse, imbub südamesse, levib meeltesse. Haarab
hingekeeli nagu tema õrn, tasane laul suvi õhtupoo-
likul minnes üle mäeveeru: „Tuul libistab lepalehti.“

Õhtul kutsus Villem mu kõrvale. Popsutas tükk
aega ägedalt piipu, sülitas ja ütles kõrvale vahtides:
„Kurat, igav ja tülgastav on ses sisside pesas. Võ-

tame lööme midagi kompsu, teeme soomust ja heidame koibu, eks?“

Laitsin esialgu selle nõu, ja ta lubas veel kannatada. Teistre talu paksu ja vanaldase tüdruku pärast, kes temale lahke olevat.

Tuli sume suviöö langeva kaste ja raske vaikusga. Langes üle talu ja mattis selle — hämarusse ning unne.

22.

Järgmisel ööl, mil ma asemel olin unetu ja rahutu, kuulsin all liival saladuslikke samme. Tulid need vargsi toa poolt, läksid aita— ja kuulsin aidas kobamist ja tikkude üleskiskumist. M'us tekkis imeplik kahtlus. Tõusin asemelt ja laskusin tasa alla. Jäin ukse varju seisma.

Üks inimene tuli түseda kompsuga aidast.

Villem oli.

„Hõi, kes seal on?“ hüüdsin ja astusin välja.

Mees ehmatas, kott langes, ja kaks kätt sööstsid mu poole. Poleks mul õnnestunud kõrvale lipсата, oleks ta kindlasti mu kägistanud. Tahtsin hüüda, siiski ei julgenud. Vist kartes mu karjuma hakkamist, loobus Villem mu püüdmisest ja kõneles: „Sina, mait! Pärís ehmatasid. Ole nüüd viks. Korja oma kraam, ma pakin sulle seni või ja ülejäänud liha sisse.“

„Ei, Villem. See ei sobi nii.“

„Piimahabe, kardad, et vaeseks jäävad?“

„Hoopis muud. Meid tabatakse ja siis...“

„Läheb halvasti, mõni kuu priileivale. Aga see võtja (ta ei öelnud varas), kes enese suvel tabada laseks, on päris loll.“

„Olgu nii ehk teisiti, aga kui sa asju omale kohale ei pane, äratan majarahva.“

Mu hääl on kindel ja kategooriline.

Villem läheb aita, näitan talle tikkudest tuld, ja ta laob asjad endisele kohale. Siis lähen lakka, tema kuuri.

Hommikul on ta siiski kadunud. Temaga on läinud liha, võid, pesu ja peremehe saapad. Ka tüdruku voodist on kadunud uus villane tekk ja käterätik. Tüdruk oli sel õhtul aga peretütre, väikese plikakesega, küüni värsketele heintele läinud. Mõtlesin, et ta tahtis Helmit enne lahkumist vägivalla, ehk koguni roima abil omandada, nagu kord oli lubanud. Niisugused inimesed ei tagane lubadustest. Temas ja Hendrikus oli midagi ühist.

Nüüd aga ollakse peres minu vastu sama umbusklikud. Koguni peremees, kes mind seni naise ja laste läbi käsutanud, ilmub oma rusika ja vihast kipras, ähvardava näoga mu nina alla ja lausub sisseval häälel; pigemini pigistab vastumeelselt läbi hammaste: „Tnah, kus siis sinu paarimees on?“

Vabandan ennast kuidas oskan, õist lugu avaldamata, aga saan aru, et mind ei usta.

Sel hommikul läheb peretütar Eevi karja, ja mind pannakse Helmi seltsis looma-peatidest rohtu kitkuma. Sarnane alandamine on mulle häbistav, ja kogu oma tahtejõudu pingutades suudan sellele vastikule kohustusele alistuda. Helmi loeb endale ülesandeks, mind õrritada ja igasuguseid rumalusi öelda. Koguni küsib, et millisel vargusel või röövimisel, mul see käsi maha löödud. Pigistan huuled kokku ja kannatan.

Söögilauas haarab ta mul kausi eest, lükkab pikale pingile ahju ääres ja ütleb omal salvav-uhkel häälel: „Varas, kasi lauast!“

Mul lööb silmis punaseks. Nagu verine, pimestav udu langeb silmi, ja rinnus tõmbub kokku, lämmastavalt kokku. Tõusen lauast ja taarun välja. Naerdakse.

Plika Eevi, kena ja süütu, ema näoga laps, tuleb uktsel vastu, põikab kõrvale ja tõmbub hirmunult nurka. Temagi kardab — varast.

Tuigerdan aida taha ja istun kivile.

Olen jälle seisukorras, kust ei tea, kuidas vabaneda. Põgenen ma ära, siis kahtlustatakse kindlasti varguses, vähemalt kaasteadmises ja võib-olla,

tuleb süütult vanglas istuda. Milline oleks too kanda, kui Helgi juhtuks sellest kuulma. Parem juba, katsun veel nädalat paar kannatada.

Näen, mind piilutakse nurga tagant.

Peremehe kuueaastane poeg Heino on vist nuhiks pandud. Kui poisikene pea tagasi tõmbab, hiilin kikkivarbil nurgani ja taban ta.

„Kuule, Heino, mine ütle oma isale ja emale, et ma pole kellegi varas! Järeelvalvajad pole vaja.“

„Ei, ma muidu, tuhkur vist aida all,“ kogeleb poiss ja taipan, et ta luiskab.

„Heino, ära valeta. See pole sugugi ilus.“

Poisikene punastab, hakkab nutma ja läheb tuppa.

Mind ärritavad äsja mu püstitatud tuulerattad, muttide hirmutamise masinad. Kisun need maha ja murran katki.

Nüüd tuleb Eevi aiamulgule ja küsib: „Võõras mees, mispäras murrate need katki?“ See on sõbralik ja kahetsev lapse hääl.

Punastan ja lähen tigidalt urisedes ära.

23.

Õhtupoolikul sõidab konstaabel, karjapoisist toodud, tallu.

Ametniku nägemine teeb mu rahutuks ja tean, et nüüd võetakse ka mind käsile. Lakkan hetkel peenarde kitkumisest ja vaatan selga sirutades ringi.

„Ära vahi midagi metsa poole, niisuguseid hoivad minugi küüned,“ ütleb Helmi ja paljastab hambad salakavalale naeratusele.

Loen alandavaks temale vastata.

Varsti tuleb Heino mu järele. Tulgu tuppa.

„Nüüd saavad kord su käed raudu! Vist sepa juures tuleb su mahalöödud käejätis raudadesse needida,“ hüüab tüdruk järele, kuid näiliselt ükskõiksena ja uhkena löön enese mullast puhtaks, pühin käe pükstesse ja hakkan minema.

Konstaabel istub laua taga paberitega, pere mees ja -naine seisavad püsti.

Parajasti jutustab eit mu tallutuleku lugu. Tema vaadanud ja arvanud ju alguses, et pole see kellegi mõistlik inimene, kes tuleb naisterahva räbalates ja ühe käega, seal ta oligi! Vaadanud, et inimesi heinaajal vaja, ja kuhu sa ikka sel armetulgi lased minna. Ei tema enam maanteelt tulnud inimest vastu võta, võetagu või pea otsast.

„Ütlesite, naisterahva riietes?“ huvitub ametnik.

„Jah, päris sula naisterahva rõivastes, ametniku härra. Võin näidata, kui soovite. Seal aia peal on.“

Konstaabel sorib mapis paberites, võtab mingisuguse akti ja ütleb perenaisele, mulle pilku visates, mis peab maatasa tegema:

„Olge nii lahke ja tooge siia nood naisterahva rõivad!“

Eit toob rõivad sisse, hoides neid näpu vahel, nagu kartes end teotada.

„Üks seelik, valge ja siniste tähtedega“, loeb ametnik, ja eit puistab vastava hilbu põrandale, öeldes:

„Just niisugune, ametniku härra!“

„Üks kirju ruuduline pluus kollaste nõõpidega.“

„Jah,“ ja vastav riidetükk tiritakse päevavalgele.

„Ühed naisterahva valged püksid.“

„Siin, siin!“ ja visatakse eraldi.

„Villane, hall suurrätik.“

„Just sarnane on tal lakas asemel.“ — Tollele saadetakse Heino järgi.

„Siis on ta mõne naisterahva ära tapnud ja röövinud?“ küsib peremees, ja selle jumalakartlik küljeluu kiljatab.

Terve igavik kulub enne, kui vastab ametnik. Ja selle aja jooksul on peremees ja perenaine kindlasti veendunud, et jaatav vastus tuleb, isegi mina arvasin, et Tedda on mõne tapnud.

„Esiialgu just mitte tapnud, aga varastanud on ta need riided.“

Näe, armsate leivavanemate näod muutuvad pettunuteks. Isegi omal on kahju, et pole tapnud, et tapetud naise rõivastega ei mänginud mustlasmoori.

Siis hakatakse protokollima.

„Teie nimi?“

Mingi võim sosistab mulle äkitselt midagi kõrva ja lausun julge, puhta häälega, rõhutades:

„Viidu Vinnas.“

„Elukutse?“

„Talutööline.“

„Lubage omad paberid!“

„Ei, need varastati ära. Ühes mu rõivastega varastasid ja röövisid need mustlased ära.“

„Mustlased? Miks ei pööranud politsei poole?“

„Arvasin, et...“

„Ei, ärge arvake midagi. Kust saite need nais-terahva riided?“

„Need olid mulle jäetud!“

„Hm! Mustlased olid juba eelmisel päeval lahkunud, riided aga varastati järgmisel päeval, mil pererahvas nurmel tööl oli.“

Selle peale pole mul midagi öelda.

„Tunnistate end süüdi?“

„Ei.“

„Hea küll, hea küll! Küllap juba õpetatakse tunnistama. Võtke omad asjad ja lähme.“

Seni kui perenaine mu äsju otsib, protokollitakse Villemi vargust, ja peremees vannub kindlas usus, et meie ühiselt talitanud.

Lahkudes tahab perenaine mulle leivaviilukat tasku pista, peremees lükkab ta kõrvale ja kõrgatab:

„Kuradi rojule veel Jumala iva! Parem anna penile.“

„Mõtlesin, et tema ka inimene ja muidu nii hüva poiss...“

„Küll tal tõpral eilsest võist ja lihast magu veel soe.“

Tegelikult olen eileõhtuse söögiga, kuid ma ei tunne, et näljane oleksin. Ainult pea valutab, tuju on halb ja häbi on.

Mu Jumal küll, mispärast pean ma sarnaseid rumalaid asju kannatama? Miks pean oma haiglast hinge sarnase häbiga koormama?

Konstaabel viib mu vangimajja. On kangesti uhke, kõneleb valjult ja hoopleb. Ta on ju rahva huvides Jumal teab kui suure ja hirmuäratava roimari ning varga püüdnud.

Telefoneerib linna prefektuuri ja teatab, et on püüdnud ühe toreda linnu — Viidu Vinnase. Usun, ta tahaks meeleldi manu lisada: naisterahva tapja, vägistaja, põletaja.

Kõnet lõpetades ütleb sekretärile, et pandagu see linnalalise valve all kartserisse, ja homme ilmub ka tema jaole — mind appi linna viima. Olla nimelt juba ammu tagaotsitu.

Jään kartseri kõvale asemele magama nagu nott, väsitatud sündmusest ja elmisest uneta ööst.

Valla käskjalg peab aga ukse ees vahti.

Kuid hommikul ei tule siiski konstaablit. On saatnud kirja, kus öeldud, et pandagu mind kõvasti raudu ja saadetagu käskjalaga linna prefektuuri.

Et mul teist kätt pole võimalik aheldada, siis kruvitakse üks ahelatesse ja saadetakse käskjalaga teele.

„Ilusat tervit!“ kergitan mahajääjatele mütsi.

Keegi ei vasta tervitusele.

Korralikkudel inimestel pole kõrvu varga ja röövli jaoks.

Ümber kümne kilomeetri matkanud, istume rukki äärde puhkama.

Mu saatja on südamlilik ja hea mehike. Annab mulle omast einest poole. Võtan tänuga vastu ja süüa isukalt.

Ta kurdab mu saatust, noomib mind varga elu pärast ja manitseb õigele teele pöörama. Tahaksin talle kogu oma traagik-komöödilise loo seletada. Aga teades, et ta seda osava valena võtaks, kinnitan

tema sõnu ja luban kindlasti korralikuks, isegi väga korralikuks ja heaks inimeseks saada. Tal on pisarad silmis, kui ütleb: „Sõber, paluge Jumalat ja olge kindel, siis läheb kõik hästi!“

„Ma teen nii, uskuge mind,“ kinnitan.

Ilm on palav ja rammestav. Valminud rukis hendlab hõbedaste kõrte särades, ja õhus leegitsevad ämbliku-võrgud. Eemal äestab poisikene kesa ja hobused liiguvad tolmus nagu hallis pilves. Veel nii: hall pilv liigub nurmel, veetud hobustest. Kujutlen, kuidas ta liigub higisena, jänust kuivanud kõri ja tuhkJa kēelega pehmel, vajuval mullal ning ootab aega, mil saaks lahti rakendada loomad. Olen ise sarnast elu elanud. Tahaksin praegu isegi pigemini liikuda pehmel mullal valusate sääremarjade, lõhutud jalataldade ja janust kõrbenud kõriga!

Vaatan, mu sõbralik saatja magab rahulikult. Vist on väsinud eileöösisesest vahtimisest.

Valus on hea mehe usaldust kurjasti tarvitada, kuid vabadusiha on avatavam ausustundest.

Kui mul ravilas raske oli, siis omasin sellegi troosti, et Helgi kannatas mu pärast, kahetses mind ja käis mind külastamas; kuid vanglasse heidetuna, ei tuleks ta kindlasti mind vaatama, sest häbi on tunda ja kohelda kurjategijaid.

Võtsin tasa mehe vestitaskust ahelate võtme ja vabastasin oma parema käe küljest selle tüütava, raske raudahela. Panin selle oma asemele rukkipeenrale ja heitsin silmad teele: kõik oli tühi, lage inimestest. Ka poisikene oli hobused vallandanud ja ratsutas üle põllu talu poole. Nii siis: kell võis kaheksa või üheksa olla.

Tõusin ettevaatlikult püsti.

Ennast küüru hoides jooksin rukkipeenrast alla metsa poole. Libisesin sohu, peitsin kuue puu juurte alla ja jooksin, kogu oma energiat mängu pannes, üle põuapäevadest kuiva, kuumava soo. Seisatasin hetke suure haaviku ääres, kustutasin janu ühest magistraalkraavi põhjas olevast lombist. Soe, vastik ja putukatest kubisev oli too vesi, mis sugugi

janu ei kustutanud, kuid suustki loputas selle kleepiva, kibeda kuivuse. Siis jooksin edasi. Puhates valjult, ammusid lehmad ja käratsesid koerad. See niidule. Teisel pool jõge oli küla. Külas räägiti valjult, ammusid lehmad ja käratsesid koerad. See kõik kõlas nii selgesti, soojalt ja koduselt siia.

Jahutasin ennast istudes niidu ääres.

Päikene loojenes ja puhte-punasest taevast tilkus verd jõkke. Tilkus verd veele ja määris kõgu jõe punaseks, läikivpunaseks.

Kosutasin end värske, külma veega ja siis suplesin jões. Supeldes mõtlesin Helgile. Unustasin oma halva olukorra ja mõtlesin: „Ei tea, kus ta praegu on, mis ta teeb? Kas kuumavad ta väikesed, värsked palged ja küsib eneselt: Ei tea, kes peaks minust mõtlema?“

Kas võib tal tulla arvamine, et mina mõtlen temast. Mõtlen, supeldes järves ja unustades oleviku. Mõeldes veskist, mis on nagu hall mühak rohelse sees ja mille ees tukub suur, sinine järv, kus peegeldub õhtune purpurne taevast valgete põuapilvedega ja sulpslevad särjed, punaste oimude ning pärliliste kalasilmadega. Võib olla, et elavad seal vähidki. Elavad roos ja varitsevad hooletut suplejat.

Ei tea, vast on seesama jõgi, mis suubub veskjärve?

Oleksin ma nüüd parvepoiss, libiseksin ilmatu palgiparvega jõge mööda alla. Tantsiksin valssi keerlevatel palkidel ja laulaksin kirglikke armastuslaule, laulaksin neiust, kes seisab kahe valge patsi, rõõmsa näoga, sinises kleidis, liivasel veskiesisel ja ootab, kes ometi too vahva, maruline parvepoiss peaks olema, kes sõidab sellise hoo ja ägedusega, nagu noor jõejumal oma parvega?

Kihutaksin nii palgil tammilt alla. Ikka püsti keerleval palgil, raudhark tasakaaluks käes ja naer huulil. Langeksin palgiga kõrgele viskavasse vahtu, kaoksen veekeerisesse ja tõuseksin viivu pärast jälle pinnale.

„Olavi!“ hüüaks ta.

„Oh-hoo, eksite hurmav neiu! Elko olen.“

„Teie, Elko? Tõesti, teie?“

„Päris mina, Helgi.“

Siis hüppan kaldale. Jooksen talle vastu, haaran tal käest ja tõmban enesega kaasa. Võtan kaasa parvele ja purjetame üheskoos alla, vastu helgele elule. Vastu pühapäevale.

24.

Omaks suurimaks õnneks leidsin samast külast tööd.

Kaalukamas talus võeti mind päeviliseks, sest oli parajasti rukkilõikamise hooaeg ja töölistest kibe puudus.

Päevas lubati 3 krooni. Haruldane teenistus mulle, ühekäelisele. Kuid tõtt öelda, sidusin sellega vihkusid veel kiiremini, kui teised kahe käega ja teenisin üldise poolehoidu ning imetluse.

Siin oli palju töölisi, suur majapidamine ja haritud peremees — agronoom. Talu oli eeskujulikult korraldatud. Põllud kraavitatud, kividest roogitud ja hästi väetatud. Hooned nägusad ja suured. Puhas karjalaut, loomade jootmine mehaaniline, lüpsmine piinliku puhtuse kontrolli all. Vett juhtis igale poole moodne veevõrk ja kasutati oma elektri jaama elektrit valgustuseks ning jõuks. Aid oli suur, hästi korraldatud, liivaste kõnniteede ja nägusa lehtlaga.

Igalpool, igal sammul võis tunda haritud peremehe kätt, otstarbekohasust ja korralikkust.

Inimesed, pererahvast pälvijateni, olid rõõmsad, tegid tööd üheskoos ühise lõbususe ja rühkimisega. Peremehe ja teenijate vahekord oli hea, tingitud sõbralikust ümberkäimisest, korralikust toidust, ja rahuloldavast palgast.

Sarnases kohas oli lust töötada.

Ühel pühapäeval, mil tulin jõe äärest lauldes, olles põgusas meeolus ja hookas, tuli noor pere-

mees mulle vastu ja küsis keskustelu sekka, nagu mööda minnes:

„On sarnane aeg, räägitakse ärajooksnud vangidest ja varastest, peaksin teidki sisse kirjutama. Vast te olete nii hea ja lubate oma passi?“

See oli hoop mulle.

„Seda küll, härra...“

„Õelge, peremees.“

„Õnnetuseks jäid mu kimp ja sellega tunnistused sinna külla, kuhu mu kaaslane teenistust leidis, kuid ma lähen jalamaid järgi. Teil on õigus, inimesi nii usaldada ei tohi.“

„Oo, usaldan teid täiesti. Ons siit palju maad sinna külla?“

„Nii — kilomeetrit viisteist.“

„See on kaugel. Teate küla, peremehe nimi?“

„Küla nime küll mitte. Kuusing on vist omaniku nimi.“

„Asi on nii, et sinna teil järgi minna ei maksa, homme on jälle tööpäev. Lasen teid samuti majaraamatusse kirjutada.“

„Täna, tuhat tänu, minu pärast olge muretu!“

„Elko Merir on teie nimi?“

„Jah, peremees.“

„Väga kena!“

Olin rõõmus, et see küsimus nii libedasti lahendati.

On midagi suurepäraselt töötada rukki juures. Hästi lõhnav ja hõbedane, sahisev kõrs kühvete, valgete teradega langeb müriseva masina käes. Langeb loogus masina lauale ja selle rehad tõukavad parajate, ühesuguste peheluste kaupa kõrrele. Sul pole muud hoolt, kui tõtta viljaniitja kannul võidu seltsimeestega ja köida vihke. Viska mõneõleline köide ümber peheluse, keera sõlme ja teised tassivad kokku ning löövad hakki. Tekivad hakid, nagu sõdurid nurmele rinda, ja pärast ei jõuagi neid enam ära lugeda.

Võttis küll käe teravate kõrte ja hoolsa töötamise haigeks, nahk rebenes ja lõhkes koguni, ja

pihupesa oli suurte, sügavate kriipsudega rebitud. Õhtuti salvisin hoolsasti vaseliiniga ja nii polnudki kibedamat häda. Ka selg murdus ja jäi valusaks, aga sellest ei tohtinud kurta.

Isegi omast haiglasest sonimisest Helgisse vanesin. Hoolsa töö ja valutavate liigete juures unnevad kergesti sellised mõtted. Raske töö on parimaks lohutuseks õnnetult armunud noorurile. Töö on saly, mis pehmedab armastuse sügavad hinge- haavad ja külvab uue elutahte ning rahupuu seemne armurahest purustatud, verisele ja valutavale hingevaremele.

Töö teeb autumagi inimese jälle lugupeetuks, töö toob põlatugi tagasi ühiskonda.

Olin rõõmus ja jumaldasin tööd.

Hulkur ei armasta paigalpäsimist ja tüütub kõigest kiiresti. Tundsini seekord hirmu, et töö lõpeb varssi ja — mis siis? Kuhu minna, kuidas julgeda liikuda ringi maad, kui sul pole pabereid, ja ajad on sarnased, et liigub ärakaranud vange ja vargaid?

Teadsin, et ma polnud midagi paha ega kurja teinud, siiski tundsin enese, kui mingisuguse inimjätise ja kahtlase hulkuri olevat, kelle koht on kusagil vanglas või sunnitööl, aga mitte ristiinimeste juures.

Seltsimehed ja seltsilised suhtusid minusse sõbralikult. Ei ainustki pilget, võõrastust ega kõrvalehoidmist.

Kui õhtul poisid ja tüdrukud küünis enne magamajäämist hullasid, kõdistasid ja otsisid üks-teisel naerukohti, tõmmati mindki sekka. Tüdrukud ei põlanud mind sugugi mu ühe käe pärast, vaid olid minuga sama vabalt ja sõbralikult, kuigi mul ise vähe piinlik oli. Märkasini koguni, et Olli mind hoidma hakkas. Tõsine, töökas ja vaikne tüdruk, lahke näo ja korraliku kehaehitusega. Ikka õhtuti leidis ta minu, ikka koos hullasime ja magasimegi nii. Surus oma pea magusalt lõhnavate šatäänide juukstega, nagu õie mu rinnale, pani käed mu kaela ümber ja oli nii vait nagu hiir. Korrapä-

rases hingamises tõusis ja mõõnas rind ning tuk-
sus süda. Suudlesin ta juukseid, silusin käega puuse
ning tõmbasin kleidi talle põlvedele, mis mõllates
üllesse rullunud, et teised hommikul midagi eba-
sündsat ei näeks.

Põllul püüdsin ikka tema eest vihkusid nobida,
tema katsus sama teha. Ja nii muutusime muid
unustades päris vihutegemise-masinateks.

Teised sageli algasid naljatusi:

„On aga masinad, need kaks.“

„Päris üleliigsed teised.“

„Noh, Olli tahab ju Elkot.“

„Aa, küllap Elko, see ühekäega kangelane,
meie vagusa piiga ära viib!“

See kõik oli süütu, seltsimehelik nali.

„Koerad, yakka! Tehke oma töö, kaeban muidu
peremehele!“

Nii ütles harilikult Olli ja punastas ise sü-
gavasti.

„Lähed kaebama, paneme nõgeseid kleidi alla.
Mäletad, mis mullu Leiliga küünis tehti. Oli sind-
riline peremehele kaebama jooksnud, et poisid möl-
lavad nurmel. Ega ka siis muud, kui poisid tõid õht-
tul nõgeseid küüni. Võeti tüdruk kinni ja siputati
seni nõgeseid kui aitas. Küüni ei tulnud küll enam
magama, aga kaebama ka ei jooksnud. Aga edas-
pidi just temaga hullatigi.“

„Penid, ja muud midagi!“ hüüdsid tüdrukud.
Võtame lööme kokku, ajame teile ka nõgeseid pük-
se, siis näete.“

„Õige mul asjaline!“ hüüdis Vidrik, kena ja
tubli poiss ning andis tolele vahvale ütlejale kõigi
nähes musu nii, et too nutma purskas ja päris
tõesti kaebama lubas minna. Viimaks aga lepiti ära,
sest Vidrik lubas naela šokoladi tuua — ja sellest
sai õhtul kogu küün, kolm tüdrukut ja kolm poissi,
osa. Nii seltsimehelikult ja lõbusalt elati selle talus.

Kuigi rukis koristatud oli, ei lahkunud ma veel.
Aitasin ristikheinu küüni vedada ja turbaid kuu-
ridesse laadida.

Siis tulid aga sajused päevad hallide taevas-
tega, ja need töid nukrad mõtted. Poisid kolisid
nüüd lakka heintele, tüdrukud aita. Kokkusaamine
õhtuti oli halvem ja raskem.

Minus aga tärkasid raugemata ihad.

Tundsin jälle rahutust teede pärast, tundsin
võitmatut kirge matkamise ja vedelemise järele.
Olin väsinud ja küllastunud tööst.

Mõtlesin jälle temast.

Mu Jumal, kuidas olin ma küll armunud! Kui-
dagi ei suutnud temast vabaneda, kättesaamatust
tähest.

Tulid piinarikkad ööd.

Kui teised poisid oma tüdrukute juurde läksid,
ei teinud ma seda. Mul oli raske seda teha tema
pärast, kes liikus jälle mu lillelistes unistustes
minuga.

Olli ei olnud nii labane, kui Luha veski Miili.
Ta ei tulnud kunagi lakka, ta ei öelnud mulle ai-
nustki sõna. Nägin ta nutetud, kurblikke silmi
ja ärevust mu lähiduses. Vaene tüdruk, ta armas-
tas mind, kuid ma ei võinud tema, kauge ja mulle
külma tähe pärast, vastata selle intiimse südam-
liku tüdruku tundeid. Minust ei tohtinud tema pä-
rast saada korralikku töömeest, vaikse perekonna
isa, õnnelikku ja rahulikku perekonna inimest, kel-
le elul oleks oma kindel siht ja plaan.

Mul oli kahju, väga kahju Ollist!

Armastasin teda, ei tohtinud aga temale olla.
Ma ei võinud teda süleleda, kallistada, suudelda.
Ei tahtnud petis olla, seda mitte!

Nii läksin ühel päeval peremehe juurde ja pa-
lusin arvet.

„Nii äkitselt. Tuleb linatöö ja teid kulub mar-
jaks,“ hämmastus isand.

„Omal kahju lahkuda nii armsast talust, heast
peremehest ja rõõmsatest kaasvõitlejatest, kuid just
eile sain kirja. Mul on ema ja väikene õde. Õde
olla haige, suremisel haige. On tema kangesti ar-

mas tütarlaps, valgete juukste ja põgusate liigustega. Pean minema, midagi pole teha.

„Siis küll. Ma ei katsugi teid kinnihoida. Aga usun, ka edaspidi leidub teile tööd. Armastan sarnaseid korralikke ja rõõmsaid inimesi.“

„Suur tänu lahke lubaduse eest!“

„Nii siis — teie olete töötanud 19 tööpäeva. Eks ole?“

„Arvan, teil on õigus.“

„Siin on teile 67 krooni, sellest 10 krooni haigele õele — kingituseks.“

Ei taha liigset raha vastu võtta, aga vägisi sunnitakse pihku. Imelik, tunnen, et silmadesse nõrguvad kibedad pisarad — olematu õe pärast, kes suremisel on. Kuidas tunduvad mõnikord olematud, väljamõeldud asjadki nii otsekohestena ja mõjuvatenä, et isegi neisse hakkad uskuma.

Jätan seltsilisi jumalaga. Nad on kõik kurvad mu lahkumise puhul ja soovivad, et ma kindlasti tagasi tuleksin. Näen, et Olli võitleb meeheitlikult pisaratega. Surun südamlikult ta kätt, nägemata mahalöödud silmi ja tõttan teele.

Olen juba kaugel keeraku kohal, kui Olli mulle järgi jookseb. Pistab mulle valge, lillalise siidirätiku pihku ja ütleb tasa: „Viige oma väikesele õele — Olli poolt.“

Endal jooksevad pisarad üle palgete, kuid püüab naeratada.

Pühin ta pisarad ja katsun lohutada. Lubades varssi jälle tulla siia ja siis mitte kunagi enam oma vaikse Olli juurest lahkuda. Ta kuivatab pisarad, naeratab nukralt ja ei usu, et ma veel tagasi tuleksin. Seda ta ei usu, miks tahan ma teda petta. Ta polla sugugi tüdruk, kes ei suuda valu kanda. Ta teab, et mul pole sugugi õde haige, vaid kusagil ootab kallikene.

Nii ei toonud ta siis oma siidist rätikut mitte mu õe jaoks, vaid mälestusena mulle.

Kõnelen talle Helgist, omast kihlatud mõrsjast. Magus on omale sarnane vale.

Suudlen teda kuumalt huulte, kirglikult ja anduvalt. Ta mõistab mu tuliseid lahkumissuudlusi ja naeratab melankoolselt, kuid õnnelikult.

Sülelen veel teda, silitan juukseid ja soovin kõike head.

Siis murran tee äärest hilise roosaka õiega lille ja annan selle talle mälestuseks— hulkurist, kes tuli maanteelt, äratas tütarlapse südames armastuse ja läks jälle maanteele, kavatsedes mitte kunagi tagasi tulla.

Ta pigistab lille õrnalt pihku.

Suudlen veel, ja ta hakkab nutma.

Ma ei vaata kordagi enam tagasi. Ei vaata isegi siis mitte, kui olen läbi suure, pika metsa ja alevi lähedal.

Kahju on tagasi vaadata asjadele, mis just aasatena ja rõõmsatena ei jäänud maha!

25.

Imelik on noorus.

Noorus on nagu tuulispea, mis jookseb hoolimatus ulas üle väljade, keerutab tolmu ja lehti kaasa ning raugneb siis, põigates vastu metsa. Umbes samasugune on rahutu noorus.

See on tühjade tuulte, kaugete sihtide ja kõrgete tähtede aeg.

Õnnelik, kes võidab oma metsiku nooruse ja taltsutab ta korraliku meheea jaoks. Paneb valjad pähe ja juhib õigele teele.

Häda sellele, kes kunagi ei vabane tühjade tuulte keerisest, ei lakka püüdmast kõrgeid, säravaid tähti ja jääb igaveseks tuulispeaks. Selle elu on vagabundi elu, rahutu ja kurblik, nagu sügisesel tuulel, mis hulub kõrstendes ja nutab oma kerge-meelsete aastate pärast, mida hooletult puistatud teele, nagu õisi sõrmede vahelt, roosakaid, lõhnavaid õisi maanteede halli tolmu. Õnnetu too, kes aastad nii saatnud igavikku. Selle elu on sisutu ja ei

anna ühtegi saavutust, mälestust inimesest kui sarnasest.

Jäljed, mis jäävad maanteele ja randade liivale, uhab vesi. Nimetähed, mis lõigatud puukoorresse, kasvavad kinni. Ja suudlused, mis antud tütarlaste huulte, unuvad nende pärast, kes tulid hiljem ja andsid neile oma armastused.

Nii ei jää hulkurist midagi järele.

Ta on nagu tuulispea, mis jookseb keereldes üle väljade, teede, rebib enesega kaasa, kuid kustub ja langeb kõik. Temast ei jää kellelegi midagi.

Ometi ei mõtle hulkur sellele.

Teda ei huvita tulevik ega kohusta olevik: ta elab ajas, kuid ühtlasi väljaspool aega. Tema õnn seisab taevaste tähtede käes kõrgustes ja luules. Ta lõbuleb ilust, vaatlemisest ja nautimisest. Ta omab terve maailma, seepärast pole temast midagi selle suure ilma üksikutele asjadele, ta on kõrge-
mal kui need, ta on tähtede oma.

Matkasin jälle. Sihita ja teadmata.

Vaatlesin ümbrust, mõnulesin vastseist maastiku piltidest ja omast piiramatust vabadusest ning noorustundest.

Olin ostnud ühelt alevi-kingsepalt uued kingad, kõrtsimehelt panditud, vähepeetud kena ja paraja ülikonna, ning liikusin jälle, nagu mõistlik inimene, julge igale otsa vaatama, aus igasse majja astuma, väärne igaga kõnelust algama.

Oli augustikuu.

Ööd olid juba pikemad ja tähised.

Sarnastel öödel oli lust matkata, kõndida teedel, istuda ja kuulata öiseid häáli ning vestelda kohisevate puude, langevate vete ja saagivate sirtsudega. Kasteses rohus helkisid jaani-vaglad, nende fosvorlikud tulukesed sädelesid, nagu laialipillutud tulisädemed. Nagu oleks Kosmose vägev hiiglane keerutanud ümber pea õhtust päikes-tungalt ja nii paisanud laiali väikseid sädemeid. Korjasin neid ja külvasin laiali. Külvasin endale tuld,

tulisema tuleviku päikeselist seemet sügava laane neitsilikule pinnale, lootuses ilusamasse tulevikku. Külvasin tulisädemeid oma ja Helgi ilusama homse pärast.

26.

Täna kohtasin kiriku väravate ees istuva ja kanneldava rauga.

Istus omis kulunud riide-räbalates kivitrepil, müts jalgade ees almuste tarvis ja saatis laulu kandlega.

Ta pealage ehtisid üksikud hõbedased, pikad juuksed, ja ta koltunud, kortslilikust näost ning sügavatest hallidest silmadest kõneles aeg ja elu. Kõnelesid enam kui pool sajandit, kõneles terve inimiga oma rõõmude ja kurbustega, oma kannatuste ja kergustega.

Rändav laulik. Hõbedaste juukstega kroonitud vilistlane. Meie, noorte rändurite, vilistlane. Kes on kogu oma elu elanud tuulispeana, elanud kodumaa teedele ja Issanda maailma luulele.

Austasin teda ta suure elu pärast.

Austasin enam kui kirjanikku, kes kirjutanud tähtsaid raamatuid, enam kui leidurit, kes leiutanud kasulikke asju, enam kui kindrali, kes võitnud suuri lahinguid.

See mees oli elanud ise ületamatu romaani, leidnud elu alguse ja lõpu mõtte, ning võitnud elu enda.

Istusin vaiksena ta jalgade ette.

Vaatlesin ta nägu, tarka ja mahedat nägu, tuulest libistatud juukseid ja olin õnnelik, et tohtisin tema ees istuda.

Ta laulis ja saatis kandlel vana, vist tema nooruse ja elu lemmiklaulu:

*„Kaks rändajat, üks noor ja teine vana,
nad rändasid selle uhke lossi pool’.
Noorem mängija siis võttis kandle kaelast
ja laulis omast vagast südamest.*

*Nägus kuninganna aknast alla vaatas,
ja pisar veeres tema palgele.*

*Tige kuningas see tõmbas mõõga tupest
ja pistis noorel kanneldajal südamesse.*

*Vana mängija siis oma kandle haaras
ja lõi puruks vastu kivimüürisid.*

*„Sinu riik, su rahvas kõdunegu ära
ja saagu osaks kiskjal' loomale.“*

Tasa rauges ta laul ja kustusid kandlehääled. Mulle aga näis, et see hääl helises edasi mu südames, helises looduses ja helises tühjas, kõrges kirikuski. See oli laul mu kuningatarist — Helgist ja tigidast saatusest — kuningast, kes läbistas terava mõõga — ajaga minu — noore mängumehe südame.

Haarasin taskust omad viimased kroonid ja surusin vana mängumehe mütsi.

Jookstes alla kirikumäge kuulsin ta õrna, helisevat häält: „Mitte seda, mitte seda, mu sõber!“

Ma ei pööranud ümber.

Olin noor, ja mul polnud raha tarvis. Võisin magada metsas samblal ja süüa marju, millistest otse veretasid ja mustasid metsaalused.

Kui südamlikult, hellalt sädelesid sel ööl mul kõrged, tulised tähed!

Minuga oli vana mängumehe, tähtipoja ja mu vanema velle õnnistus. —

27.

Jälle olin rahutu.

Katsusin end algul toita marjadega. Hiilisin öösel põllule, hõõrusin pihus kuivadest rukkipeadest teri ja katsusin selle lihtsa ning algelise toiduga isu võita. Aga nälg aina teravnes.

Kolmandal päeval aga harjusin juba pisut. Meel muutus jälle rõõmsaks, ja huulil helises vile.

Sel õhtul matkates aegamisi teel, leidsin ühe kartulipõllu. Urgitsesin sõrmedega peeneid hernelisi värskaid kartuleid, viisin need mütsiga metsa, tegin

tule ja küpsetasin neid. See oli kuninglik eine. Istuda hämara metsa all väikse, hingitseva tule ääres, süüa põlenud ja kuumi, pudedaid kartuleid. Tunda kõris ja koguni sisemuses kuuma kartuli haaravat kuumust. Tuju muutus taas rõõmsaks, ja mul oli hea olla.

Ärkasin jahedusest. Oli alles hommikune hämarus, ja päike veel tõusmata. Kustunud tuleasemel nuuskis siil, tore harjasloom. Silitasin ta okkalist kasukat. Ta tõmbus kerra: ainult õrn ninaots paisutus nõelte vahelt. Ses oli midagi tüütut ja lõbusat. Puistasin tuhka ta okastele ja naersin valjult. Siil, vist ehmunud tuhast, hakkas kiiresti jooksuma oma madalatel kápakestel ja pelgus kadaka-põõsasse.

Keskpäeval jõudsin ühe süvendatava jõe äärde.

Kogu jõe-säng oli täis mehi ja naisi, kes põlvini vees olles ajasid labidatega pori kalda ligidale ja loopisid üles parvele, kust teised eemale lükkasid ja niidule laiali pildusid. Kümnikud ja tööjuhatjad askeldasid kallastel, juhatades ja kästes ning reguleerides puhastatud jõe sügavust, kontrollides nõuetavate arvudega ja võttes tüki-töolistelt puhastatud, süvendatud kohti vastu.

Igaltpoolt oli jõgi suletud vesivärvade ja tammidega. Pealetungiv vesi juhiti kõrvale niidule ja sohu. Tammide kallal töötasid alaliselt mitmed mehed, sest vesi tikkus omale teed urgitsema, ja kus tammahaav suurenes, purskas varsti suurest august tugev veejuga ja ähvardas tervet sulgu kaasa viia. Suurenev vesi takistas töötamist, ja töölisid hakkasid vanduma ning kiruma. Ka ööseti tuli tammisid valvata, sest muidu oleks võinud hommikul leida täiesti purustatud tõkked. Isegi palgid ja lauad oleks veevool ühes viinud. Ühel ööl olid murdunud lauad, nagu pիրրud puruks, ja hiigla vall langenud alla, kaks meest saanud nii vigastada, et alles praegu on ravilas, ja neil pole kunagi lootust terveksaamiseks.

Istun tammivalvurite juures, kes toksisid ja tampisid selle lõhesid ning peksid teibad suurte,

raskete puuvasaratega kaitseks. Ajasin juttu ja vaatlesin jões töötavaid inimesi. Suur, porine jõepõhi kirendas rahvast. Välkusid labidate valged varred, kõlas lobisemine, naer ja käratsemine. Puusadeni märjad ja porised, mõnel nägu ja juuksedki sogaga, naistel kleidid rüpeteni märjad ja kintsude ümber kleepuvad, ainult paar vanemat eite usaldasid töötada ülesrullitud undrukutega, ja nende kulul tehti kõige tooremat ning rõvedamat nalja. Eriti poisikesed olid sarnasele labasele lobale maiad. Nende suured, ropud suud olid naerust ammuli, ja silmad põlesid sellest himurast ekstaasist, mida sisendasid samased keskustelud. Eitedel oli ise sama lõbus, lõid vahvasti vastu ja kergitasid omi poriseid räbalaid viimase võimaluseni.

Harva kuuldus mingisugust muud, mõistlikumat jutuainet. Neile inimestele polnud midagi lähimat ega tujuhoidvamat, kui just sellised rõvedused. Mehed hirnusid otse kui tiirased täkud, ja naiste itsitamises kähises midagi inisemisetaolist, midagi sarnast lehma häälitsemisele, kelle juures härg.

Isegi lapse näo ja ebaküpsete vormidega tüdrukukesed ning poisikesed pidid seda mürgist, erootilist jõledust sisse hingama, seda tiirastavat elajalikku meeoleolu hullustavalt nautima ja vaevlema alles algeliste ning vägivaldselt esile kutsutud seksuaalsete tungide käes.

Nagu alistuv emane isase käes, vedeles tütarlaps poisikese käte vahel, kes teda pigistas ja väristavat joobumust tundis, kui sai muljuda rinde, või tüdruku põlv siples ta jalgade vahel.

See oli sarnaste ühistööde tavalik õhkkond, kus võitlesid oma ülespidamise eest harilikud mustatöölised. Niisugustesse kohtadesse ilmus linnadest ja mujalt viimane inimrämps ja lokkas selline elajaliku himuruse ning aheldamatu kirgede laat, kus ei kaubeldudki enam oma seksuaalse-kraamiga, vaid lihtsalt üksteisele ette loobiti. Häbitunne kadus nii kõneldud seltsimehelikkuse ja vahvuse mõistesse. Kes seda kõike kaasa ei tahtnud elada, oli vilets

ja saamatu. Levinesid haigused, kakelused ja igasugused halvad kombed.

Oleksin siia teenistusse saanud järelvaatajana, kuid mu sisetunne oli nii hell ja loomus inimlik, et ei suutnud sarnastesse roppustesse suhtuda.

Mul oli valus sellest kõigest.

Otsustasin ööbida ühe kohaliku töölise hütis, vaese mehe viletsas saunas, mis oli soo servikul, nagu konn, ja ümber mille niiske mullaga kartuli- ja kapsamaa. Sel aastal aga polnud kartulitest, kapsastest ega kaalikatest midagi loota. Nood olid juba nüüd kadunud tolle mitmesajapäise ja tuhandejalgse koletise küüntesse, kes rõvetses porises jões, rõvetses öös ja oli alati näljane kõhutäie ning sugulise õgimise järele.

Nende tütar, muidu hoidlik ja hea seitsmeteistkümne-aastane plika, jooksnud ühe linna mehe juurde. Tegi sellega koos tööd, palga sõid ja lakkusid maha, ning ta käinud ööseti koguni ema vanalehmade konti lüpsmas, pärast korralikku lüpsmist, küsimata vanemate ja väikeste vendade-õdede pärast. Ema leidnud koguni tema ühel öösel koos oma peiuga lauda pealt õlgedelt ja ema häbistamisele vastanud tütar: „Vanamoor, ära roni teiste nissu!“

See kõik mõjus minu peale nii, et keskööl, mil pererahvas puhkas sügavas unes ja nende norskamine ühes igasuguse inisemise ja vastikute kurguhäältega ei lasknud minul magamisele mõelda — tõusin tasa voodist ja läksin välja.

Taevas sädeles tähtedes, tammide kohal põlesid suured tuled. Nende laiad, roosad keeled nilplesid tähise taeva poole, ja kõikjalt kostus hääli, inimhääli ja koerte haukumist ning hulumist.

Läksin üle vesise niidu maanteele ja olin meeolus, et pääsesin tollest umbsest, õhuvaesest ja saastasest ümbrusest.

Istusin tee ääres ja vaatlesin ööd.

Nägin, teel tuli tasa ja aeg-ajalt seisatades hall kogu. Mõtlesin: vana inimene vist.

Mulle liginedes nägin selgesti ta kidurat kuju halbades riide-närudes, vana müsiloka ja kaelas rippuva kandlega.

See oli tema. Mu vanem veli.

Läks tasa teed, mõeldes ja vaadates maha, nagu otsides läbi ööde ahastuse ja valu oma noorust, mis on kaotatud maanteedele. Just nii nagu hooletult tolmu puistatud õisled.

Isa, ära tee mu meelt tusaseks ja silmi valu-sateks, ära lõika mu meeletute igatsuste ja kärstuste tiibu!

Ära ütle mulle, et minugi elu kaob nii maanteedele ja kord tudiseva, hüljatud raugana otsin liikudes mahalastud pilkudega maanteede tolmust oma noorust!

Ta kadus hämarusse.

Istusin kivil, ja ma ei suutnud taltsutada pisaraid.

— — — — —

Kui ma vastsel päeval end olin toitnud juba valminud rukki-pähklatega ja mõnuledes sarapuu all lebasin, leidsin käeseljalt kirbu.

Mälestus vist tollest töölise hurtsikust.

Mulle aga oli lapsepõlves õpetatud, et kui kirp on käeseljal, siis saad kirja.

Kirja — too kõlas, nagu uus, tõotav maailm.

Korraga tuli meelde, et mulle lubati ju „Tuulelipu“ toimetusest kirjutada, koguni leht lubati käima panna Luha veski aadressil.

Nüüd tärkas iha veski järele, mida enam lämmatada ei suutnud. Kirjad ja ajalehed, sõbralikud inimesed ja ilus miljöö.

Nägin heledat keskpäeva Luha veskil, nägin tolmust teed, ojale suplema lippavat neidu. Ta oli sinises kleidis, valged patsid rippusid seljal, ja valutatult tantsisklesid jalad, väikesed ja kärmad jalad, nagu kõrged, roosad lillevaasid ja õlul oli valge supellina. Jooksis alla teed, väikesed jäljed jäid liivale, magus lõhn õhku.

Vana mölder istus lävepakul, popsutas piipu ja kõditas teise käega Taksi, kes kiljas nagu noor plika.

Eit tüdrukuga pesid järves pesu, plaatsutasid tõlvadega märjale riidele, undrukud ülesse pistetud ja näod higised.

— — — — —
Kogu aeg olin veskile lähenenud, teetähistelt Luha nime otsinud, kuigi ma seda omale tunnistada ei tahtnud.

Õhtuks pidin pärale jõudma.

28.

Päike oli loojenenud, järve kohal kiikus valge udupilv, ja all orus kisklesid kraaksuvad varesed.

Tulin jälle, nagu kord mõne kuu eest, seda liivast teed, mil tulin otse veski ette ja istusin upsaku uhkuse ja ülisma südamerahuga kohe veskimuru poolele kivile ja leidsin, et seal oli ilus unistada.

Istusin jälle ja vaatlesin.

Kuid nüüd polnud mu südames rahu, pluuksil kibuvitsa roosakat õit ega tulnud näkk valges rüüs orust äratama majajasa.

Hulkuri südames pole kodu-armastust, sest tema pole seda. Hulkuri kodu on kõikjal, kus jalga de all maa ja üle pea kumer taevakaar. Igatsus kodu järele teeb inimese uimaseks ja kiirustajaks, segab teda ta sihituil rännakuil. Seepärast on hulkurid kodu-unustanud lapsed, pesast ära-lennanud linnud, kes kunagi ei mõtle oma sünnikohta enam, üles otsida.

See teadmine teeb nad rahulikkudeks ja rõõmsateks.

Istudes sel õhtul veski-ees poolel kivil, tundsin ma soojust ja magusat kärsitust, sarnast tunnet, mida polnud ma eales varem tundnud, istudes ühegi veski ees, ühtegi kohta tagasi keerates.

See soe ja leplik tunne, läbistatud pühalikust hardusest, oli vist k o d u t u n n e.

See oli nõrgestav, hellaks tegev haledustunne, mis mu hinge tabas. Mis sealt viimase kareduse pühkis ja südamesse palavad viirud tõi.

Olin nii kärsik, et ei saanud istuda.

Läksin tammile.

Tamm oli juba kohendatud ja hoidis nüüd vett korralikult ülal. Ka vastsed, valged kaitsepuud olid pandud. Need lõhnasid tõrva järele ja kleepisid kätt. Mu lõhutud kiviprügi oli äraveetud.

Sarnased muudatused mõjusid kummaliselt.

Mulle näis ülekohtusena, et oli juletud toimida sarnaselt asjadega, milles arvasin omal olevat sõnakese kaasa kõnelda. Näis, et mul üksi pidi õigus olema toda kiviprügi vedada ja tammi kohendamiseks kasutada.

Jumal teab millised halunkid olid siin töö!?

Võib-olla, oli sarnaseidki noormehi, kes oskasid Helgile läheneda?

Leidsin, et oleks pidanud ravilast pääsenuna kohe siia tagasi pöörduma.

Otsisin koha, kus Helgi armastas supelda.

Kallistavalt vaatlesin seda kohta, veel kiikuvaid vesiroosi-lehti ja möödalibisevaid vahuräitsakuid.

Kiljatasin rõõmust: veepinnal ujusid valged, suured nupud. Nii siis, õitsesid vesiroosid.

Ma ei saanud teisiti, pidin lahti riietuma ja vette minema. Pidin seda tema pärast tegema. Tema lõhnade pärast, tema armastamise ja ülistamise pärast. Ma teadsin, et jahedas, öises ojavees pole temast midagi, tema lõhnad on ammu tulde levinenud, teda puudutanud veel edasitõtanud, kuid hea oli siiski supelda teadmises, et siin teeb tema-gi seda.

Otsisin kaldalt jälgi. Neid oli liival lugematult. Siis suples ta endiselt samas kohas.

Kriipsutasin toki otsaga suurte tähtedel liivale: „Olge tervitatud mu heledate meeolude ja palavate unistuste kallimeelne — Helgi!“

Siis läksin uuesti jõkke, korjasin vee all mu-
listades jõekarpe ja tikkisin nendega oma kriip-
sutuse üle.

Juba tõusis valgus, kui lõpetasin töö.

Vaatlesin mõnuga imelikku ja ilusat konnakar-
pidest kirja liiva kollasel pergamendil ja olin õnne-
lik, et sain temale sarnase üllatuse valmistada.

Millised silmad ta küll teeb.

Kas aimab ta, kes tegi nii?

Veski hakkab mürisema.

Jahmatun.

Riietun kiiresti ja jooksen metsa, jooksen see-
pärest, et endale sooja saada, sest mu liikmed on
külmas vees askeldamise pärast päris jäätunud,
kangenud. Jooksen lõdisedes üle kastese rohu, kuid
süda naerab, vallatu ja kelmikas hulkuri süda.

29.

Kell seitse avatakse pood.

Olen juba tükk aega oodanud ja astun põksu-
val südamel lühikese, kereka poodniku kannul sisse,
kes tatsub üle põranda leti taha nagu vaat, millel
jämedad jalad all on. Ta nägu on unine, silma-
nurkades kollane rähk ja urgitseb nina.

„Kas Elko Meriri nimele posti on tulnud?“

„Elko Meriri?“ kordab küsimust.

Mõtleb viivu, sülitab ja küsib:

„Kes teie siis olete?“

„See'ep mina olengi.“

„See Merir, see endine Lohu papa poiss.“

„Samune.“

„Räägiti, et teil võetud käsi otsast?“

„Oh ei, ainult vasakul sõrmed.“

Näitan talle oma kätt, vaatleb seda, raputab
põlastades pead ja teeb grimassi, mis tähendab,
jälledust.

„Vastik on niisugune tüügas.“

„Mis teha?“

„Nõudke kahjutasu.“

„Oma süü pärast.“
 „Oma? Räägiti, et selle preili pärast, või nii?“
 „Ah, see samuti inimeste tühi loba.“
 „Muidugi, muidugi; eks te ise paremini tea.
 Aga ega selle kriimulisega tööd küll saa teha?“
 „Pisut toeks ikka on.“
 „Nojah, eks parem, kui ilma ikka.“
 „Tea, kas veskirahvas kõik kodus on?“
 „Kus nad mujal?“
 „Kas see preili, see... ka veel neil on, kui teate?“
 „Käis teine alles hiljuti siin.“
 „Soo! Aga egas teie tea, kuidas Luhasool elatakse.“
 „Mis seal elatakse. Kahe surnu vaimud käivad kodus.“
 „Kodus käivad?“
 „No neh! Seda veskipreilit kimbutanud kord, ja oli teine päris mitu nädalat voodis.“
 „Preili Helgit?“
 „Ikka toda. Läänud teine kord külast koju ja saades veskiorgu tulnud temale mõlemad vastu, mõlemad verised ja üks öelnud: „Käes!“ teine: „Võta kolm juuksekarva!“ Tema kukkunud jooksma. Veskisse jõudes valge kui koolja ja palavik kõrge.“
 „Kuidas nad ometi tapsid üksteise?“
 „Riidu läksid tüdruku juures, pussid välja ja südamed puruks.“
 „Millise tüdruku?“
 „Eks ikka veski Miili pärast. Olnud see simmanil, Andre kadunu kiskunud neiu tantsima, Henrik juurde: „Mis sa venitad mu litakest?“ Teine: „Lõuad kõnn!“ Nii algaski.
 „Ja Miili?“
 „Nüüd alles toodud linnast — hulluna koju.“
 „Nii siis, mulle posti pole?“
 „Ah ja, teie post on veskisse viidud. Lehed ja paar kirja, nood tulid juba ammu.“
 „Suur tänu lahke jutu eest! Ilusat päeva!“

„Ilusat päeva, noorhärra!“

Kuulsin korraga äkitselt liig palju.

Sarnaste koledate, otse draamaliste, koguni traagöödiliste sündmuste jaoks polnud ma ettevalmistatud.

Pea käis ümber, ja silmad virvendasid punases udus.

Istusin künkale kase alla ja katsusin vastkuuldud traagilisi asju järjestada, seletada.

Nii siis, Miili pärast langesid need kaks uhket, tigidat kukke. Üks vägev oma jõukuse ja iseka iseloomuga, teine metsiku jõu ja trotsivusega. Miili oli vaid juhuseks, mispärast kukuti kokku lahendamata vana viha. Kumbki ei võitnud, mõlemad langesid. Võib-olla, võitsid mõlemad. Andre ainult ei saanud oma võidurõõmu nautida, sest ta löödi kohe surnuks. Henriku elu alles kustus lõikuslaual. Võib arvata, missuguse mõnuga kandis valugi Henrik, kui nägi oma vastase lamavat enese veres, ja ise paljalt haavatu, kuigi surmavalt haavatu...

Ja Miili, too pehme, heasüdamlik tüdruk, pidi pärima rängema osa. Pidi süütuna kandma õudsema elamuse, tema pidi nõrgameelseks jääma oma hea südame pärast, sest tema pelglik ja pehme hing pidi saama kahe kange mehe tüliõunaks.

See teadmine kurvastas mu südant, veel enam, kui Helgi jube nägemus, — arvatavasti oli see nõrkade närvide kujutus. Poes Helgi nime juures pidin letilt tuge otsima, et mitte tasakaalu kaotada.

Kuid Helgi kannatas paljalt paari nädalalist piina, haigust ja tervenese jälle. Vaene tüdruk aga ei näe vist enam selgete ajude ja meeltega ühtegi eset ega asja!?

Mul oli kahju, väga kahju temast!

Kuidas ometi ei aimanud mu süda sarnaseid õudseid õnnetusi? Miks ei teadnud ma tagasi tulla, isegi kirja ei teadnud saata Helgile, kel vist oli haigena sama igav, sama kurb ja valus, kui kord minulgi? Kuid mis on kehaline valu hingeliste muredumiste ja kannatuste kõrval? Mina aga läksin laul-

des maanteid, möllasin mustlasneitsi ja küla tütarlastega. Lõhestasin nende südameid oma ühepäeva armastusega ja ei teadnudki, et mu kallim kannatas nii väga.

Kell võis julgesti kaheksa olla, mil elustusin jälle omade mõtteskluste varjuilmast ja meelde põikas, et umbes sel ajal tõuseb Helgi ja läheb ojale suplema.

Mina aga tahtsin vargsi piiluda põõsast ja vaadata, mida ta teeb, kui tolle kummalise karpkirja paatosliku tervitusega märkab liivalt? Ja siis astuksin põõsast tema juurde ning...

... ning, mida tema siis arvaks heaks minuga teha.

Ruttasin alla, ent mul polnud tuju, polnud rõõmsat südant ega pakitsevat, helisevat meeleolu.

30.

Julgesti paar tundi ootasin, enne kui nägin veskilt alla jalgrajale keerava inimese.

Süda hakkas värisema ja ärevus levis üle terve ihu. Palged hakkasid lõkendama, meelekohad otse kuuldavalt tukslema ja veri surisema.

Tema, tema...

Nukker pettumus.

Vanaldane, tüse ja hästi rõivis daam tuli Taksi saatel jalgrada. Kandis supellina käevarrel ja punast heegeldatud salli õlgadel. Nägin ta rahulikku, väheste kortsudega, siiski lahket ja ilusat nägu.

Vist Helgi ema.

Daam tuli Helgi supelkohta, istus pingile ja hakkas aegamisi lahtiriietuma.

Olin pettunud, rängasti pettunud. Mul oli nüüd häbi oma jõekarpide tervituskirja pärast, mis vist vanaproua meeli pöörase hämmastusega haarab.

Tõusin tasa peidukohast ja katsusin kuulmatult eemale hiilida. Üks kuivanud oks aga raxatas jala all. Selle kuulis Taks ja jooksis vihaselt larisedes võssa. Häälitseisin tasa teda. Ta jäi vait

ja jooksis rõõmsalt niitsudes minu juurde, noolides oma pehme keelega mu käsi.

„Taksi, kus Helgi on?“

Tema ei osanud vastata, ainult niitsus ja hüples mu najal.

„Kutsi, kutsi!“ hüüdis proua.

Taks tuli minuga.

Jooksis uhkelt mu ees, nagu tahaks öelda, et just tema oli see vägev mees, kes leidis mu orust põõsast ja tõi elusalt tagasi inimeste juurde.

Jõudes veski murule, nägin kojast tulevat kõhna, kahvatut tüdrukut ebakorrapärasel kõnnakul ja omaette naerval näol ning pööravat lautade poole. Ta juuksed rippusid hooletult üle õla, ning alumine punane undruk oli pealmisest hallist palju madalamal.

Miili, endine elurõõmus ja priske tüdruk, oli see mahakäinud, trotsitud inimesevari.

„Tere, Miili!“

Ta jääb jalamaid seisma. Vaatab alul ülesse, nagu oleks hääl kusagilt pilvedest kõlanud. Naeratab totralt ammuli suul ning rippuval keelel ning näeb siis mind. Põrnitseb ehmunult tükk aega mulle otsa ja tõstab käed nagu varjuks silmade ette.

„Miili, tere!“ ütlen lahkelt, „kas sa siis tõesti enam mind ära ei tunne?“

Vahib veel enam.

Siis kiljatab võõral, võikal häälel ja jookseb karjudes: „Henrik, Henrik tuli tagasi!“ üle muru ja kaob veskikotta.

Samal ajal tuleb perenaine toauksest.

Samuti üllatub tema, tunnistab tükk aega ja tõttab sama kiiresti veskisse: „Tema, tema tuli tagasi!“

Siis jooksevad mõlemad vana möldriga mu juurde, rebivad mind kätest, sülelevad ja nuuksuvad, nagu oleksin ma nende ärakadunud ja jälleleitud hea poeg. Nende silmad on täis südamlikku armastust, vaimustust ja heameelt.

Käsikäes kistakse mind tuppa ja tiritakse lauale kõige paremat ning vaevalt majas olevat ja ei teata, kuidas küllalt hästi mind kohelda. Lükatakse toitu ette, laotakse küsimusi, ootamata vastuseid, silitavad ja haletsevad mu vigast kätt ning perenaise silmist niiskuvad üha pisarad, rõõmpisarad.

Mulle näib, et need inimesed on palju vanemad, kui siis, mil kevadel olin siin ja mind hoopis teisisi koheldi, nii nagu harilikku tööpoissi, sulast, kellele tuleb palka maksta ja kes pole kunagi küllalt hea ja otstarbekohane.

Olen suutnud nende huvi esialgu jahutada, on mulle jutustatud möödunud rängast õnnetusest ja nii otsajäänud Miilist: saan rahulikumalt hingata.

Mind ei huvita see kõik sugugi nii, nagu üks küsimus, üks asi. Tollest aga vaigitakse, ja mina ei suuda küsimust esitada, sest kardan oma häälega ennast ära anda. Ka nähtavale ei ilmu tema kusagilt.

Eit toob hiigla paki ajalehti ja kolm kirja.

Vaatlen neid kirju ja avan postitempli järjekorras.

Esimene on Karl Kallakult.

Tema kirjutab lõbusas, sõbralikus toonis, et mu sünnitused toimetusele andnud, ja mehed olnud nendest vaimustatud, nagu anid tüsedast vihmaga.

Naeratan endamisi ja tunnen teatavat heameelt, sest see vist avab mu eluraamatu vastse kõite.

Teine on „Tuulelipu“ toimetajalt.

Tänatakse kaastöö eest. Loetakse alaliste kirjasaatjate perre, antakse mõningaid praktilisi näpunäiteid ning lubatakse leht käima panna.

Kolmandas kirjas on tuluuus, krõbisev sajakrooniline ja palutakse kaastööd jätkata.

Need on enesest suurepärase asjad, kuid sel hetkel ei tee nad mulle mingit rõõmu ega too mu rahu tagasi.

Perenaine, kes magusal näol mu juures seisnud, tõmbab veel ühe kirja põlle alt, mida ta seni seal varjanud. See ei kandnud marki ega postitemplit. Nähes vaevalt aadressi, aiman, kellelt see on, ja mu süda hakkab tuliselt peksma, hing imekiiresti ja hurmavalt värisema.

„Hra Elko Merir'ile. Siin.“

Sarnane on aadress, peene ja viisaka käekirjaga roosale ümbrikule kirjutatud.

„Hiljaks jäid,“ ütleb perenaine, „linna sõitis. Ootas, vaesekene, kogu aeg sind, päris kindla ja kõva usuga ootas ja nii tihti tuletas sind meelde. Muudkui kõneles sinust ja usutles mind, kas ma midagi iseäralikku teadvat sinust. Mina nüüd, vana inimene!“

„Linna sõitis?“

„Linna jah, juba laupäeval sõitis ära.“

Kõnelen otsekoheselt ja vabalt, nagu peaks see nii ja enesest mõistetav olema.

„Tuleb ta linnast varsti tagasi?“

„Ei, kullakene! Ütlesin küll, et mis te lapsest ära kaugele, võõrale maale saadate. Aga ega nad mind kuulanud. Temal ema ikka, et tarvis Saksamaale ja Saksamaale saata. Kui tema omal maalgi niisugune peenikene ja õrnakene oli, mis rammu ta siis seal võõral maal, võõraste inimeste juures omale manu võtab. Lasknud lapsel rahulikult olla, samuti oleks kosunud ja paranenud.“

See on mulle kurb uudis. Hiljaks olin jäänud. Ma ei taha eide nähes kirja avada, kuigi see sõrmede vahel ja põletab. Pistan taskusse. Kuid olen huvitatud igast pisiasjastki, mis temasse puutub, olen huvitatud kõigest vahepealsest, mis Helgiga seotud.

„Oli ta väga raskesti haige?“

„Jah, poeg! Magas voodis, valge kui surnu laudsil. Silmad olid kinni ja huuled pragunenud. Palavik piinas teda vaesekest koledasti ja õudseid nägemusi nägi. Sirutas vahel käed ette, väikesed, peened ja kuivetanud käed ja sonis õõnsa, hirmutava häälega omast kuivanud, lõhkenud suust:

„Minge ära, minge ära! Ärge piinake mind, mul ei ole teile enam midagi anda, mitte kui midagi!“ Mõnikord rabeles nagu kägistavas umbsuses ja nagu võideldes kellegagi, siis laskis end jõuetult tagasi ja kuuldus ta tume, hall naer, nagu maa-alt. See oli õudne, väga õudne...“

„Miks pidi ta nii kannatama?“

„Palju valu nägi see hea laps. Ei uskunudki meist enam keegi, et tema veel ellu jääb. Nii otsas oli ta vaenekene. Kaks ööd ja päeva olid kaks tohtrit tema juures, siis jäi ta viimaks ühel hommikul rahulikult magama, ja arst ütles, et nüüd ei olla enam halvemat karta.“

„Siis hakkas paranema?“

„Jah, pikkamisi ja aeglaselt. Nagu surnusse tuli temasse jälle elu tagasi. Ise nägin, et päris surnu, külm ja elutu oli, valge kui laip. Aga siis hakkas aegamisi paranema: avas silmad, vaatas viivuks, sulges need ja küsis: „Õhtu on juba?“ — „Jah mu laps, õhtu on. Päikene kutsub, ja linnukesed laulavad,“ ütlesin talle. Siis ta naeratas, vaevalt naeratas ja küsis: „Mul on janu!“ Andsin talle sooja piima. Aitasin teda istuli. Vaevalt maitstes oma pisikese süuga piima, siis sules jälle silmad, laskus padjale ja jäi magama. Lamas seal valgetes linades, nagu närtsinud lillekene.“

Eide põskede üle veerevad pisarad. Ka mina heitlen nutuga, kuid ei anna oma tunnetele voli.

„Aga päris terveks ei saanudki?“

„Nüüd oli juba üpris kosunud. Aga väga kahvatu ja kartlik oli. Teiste ligi hoidis ja ei usaldanud enam üksinda kuhugi minna. Isegi suplema ei läinud, ka kõndima ei läinud muidu, kui teiste seltis. Käisime kahekesi marjul. Marjul tahtis ta vägisi käia. Võttis mu kaasa ja viis metsa. Kuid egas tema seal suurt marjade noppimisest hoolinudki. Kõndis, istus ja mõtles aiva endamisi, ja ma hoolitsesin, et temagi korv marju täis oleks.“

„Jah!“

„Aga sind küsis ta tihti. Kui veel haige oli ja voodis lamas, pöördus minu poole tasase küsimusega: „Ema, ega tema ei tulnud?“ — „Ei ole veel, laps!“ vastasin. Päriskahju oli nii vastata, nägin, et see kurvastas, väga kurvastas teda. Ka kirju polnud sinult. Käisin ise järel, aga ühtegi ei olnud. Siis hakkas neid su ajalehti lugema. Küll oli rõõmus, kui leidis su lood tollest õnnetusest käega veskis, su kirjutused meie ilusast kohast, haigemaja elust ja luuletused — väikesele kevadele. Luges neid mulle ja olime mõlemad rõõmsad. Kui ära sõitis, andis selle kirja ja käskis sulle anda. Ma ütlesin küll, et egas tema enam siia tule, vihkab meid ja meie veskit tolle õnnetuse pärast, oma kaotatud käe pärast. Tema aga ei uskunud mu juttu. Ütles, ja omal häälel värises: „Ema, ära mõtle nii temast, ta tuleb veel tagasi!“ Ja näe, tulidki tagasi. Kuid tema, vaesekene, pidi enne lahkuma! Ära viisid lapse. Mine tea, millise surma suhu tõukasid?“

Uus tüdruk tuleb ja kutsub perenaise ära. See on elatanud inimene, ükskõikse näoga ja tema silmades ei helgi armu- ega noorustuld. Ta elab vaid surmale. See on sellise tüdinud, väsinud näoga inimese ideaal.

Olen siiski õnnelik, tema ei unustanud mind!?

Ma ei taha hakata lugema toas oma kirja. Lähen välja järve äärde. Taks tuleb järele, nagu valvur, et hoida mind uue kadumise eest.

31.

Ma ei leia küllalt armsat kohta, kus võiksin seda nii kallist kirja avada.

Viimaks jään peatuma sinna, kus olin esimesel ööl, mil ilmusin veskisse, kus kuivatasin oma pluusi ja mõtlesin esimesi mõtteid temast, unistasin temast — valgest ja salapärasest haldjast, kes tõusis järvest, läks veskisse ja võttis mu rahu.

Imelik nimi oli tal: Helgi.

Küll mõtlesin tookord selle nime pärast. Mõtlesin, et tolle omanik peab midagi helget, helgelist olema.

Hiljem veendusin selles.

Tuli oli ta, virvetuli, mis kiigub õhtustel vetel, hõbedasel kastel ja helgib laane hämarate puude vahelt, helgib salapärasena ja teeb meelega rahu, tekitab kummalisi ihasid ja unistusi, paneb hinge värisema, nukralt värisema. Magusaid hurmavaid igatsusi tekitab sarnane salapärane ja tāsane tuli, mis vilgub õrnalt puude vahelt, säten-dab õhtustel vetel ja helgib kastel.

Niisugune tuli oli temagi.

Pani igatsema mu südame ja valutama pani selle. Oi, kuidas igatsema ja valutama!

Ent magus on sarnane igatsus ja valu, mis on tütarlapse pärast, kelle ilusat kuju kannad enesega, kannad nagu hea õnne ja elumõtte amuletti.

Elusäde on sarnane unistuslind.

— — — — —
Siis avan tasa kirja, mõnuledes avamisest ja nagu kartes, et kaotan ruttu selle magusa, ihal-leva tunde, mida tekitab teadmine, et sa ei tea, mis kirjas seisab, väikeses, roosas kirjas, kirjuta-tud peene, õrna käekirjaga.

Ometi kord lahti.

Salk valgeid juukseid, seotud punase lindiga, langevad kirja vahelt.

Loen:

„Armas Elko!

Lubage mul omale nii öelda. Lubage nende ilusate mälestustegi pärast, mis on Teist mul.

Tean, et Teie tulete kunagi siia. Mu pala-vad lootused ei peta eales mind.

Kuid võib-olla ei õnnestu mul enam kunagi Teid näha, siis palun, võtke need mu juuksed, selle „vallatu tüdruku“ omad, kes „voolab mu ellu, nagu jõgi niidule, värskete voogude män-

gitelles“, nagu kirjutate omas imeilusas luuletuses „Väikesele kevadele“. Ma palun, et need juuksed Teile õnne tooksid, sest need on selle kergemeelse ja siis alles eluteadmatu tütarlapse omad, kelle elu Teie päästsite, keda nimetasite tuulispeaks.

Nüüd aga ei ole ma enam tuulispea.

Väsinud ja kurb olen. Mul pole sõpra ega lohutajat. Kui väga vajab sarnast head, usuvad sõpra murtud südamega tütarlaps!

Mälestage mind mõnikord.

Ma ei suuda Teid kunagi unustada, suuremeelset ja head, õrna hingega poeti.

Teil oli õigus: me teed läksid lahku. Mitte minu, vaid Teie pärast, sest Te loobusite minust. Te kadusite maapakku. Ma igatsesin ja nutsin Teie järele.

Nüüd on valu lahkunud, ja mu süda on kergem, märksa kergem. Ja — temas ei ole enam seda noort, kärsitut verd.

Südamlikus tänus ja armastuses

Helgi.“

— — — — —
Kaua istusin ja mõtlesin.

Ma ei saanud aru sellest kirjast.

Ei suutnud uskuda, et tema oleks minu pärast end tundnud nii õnnetu, lohutamatu ja kurvana. Mitte minu pärast polnud vist „murtud südamega“ see tookord nii eluärras ja leegitsev tütarlaps, kes ei suutnud omi tundeid veel selgetena ja määravatena võtta, kelles kõneles naiivne vallatusiha ja kapriislik plika.

Ses kõigis pidi midagi muud olema.

Uskusin kindlasti, et tema ei kuulunud nende tüdrukute hulka, kes armastavad kergesti ja ei suuda omi tundeid kanda. Tema armastus võis olla õilsam, tagasihoidlikum ja ootavam, ilma südame murdumiseta.

Nii mõtlesin ja olin pahane enese pärast, et teadsin nii vähe; tundsin nii vähe tema hinge, kes ma tahtsin, uskusin teda armastavat. Ja kuidas võisin ma teda armastada, kui ei tundnud ta hinge salateid, hingeteid, mille üle lookusid murede leinakased ja mille all valitses vilu hämarus — südamevalu.

Kuidas võisin ma teda armastada, kui ei tundnud ta purustatud südame traagikat, valusate hingekeelte nukraid helinaid?

Või arvasin oma ihasid armastuseks?

Nii aga teevad seda paljud noormehed, kui nad on ärevili tütarlapse meeldiva näo, ahvatlevate silmade ja roosiliste huulte pärast; on ärritatud noorte rindade, valge kaela, sihvakate puusade ja ilusate sääрте pärast; on vaimustatud valgete pitside hurmavast saladusest ning punaste lindikeste kutsuvast, meelitavast naeratusest.

Miks kannavad tütarlapsed värvilisi, leekivaid rõivaid, nagu taim õilmeid, mis peavad mesilasi meelitama? Kas meelitavad ka nii tütarlapsed armukesti, tekitavad nii ihasid, mis surmavad armastuse, varjavad hinge?

Miks on hing nägematu, ja keha ehitatud meelitamiseks? Kas on see sellepärast, et nii juhitud hinge meekarikate juurde, või ainult seepärast, et täita looduse igivana traditsiooni?

Või seisab õige armastuse mõte selles, mil lihalik ja hingelik poolehoid on võrdsed, on teataval distantsil üksteisest? —

Mul ei olnud selgust, ma ei suutnud seda omada.

Lepp kukutas mardikatest söödud lehe mulle sülle.

Purustatud süda? — välgatas meelde ja tukatusin.

Mulle näis, et see langev, mardikatest näritud lepaleht ennustas midagi õige kurba. Ennustas Helgi surma.

Võib-olla surmas ta ise end vabatahtlikult hetkel, mil langes see koltunud leht mu sülle, arglikult ja nukralt, nagu leinates ühe õrna inimsüdame lahkumist korjusest ja tõusmist ülesse kõrgesse tähtede riiki, valguse maailma.

Miks ei olnud mul Jumalat?

Miks ei uskunud ma teise elu võimalustesse ja hinge ärapäastmisse kannatuste ja palvete kaudu? Siis vahest oleks kergem olnud elada, oleks südamel troosti olnud.

Seni elasin maanteedele, loodusele. Kuid mind mu hingelistes kannatustes ei suutnud täna lohutada mu vanad lemmikud.

Oleks olnud too vana rändav mängumees, vast oleks too teadnud tõde ja rohtu haigele, armunud südamele?

32.

Jõudnud tagasi veskisse, teatab mulle uus tüdruk, et proua ootavat mind.

Helgi ema tahab siis minuga kokku saada.

Ta istub sohval ja põlvedel on raamat. Nähtavasti on seda lugenud. Sõbraliku ja ilusa näoga vanaldane naisterahvas, kes vist kord sama ihaldatu ja tuliste liigetega olnud, kui nüüd ta tütargi. Valge ja pehme on ta nägu, tihedad ja heledad ripsmed varjutavad silmi ning otsaesise peened kortsud kõnelevad elatud aastatest ja unustatud armastusest.

Tuba on pea endises korras kui varem, ainult uusi esemeid, kohvreid ja rõivaid on enam.

Ta palub mul oma lähedale istuda ja jutustada toda hirmsat lugu veskis.

Seletan ükskõikse ja külma häälega, et proual ei maksa sugugi karta, sest selles kõiges pole preili Helgi sugugi süüdi, vaid ainult mu oma hoolimatus ja upsakus. Istusin kohe rihma kohal, ja mis ime siis, et libisesin ja langesin kättpidi ratta vahele. Prl. Helgi aga ehmatusest haaratuna si-

sendas endale väärtunde, nagu oleks temagi selles halvas juhtumises süüdi. Olgu proua hoopis muretu, sest preili pole selles kübetki süüdlane. Võin seda kinnitada.

Proua usub mind ja kiidab mu ausameelsust. Kuid see ei olla minust sugugi ilus, et ma nendelt toetust vastu ei võtnud. Ei taha ma pakutud summat, siis võtku ma ometi vähemgi vastu, nad on jõukad inimesed ja võivad toetada.

Lükkan selle kategooriliselt tagasi.

Ütlen, et mul on ise kindel koht ja palk ajalehe juures ning põhimõtteliselt juba ei võta mingisuguseid toetusi, mingisugust almust vastu.

Ta noomib mind mu kangekaelsuse pärast ja lubab veel kõnelda. Kuid sellest ei lausu ta midagi, et Helgi tahtis abielluda minuga. Ka mul pole põhjust sarnaste asjade meeldetuletamiseks.

Suudlen ta kätt ja lahkun.

Mitte seepärast ei suudle ma toda juba vähe koltunud, sinika nahaga kätt, et proua südamest langes murekoorem, et liigutatud ta inimarmastajast südamest, ei ka mitte hea kasvatus pärast, vaid tollepärast, et tema on Helgi ema.

Oma ilusa, päikesepaistelise nooruse on Helgile edasi andnud ja koltub ise.

Kuid võib-olla jumaldan Helgit just tema veetleva päikeselise nooruse pärast. — Ja tolle pärast tuli seda naist, kui ema austada.

33.

Pärast õhtusööki teatasin peremehele ja isale, et lahkun veskist uuel hommikul. Lahkun seepärast, et mu elukutse kohustab. Olen nüüd ajakirjanik, s.t. kes käib ringi maad ja kirjutab ajalehele. Jääksin meelesdi kauemaks siia, kuid ometi on kohustused, asjad, millised sageli ei ripu omast heast tahtmisest.

See on neile kurvaks uudiseks.

Näen seda nende nägudelt, mis pettunult üksteisele silmi vaatavad ja nii haletsemisväärased ses abituses näivad.

Mul on kahju nende pärast.

Mis on nende elust, rühkimisest kasu olnud?

Võib-olla, on nad abiellunud kord seepärast, et täita looduse kohustust — oma sugu edasi kanda, edasi elada omis järeltulijais. Ja ometi on teisiti läinud. Millegipärast ei ole saanud nad lapsi. Nad ei ole suutnud oma kohustusi täita ja on katsunud leppida olukorraga. Nüüd aga on nad õnnetud, nad ei tea, kuhu panna oma rühmatud varanduse, oma elu ainukest väärtust — alust, pinda — millel võiks kaks tulevast, noort ja jõulisemat elu õilmitsema hakata.

Mul on kahju neist nende virila elu pärast.

Vana mölder, kes kord minuga sageli armastas kõnelda, nagu peremees sulasega, algab nüüd tavalisel ja jõuetul häälel, inimese häälel, kes elust väsinud on, kes enam seda koormat kanda ei suuda, kuid ka maha ei või panna.

Ta kõneleb, ja kurbus, raske kurbus on ta kõnes.

„Kord algasime meie oma elu päris vaestena, kuid kokkuhoidlikkudena ja hoolsatena. Olime teeninud veskis. Eit oli siis alles noor ja kärmas. Lõppenud päevased talitused, sõtkus tihti läbi öö vokka, enamasti aga kadus kangaid külaneidudele ja perenaistele, teenides nii oma kõrvalisi kopikaid. Minul oli puhkepäeval priius. Ega siis puhata läbenud, muudkui tegin tislertööd, sest see andis kõrvalist sissetulekut. Tihti sarnastel öödel, mil akende taga helises ja laulis kevad või hingas raskelt ja uimastavalt soe suvi, tundsin, et meie pidime oma järeltulijate peale mõtlema. Mul hakkas veri kohisema ja meeled mässama ning tahtsin eite sellele avatleda, tema aga oli kindel nagu kalju, põgenes koguni käest, sest tema arvates ei võinud niisuguste asjade peale enne mõelda, kui oma kindel koht, oma kapital, et last väärilikalt kasvatada, et teda ülekasvatada omast töölise viletsast olukorrast,

mil oled teise kästa ja määrata. Paremat tahtsime oma lapsele ja seepärast rühmasime tööd...“

Ta hääl väriseb ning kuulen, et videviku hämaras varjus nuuksub tasa perenaine. Nuuksub seepärast vist, et nad said jõukaks, iseseisvateks, aga ei saanud last, oma last.

Kuidas suutsid aga nad nii omi noorusehimusid kanda? Nii suretada seda suurt ja meeletut jõudu, kirge? Ma ei suutnud seda mõista. Ma ei võinud aru saada tüdrukust, kes isegi mehe seadusliku naisena läheb viivitada oma ainukese eluülesande ja eluiha täitmise juures?

„... Palju aastaid kulus, siis rentisime ühe veski. Olime töökad ja hoolsad. Meil oli edu ja nii võisime paari aasta pärast osta selle veski, mis tookord müüa oli. Ostsime selle lagunenu ja armetus seisukorras. Seepärast oli ta odav ja meile kättesaadav. Uskusin, et korraliku sisseseade tõttu võib siin teenistust olla, eriti, kui kruubi- ja püülitegemine sisse seadida. Palju vaeva nõudsid esimesed aastad Lual. Palju higi ja jõudu tuli kulutada, enne kui võisime rahulikult hakata elama elu päevast-päeva. Siis aga olime juba vähe vanad. Elanud ja koormatud olime... Küllap vist seepärast ei saanud me enam lapsi. Püüdsime ja kandsime lootusi, kuid meil ei olnud enam seks jõudu. Võibolla, oli kumbki meist selleks ebasünnis. Kuid ega me üksteisest ei oleks suutnud ka lahkuda, sest olime harjunud nii külg-küljega koos, ühes mõttes ja nõus elama ning rühmama ja siis katsusime harjuda eluga sarnaseniagi... Raske on oma ränga vaeva ja püsiva püüdmisega omandatud varandust mahajätta, kui ise ei tea, millistesse kättesse see minna, langeda võib. Korralikku ja püüdvat meest tahaksin näha, kes astub mu asemele ja jätkab seda tööd, mille alustasin. Mul ei ole sugulasi, omakseid — kellele maksaks ja võiks oma elutööd jätta, kuigi seks juba nii hoolsasti tahtjaid on. Eks me eidega ikka märkinud ja kavatsenud endamisi, et võtame ja jätame kõik Helgile, me armsale

lemmikule ja igati sündsale lapsele. On ju tema emalt mu eidele sugulane ja me südametele nii lähidane nagu oma laps. Kuid, egas temal sellest nii suurt ole, on haritud ja isegi rikas. Ei tema malda siis meie juures elada, tema kärsitusele, linnlase verele on linn oma lõbususe ja hoogava eluga lähemal. Teab, millise veel mehe saab? Müüvad veski maha ja lähevad ise hoopis teisi radasid... Sina oled noor, töökas ja aus oled sa. Sa tulid sulasena majja, kuid me tundsime sinus midagi omast, midagi sarnast, nagu oleksid meie lihane laps, meie poeg. Alles siis kui sa ravilas olid ja ära kadusid oma rändelule, siis alles tundsime, kuidas olime sinuga harjunud ja igatsesime, et sa tagasi tuleksid. Mõlemad ootasime sedasi. Eit koguni rääkis, et võib juhtuda, sobite Helgiga kokku, sest küllap te visanud üksteisele silmi. Eks eit seda märganud. Naisterahval ikka on niisuguses asjas selgem ja tabavam silm. Seda mõtlesime ise ja arvasime, et kui võtaksime sinu omale kasulapseks. Ära mine enam ilma, jäta oma rahutu hulguse elu ja saa korralikuks inimeseks. Tule, ole meile pojaks. Me ei saa sulle edaspidi kindlasti halvada olema ja oma lehele võid siitki kirjutada. Tee ja ela nagu näed, ole peremeheks kui soovid. Mina vana ja tüdinenud...“

Kevadel oleks sarnane võimalus mu elule tiivad andnud. Siis lootsin jõukuse kaudu pääseda üle kõigi raskuste — Helgi südamesse.

Olin siis väga rumal ja noor alles.

Nüüd aga teadsin, et jõukaks võib saada, ka harituks ja kuulsaks võib saada, kuid nende aaretega ei äratata tütarlapse hinge. Ihaldatu võib nende omadustega kätte saada. Kuid mis oleks tema armastusest?

Ma ei tahtnud ta meeldivat nägu, sihvakat keha ega uimastavat vaadet omandada, tahtsin enam ta hinge, õilsat armastust.

Ja kui ta oleks mind võinud armastada, siis oleks ta isegi öösel minu juurde tulnud, kuigi

oleksin vaid purupaljas ja vaene hulgas tähise taeva all olnud, kel üksnes kirglik ja hea süda, ning rahutud silmad.

Nüüd aga naeratasin nende kahe inimese ühise soovi puhul. Naeratasin, sest ma ei lootnud sellist õnnistust. Veski ei annaks mulle Helgi hinge, ja muidu oleks elu ilusam tolmustel teedel, heledate taevaste all, kirglike tuulte pöörises.

Ütlesin oma otsuse kindlalt ja avalikult.

Tundsind, see kurvastas neid väga, väga...

Katsusin nende tusa raskust seega kergendada, et lubasin veel vähe hulkuda, hästi järgi mõelda ja siis tulla oma lõpulikku otsust ütlema.

Kui lahkusin toast, jäid nad vaiksetena ja kurbadena nagu kaks kõige vaesemat ja armetumat santi halli sügisöösse. Jäid nii oma mureliste mõtete ja elutühjusega ning tundsid, et nende elu oli olnud paljas ja rumal unenägu, halb unenägu...

Kes teab, ehk osutub mu elu ka kord tühipaljaks unenäoks, mis pole niigi palju andnud, et oleks koht, kus võiks väsimuspäevil varju leida koledate sügistuulte eest, mis jooksevad huludes üle maa ja toovad endaga karedat vihma?...

Halb on, kui inimene hakkab mõtlema oma elu pärast. See toob ikka väsimustunde ja surmamõtte. —

34.

Otsustasin minna otsemas järjekorras Alpoosse, ning minna sinna oma tuttava raamatukaupmehe juurde, kel oma maja, ja kes seisuselt põline vanapoiss, võtta tolle juurde endale korter, asuda eneseharimisele ja kirjanduslikule tegevusele. Hakkasin isegi uskuma, et minus vast elab mingisugune kirjanduslik talent. Kuid ta suigub alles, on vaja äratada. Ta on krobeline ja tahab, et teda poleeritaks.

Enne lahkumist Luha alevikust, astusin veel poodi sisse.

„Fere, tere!“ hüüdis vana paks ja sõbralik poe-
mees, lõi äkki laksudes kämbлага oma juuksekehvale
pealaele, raputas mind käest ja lausus: „Või vana
sõpra jälle sain näha! Noh, saite oma posti kätte?“

„Täna väga. Kõik omandasin.“

„Siis on ilus. Kuidas seal elatakse?“

„Ikka hästi!“

„Mis nüüd seda öelda. Nemad elavad ikka ladu-
sasti. Pole muret ega miskit. Peaasi, pole lapsi —
seepärast on elu nii kerge. Aga mina? Kaupluse
pärast võiks elada, kuid lapsed?..“

„Vaadake, härra poemes, on inimesi, kes just
seepärast on õnnelikud, et nendel lapsi pole...“

„Ah, noormees, teie ei tunne elu. Kes oleks
kuulnud varem, et seepärast ollakse õnnelikud, et
lapsed puuduvad? Kõik on ikka nende pärast õnne-
tud. Vaadake mind. Pealt näha rahulik ja ontlik
inimene, aga süda, süda?.. Lapsed on selle purus-
tanud. Üks tütar jooksis võõra mehega ära. Laula-
tamata ja kõigeta, isegi kaasavarata jätmise pärast
ei lakanud omast plaanist. Jooksis kaasa igavese
joodikuga — ja nüüd on juba teist aastat mulla all.
Ära peksis naise, ära tappis. Tuli teine kord palu-
ma, ei võtnud kuuldavakski, mõtlesin: Las' õpib al-
les elu. Ega ei tulnud enam... Vabandage, mu ava-
meelsust?“

„Palun, palun!“

„Teine tütar on praegu ülikoolis. Hoidsime ja
hellitasime. Mis tollest kõik? Koju tulla enam ei
taha, nõuab raha ja elab ula-elu. Või kui ei saa-
dakski raha, jääks lausa uulitsatüdrukaks. Mis aga
teha oma raha ja varandustega? Kellele seda
ikka hoida?“

„Ja, ja...“

Milliseid asju pean kuulma? Ma ei uskunud,
et elu niisugune võib olla. Et isegi sel pehme näoga
rammusal ja lopsakates tingimustes mõnuleval ini-
mesel võivad niisugused hingemured olla? Isegi
kõige tumedama ja hallima tuha all võivad hingit-
seda, lõõmata ja rabeleda tuled, kannatustuled, mis

söövad südant, nagu rooste rauda või tõbi lehtpuu lehti. —

„Ega mulle vahepeal kirja pole tulnud?“

„Kuidas te nimi oli?“

„Elko Merir.“

„Nii jah, vabandage et unustasin. Ega vist ei ole. Oodake, vaatan!“

Ta sorib tükk aega kirjades ja tunnistab, et kahjuks polla. Küll ulatab paar ajalehte.

„Mul oleks teile üks pisike palve?“

„Olge nii lahke, noorhärra!“

„Vast te saadaksite mu kirjad sellel aadressil tagasi: „Alpoo, postkontor nõudmiseni.“

„Suurima lahkusega! Aga miks just sinna?“

„Lähem sinna — elama.“

„Päriks, hoopis?“

„Kahjuks küll.“

„Kuulge, ma kutsun eide poodi, vast tulete ja joote minuga ületee kõrtsis mõned pudelid õlut? Nii lahkumise puhul.“

Olen sellega päri.

Usun, et seda meest ei huvita praegu sugugi minu lahkumine, vaid ta tahab ühes minuga alkoholisse matta neid murelisi mõtteid, mis tekkisid tal ta laste pärast, mis ei ole värsketeks kasvudeks vanadel tüvedel, vaid taelaks, mädanikuks.

Ja tirib oma veel paksema, pehmema eide poodi ja seletab sellele:

„Mammi, ole sina siin poes. Pean minema selle noorhärraga vähe välja. Tema on nimelt agent ja äriasi.“

„Kas neid äriasi siin ei saaks ajada?“ uriseb tige eit.

Poemehe silmad vaatavad paludes minule otsa.

„Tõsi proua, meil oleks mõningaid asju lahendada, vast lubate oma lugupeetud abikaasat vähe ära?“

„Ei noh, miks mitte!“ lausub mees ja tatsub ees välja minema, ja meie õnneks tulevad paar maa-meest poodi, ning eit peab nende poole pöörduma.

Istume tühjas, räpases ja madalas külakõrtsi sakstetoas ja rüüpame kibedat ja heledat õlut. Poemees on ülevoolavas tujus ja aina vestleb ning jutustab. Seletab omist äriasjust, juhtumistest, ja koguni anekdoote. Ta on saanud suurepärase tuju ja meeoleolu, mis sisendab minule arvamise, et just sarnastel hetketel on ta õnnelikuim oma elupooliku päevadel. Kõrtsis õllepudelite taga tunneb väsinud abielumees rahu ja segamatut mõnu omast olemasolust, siis on ta väljaspool harilikke kurbusi ja südamepiinu, ning naerab elu, kui sarnase pärast.

Nende kurbade kogemuste pärast ei maksaks juba mul enam eales mõelda sellele, et siduda mõne naise saatust omaga. Ma ei pea seda tahtma teha ei Helgi ega Olliga, sest ma ei tea, kuidas kõik võib minna, ja siis ei ole ma üksi enese eest vastutav, vaid ka oma abikaasa — ja võib-olla, mõlemad oma laste pärast. Ja kui siis tekivad lõhed, siis on raske lahku minna nende noorte elude pärast ja tuleb elada elu, mis on mürgine ning tappev. Aga kui ka lapsed lähevad vääriteile ja teevad südamevalu, siis pead sa seda kannatama, sest sa oled nad loonud, ja nendes elab sinu elu. Ja siis on häbi enesest, on valus ja piinlik, ning ei saa muidu, kui pead oma kurbust matma alkoholisse, lobisedes kõrtsilaua taga ja elades väljaspool ennast.

Hirmus on sarnane põgenemine enese eest, — mil sina pead end peitma iseenese eest viinasse ja võõraste inimeste lähedusse, kes on nii lahked ja võtavad vaevaks sinuga kaasa juua ja kas või näiliseltki su lobisemist kuulata.

Täna avanes mulle elu hallimaid ja masendavamaid lehekülgi.

Täna veendusin, et mitte üksnes viletsas töölis- hütis ei ela armetus, vaid rikkas härberiski. Ehk on koguni see armetus, raskus, mis hingel sisiseb, nagu hammustada ähvardav külm madu, kuid ometi ei hammusta, aga ka eluihad ja rõõmud surmab — hirmsamgi? Ehk on see armetus suurem, mida ei saa parandada raha ega eluluksustega. Vaene töö-

line võib haljale oksale jõuda, kuhu aga rikas oma lõhutud südamega?

Inimene sööb näljaga taimejuuri, südamevaluga aga õpib jooma, lakkamatult jooma alkoholilisi jooke. Ja kumbki ei tunne õieti, et oleks oma soove suutnud rahuldada.

Ei, jään hulkuriks.

Ilusam isegi on sarnasena vanadus, mil pead minema norus silmadega ööseti maanteid, nagu ot-sides kaotatud noorust ja mängima kandlel turgudel rahvale vanaaja laule, müts annete tarvis.

Ilusam on sarnanegi elu lõpp, mil üksi ja vaba sured vaestemajas, ja sinul pole kellestki kurbuda ega pole ka kellelegi midagi jätta, kedagi pole isegi, kes leinaks järgi.

See on rändtähe teekonna lõpp: kustuda taeva-tühjusesse.

Nüüd aga, juua selle elust väsinud inimese auks!

Arve õiendamise juures ei luba ta mul suudki lahti teha, mõistan — miks?

Eeskõrtsis istub laua ümber suur käratsev poiste salk. Joovad demonstreerivalt, lõõbivad ja on üleskrivitud ekstaasis. Nad joovad oma metsiku, ülevoolava elujõu ja noorusliku kergatslikkuse pärast. Nende joomine on ebaesteetiline, vaimuvaene ja eemaletõukav. Kuid kui joob elust väsinud mees, siis on see nagu ohver või palveteenistus, mis kaasa kisub ja hinge jätab mingisuguse tõsise tunde, ol-gugi, eluväsimuse ja tühjuse painajaliku tunde. See aga on ehtne ja omast olemusest sügav. Peab ainult suutma tunda ja näha, peab õppima mõistma inimsaatusse keerulist mängu näojoonte ja silmade salapärasel malendil!

„Hüvasti siis, noormees! Ärge unustage mind!“

„Hüvasti! Ei, ma ei suuda teid unustada!“

Tean, et räägin tõtt. Võtan kaasa omale alles õieti algavale meheea teekonnale mälestuse ja kogemuse sellest pealtnäha eluõudsast, sisemuselt aga ussitanud, pehastanud mehest.

Võtan kaasa veendumuse, et õnn ei õilmitse naise silmis, vaid su omas vabas, üksikus südames. veendumuse, et ma ei pea elujanus kummardama sellele avatlevale allikale, mida hüütakse naiseks, vaid tõusvate ja langevate maanteede kraavidesse immitsevatele veenirekestele, sest nendes ei pesitse ussiseeme, mis südamele kasvatab mürgise mao.

Maksab neitsitega mängida, kuid neid mitte omandada.

Lähen väljade vahelt ja tunnen, et ses alles helgavas päikestules elab see suvi oma viimaseid rõõmsaid ja kergeid päevi. Tunnen seda valendama hakkavatest viljadest, tärkavatest seentest ja parvedes lendlevatest pääsukestest. Tunnen neist hõbedastest ämblikulaevadest, mis purjetavad päikeseteel, purjetavad vastu sügisele, vastu hallidele päevadele omil hõbedastel laevadel.

Inimesed on linadega askeldamas.

Hüüan teeäärseile jõudu, kergitan mütsi, lobisen siin-seal ja heidan kitkujate tüdrukutega nalja. Nad näitavad mulle omi kiust rebitud katkisi käsi, mis kollasteks parkunud, nagu nahkuri omad, ja küsivad rohtu haigele seljale, mis kippuvat küüru ja valusaks jääma, et torka nuga rindu. Mida oskan ma muud öelda, kui laske kallikestel tasuda. „Kelm!“ — ütlevad nad ja naeravad ise meeeldi. See ongi nende mõnu, võida unistada ja igatseda nii. Töö-tüdruku ja -poisi mõnu. —

Õhtu tuleb hoopis varemini.

Päike ei kustu enam nii lõkendaval palgel, ja loodetaevas pole kaetud purpurste vaipadega. Kahvatus, hõbedases loodes sureb hilissuvine päikene, nagu noor naine valgetesse, külmadesse linadesse.

Kurb on hilissuvine päikene, kui ta loojeneb külmadesse loode-linadesse ja ei tea, kas üldse ärkab veel hommikul naeryas helenduses, või heidab ainult paar vaevalist pilku, ja tõmbub halli, igava vihmaaja eest mitmeks, mitmeks päevaks varju. Ent kui tulebki veel, tuleb kõledate tuulte ja jahe-date helkidega...

Öös aga põlevad endiselt, võib-olla, märksa heledamalt tähed, ja linnutee on nagu suur kalliskiviline vöö taevasneitsi sinisel põlled. Tuliseid tähti kukub nagu lõkkeräitsakuid halli maa poole, kukuvad kohe mu jalgade ette, mina aga ei leia neid. Miks sajab mõnikord tähtede vihma, millest vist mingit kasu pole? Miks sünnib inimesi, kes käivad oma rahutu ja valulise südamega ringi ja kustuvad samuti?

Ehk külvabki hilissuvine taevas sarnaseid rändhingi tulise vihmana?

Ehk on mindki kord nii visatud alla?

Kui naiivsed rumalad mõtted võivad tekkida, kui lähed üksi läbi öö, ja taevas loobib tuliseid tähti!

Metsaalused teerajad sätendavad tulukestest, pisikestest jaaniussikestest, nagu tulede radadest.

Mäletan öid, mil korjasin neid pihu täis ja külvasin liivasele teele — oma ja Helgi tulisema tuleviku pärast. Nüüd ei usalda ma seda teha.

Mul pole enam Helgit.

Mu süda ei ole nii kurb ja mahajäetu, mu hing on vaba. Usun, ta on selle vabaks lasknud, mu hinge, mille võttis nagu elusädeme minult kevadel, võttis oma silmadega ja peitis oma südamesse. Nüüd aga laskis ta selle lendu, vaese ja kurva hulkuri heliseva hinge.

Aga miks sidus ta selle pisikese valge linnukese punase, lustilaule laksutava keele igatsusrahutuse sinise paelaga? Miks sidus ta selle sinise paelaga, sidus — igatsusrahutusega? Ja nüüd ei laula see sugugi mitte ja ei tormitse, kuigi ta on jälle maanteedel, tähise taeva all ja vaba, vaba...

35.

Maainimene on ikka arglik, rahutu linnas, pealegi, kui sealt kaua eemal oldud.

Naginal veerevad trammivagunid, mis peatusel ja üksteisest möödudes tilisevad; tormavad

ja huiklevad autod, põristavad mootorrattad, ja see kiire liikumine — teeb uimaseks ja kartlikuks.

Kuid ma olen jumaldanud linnu, just nii, nagu ilusat näidendit laval, mida tahaks tükk aega vaadata ja siis jälle koju minna teatud rahuloluga hinges.

Linn ei ole osakene loodusest, ta on puht inimaju ja tsivilisatsiooni saavutis. Kuidas võikski ta siis niisuguse looduspõlve meeli köita, kui mina? Kuidas võiksin ma ta sülle hurmununa hakata, kui see lõhnab kõrva huilgama paneva mürina, bensiini ja asjaliku äripäeva järgi? Kui ta on nii hingetu, külm ja mehaaniline; kui ta hingab kõrgete majadega ja puhub vabrikute korstnate sõõrmetega, tuikab uulista karsitu eluga ja uinub kõrtside, lokaalide, tantsusaalide lämmastavas õnnistuses. Kas saaks sa siin kuulda vaba tuule kohinat, metsade mühinat või vaadelda laia, kumerat taevast? Siin tuli tõtata, jooksta ja ajada raha ning mõnususit taga, küsimata luulest, vaatlemisest ja seesmisest hubasusest.

Linn ei mõtle ega unista, linn tegutseb ja võtab.

Linn ei maga, ta puhkab väsimusest.

Linn ei lõbutse, ta joobub.

Linn ei nõua inimeselt hinge, vaid meeli, äri- ja praktilisi vaateid ning oskust — mängida oma võimise ja energia selleks, et üle vahtuda.

Vaatlesin seda elu, ja selle tuikavat, kiiret tempot, kui huvitavat, suurepäraselt mängu.

Sõitsin trammi ja autoga, aegsin restoranides ja teatrites ning katsusin ses meeli-laialikis-kavas tormis elada end uueks, rahulikuks ja aktiivseks inimeseks.

Käisin „Tuulelipu“ toimetuses.

Esimisel päeval vaatlesin seda suurt maja paljude akende, uste ja siltidega, aukartlikult, usaldamata sisse astuda. Nägin alumise korra aknast trükimasinaid, mis piiritu imetlusega haarasid, sest valgest, allalastavast paberirullist ilmusid pöörival kiirusel kokkumurtud, trükitud lehed ja

järgmisel hetkel juba leivisid uulitsal. „Tuulelipp“, tänane!“ hüüdsid lehepoisid, pressa reamehed ja tormasid mõnusat trükimusta lõhna sõõrmetesse tõugates, rahvamurdu.

Sellal aga ei tundnud ma veel pressa tõelist suurust ega võimu. —

Järgmisel päeval läksin rahutul südamel sisse.

Tükk aega vaatlesin seda ruttavat tegevust, kirjutusmasinate klõbisemist, telefonide helisemist, vaidlemist ja käte laotamist.

Siis küsis üks: „Ja teie, noorhärра?“

„Sooviksin härра peatoimetaja jutule,“ kogelesin.

„Olete kutsutud?“

„Ei.“

„Mis asjus?“

„Kaastöö pärast.“

„Tulge, juhatan toimetuse sekretäri kabinetti.“

Väike, väle ja prillidega lahke mees võtab mind üliviisakalt vastu.

„Ah-soo, siis teie oletegi see Merir! Rõõmustav väga! Tänu kaastöö eest! Vast olete nii lahke ja astute homme kell 10 toimetusse, siis räägime pikemalt. Praegu, kahjuks, aeg kinni,“ ja tähendab mu nime raamatusse.

„Palun, siin mõned kirjutised!“

„Täna, annan toimetajale. Nägemiseni!“

„Nägemiseni!“

Järgmisel hommikul ostan lehe. Ma ei uskunud, et see nii kiiresti läheb. Loen ahne mõnuga joonealt oma vestet „Maaveli linnas“ ja luuletist „Vangistatud hing“. Olen uhke, et minagi tohin ja võin kaasakõnelda, mu kirjutisi loevad tuhanded, kümned tuhanded.

Toimetuses võtab sekretär ülima lahkusega vastu ja palub mind nende alaliseks vestekirjaniukuks hakata. Just vestetest, sarnastest omapäras-
test ja mahlakkatest, olla põud, neid aga lugejad soovivat. Rännaku ja kolagu oma heaksarvamise järele ringi maad, kuid kirjutagu, vähemalt kolm-

tuhat rida kuus. Ja honorar — 150 krooni kuus, meelepidades, ainult alul.

Kirjutan vaimustusega lepingule alla ja saan kaastöölise kaardi ning maksujuhatuse kahesaja krooni peale, sest mõtlen esialgu veel maale sõita ja alles talveks linna kolida.

Olen uhke ja rõõmus.

Mu elu on ometigi mingisugusele positiivsele teele libisenud, oma suuna ja platvormi võtnud.

Ülekohtune, kui eitaksin, et ses kõiges oli vist osaltki tähtis Helgi — kes õpetas mu igatsema ja avatles kirjutama.

Mu karjäär oli kiire ja paljutöotav, suurima päevalehe vestekirjanikuna.

Teisel päeval kohtasin toimetuses Karl Kallakut.

Oli teine kusagilt provintsist tulnud, habetunud lõua ja kortsunud riietega ning jutustas nii, et toimetus huugas, piima järele lõhnavatest küla-iludustest, marudatest seiklustest ning veidratega episoodidest.

Mind nähes, sirutas ta käe ja tervitas:

„Jõudu, ka mölder linnas?“

Olin tujus ja salvasin:

„Hee, vist heinaline juba härrasmees?“

„Poiss, pilkaja oled!“

„Ainult valelik, ajakirjanduslik rüütel Kallak.“

„Oled meie peres?“

„Teist päeva „Tuulelipu“ ustav jünger.“

„Siis pole muud kui potid, eks?“

„Millisesse restorani või lokaali?“

„Jumala eest, korrast! Kõri on kõrbenud ja süda läila — maast.“

„Minugi pärast.“

„Tubli, sulerüütel on võrratu igas asjas!“

Ta toob veel mõned lõbusad poisid kaasa ja nii elan seni tundmatu öö. Elan väljamaa veinide, šampanjeri, balleriinide ja jazziga, elan intiimsetes kabinetides, hurmavas meeleolus ja sädelevail silmil.

Teisel päeval olen haige, puruhaige.

Kallak istub mu voodi juures, hoiab äädikalappi pea peal ja seletab mulle mu öiseid elamusi, kuidas ma ühe „Silva“ balleriini ette põlvili lasknud, krüsanteemi õie rinnast ja sulepea selle jalgade ette pannud, öeldes: „Võtke vastu mu süda ja mõõk, printsess Kunigunde.“ Teised aga leidnud, et ma pole veel kellegi ajakirjanduslik rüütel ja löönud mu selleks, veini krae vahele kallamisega. Siis tantsinud ma külatantse, rääkinud omast kaotatud käest lugusid, et selle jätnud trükimasina alla, ja nüüd olevat kodus piirituse sees, selle peal trükitud kiri. Viimaks löönud kahvliga ühel seinapildil veetleval daamil silmad välja, sest need tuletanud mu Helgi silmi meelde.

„Helgi, ütlesin nii?“ ehmun.

„Seda sa ei öelnud,“ naerab reporter.

„Kust sa siis tead?“

„Varjunimest.“

„Millisest?“

„Elko Meriri „Tuulelipus“ ilmuvate vestete allkirjast, kus on kirjutatud „Higle“ — mis meie pool ära seletatud Helgi, neitsi nimi,“ naerab päris meeletult vapper teravnina.

„On aga nina!“

„Reporteri nina on peenem, noormees.“

Õhtul aga kirjutan veste „Roosas udus.“

Homme käin veel toimetuses ja siis sõidan üürikeseks maale, sõidan veel Alpoosse korraks, nagu mingist erisugusest igatsusest surutud. Tahan nautida viimaste heledate suvipäevade suurejoonelikkust ja siis linna tööle, tööle! Vested, eneseharimine, luuletised, novellid, romaan — kõik niisugused asjad ristlevad peas ja teevad meele tüliseks.

Kui ma toimetusest tulles, kuhu viisin oma käsikirja, kõnnin uulitsal, tunnen, et olen enese ära mūunud. Olen ori, selle ajaliku ja temporalse elu ori, mis huugab uulitsal trammide tili-sedes, autopasunate tuututades, mootorrataste põ-

risedes ja suurte elektrisilmade sätendades, reklaamvalgustuste mängides ning rahutu massi rüüsid.

Minus põleb sama energia, ekstaas ja tung — tegutseda, tegutseda!

Maantee puhtast hulkurist saab boheemlane-santlaager.

Ta ei longi enam tulevikus väriseval südamel tolmust teed, ei istu veski ees tukkuva järve ääres. Ei vaatle helgeid taevaid valgete põuäpilvedega, ei värise sajusel ööl tiheda vahtra all ega söö pöörasemas näljas põllul rukkiteri — seda teevad maa hulkurid, härda südame ja valutavate meeltega rumalad poisid.

Ta aga kõnnib püstipäi heledatel uulitsatel, mõnuleb lokaalides ja kabareedes, joob kalleid veinid ja naudib klassilist muusikat, armatseb peenete, raffineeritud kõrgema kihi gratsiöösidega ning puhkab uue päeva ränkadeks elamusteks pehmetes vaipades ja haudub erilisi nalja- ning kõmunumbreid, millega mängida ja hiilgada.

Sarnast boheemlase homset aimasin.

Kui kiiresti võib hulkur kõikjal kohaneda, maanteid vahetada uulitsatega ja päikese elektriga?!

„Tuulelipp tänane!“ jooksis lehepoisikene mööda.

Lippa, poisikene, nüüd oled ka minu teener, minu herold — kes viib mu mõtted hulkadele!

Vaatlesin veetlevaid, nägusaid daame, nende kunstlikkude värskete nägudega ja karjuv-punaste huultega siidmantlites ja siidis, vaatlesin neid armunud silmil, vaatlesin Don-Jouani pilgul, kes ei kartnud, et talle oleksid need luksus-loomad kättesaamatud.

Ma ei näinud kartlikku ja häbelikku töölis-tüdrukut, kes pugus pelglikuna, hoides seinte ligi omis narmendavates riietes. See oli mulle rämps. —

Järgmisel päeval, mil tulin toimetusest energilises meeleolus ja otsisin vaba taksot, et jaama kihutada, tekkis mu ette neiu.

Punastasin üleni, silmad täitusid seletamatu valgusega, ja hing hakkas helisema. Neiu ei punastanud sugugi vähem, ja tema silmad ei sädelenud halvemini.

„On kahju, et kohtasime?“ küsib.

„Olen rõõmus, väga rõõmus, preili Helgi!“

„Aga naljatate?“

„Ei, ma ei suutnud seda arvatagi, et teid veel kohtan — niipea.“

Kui kelmikalt ja siduvalt sädelevad ta silmad, sügavad ja tulised silmad, vallatute lohukestega näol, mis on kahvatanud, väga kahvatanud, ja ainult vaevaltmärgataval punal leegivad palged. Ta märkab, et vaatlen teda ja naeratab.

Kuidas võib küll noor neiu naeratada?

Ta on moodsas, heledas palitus ja punase kübaraga, valged juukstekiharad näol.

„Miks te arvasite, et mind ei näe enam?“

„Õeldi, sõitvat Saksamaale.“

„Jah!“

Näen, vari libiseb üle näo ja vaikib viivu.

„Omasite mu kirja?“

„Suur, südamlük tänu selle eest!“

„Aga miks te mulle ei kirjutanud?“

„Arvasin, et ei huvita.“

„Ja mina ootasin. Oi, kuidas ootasin, mil haige olin ja nii igav, igav oli! Mäletate, teid käisin ravilas vaatamas, aga teie?“

„Vabandage, ma ei teadnud ju sugugi...“

„Ei teadnud? Ah ja — ma polnud ju teie...“

Siis katkestab lause ja teeb näo, nagu oleks öelnud midagi väga piinlikku. Mõistan seda ja küsin kohe:

„Aga miks te ei sõitnud väljamaale?“

„Arst ütles, et ma paranevat niigi. Soovitas nüüd veel matkata kodumaal enne õpitöö algust. On's maal ilus olla?“

„Väga! Kavatsen neil päevil sõita.“

„Võtke mind kaasa?“

„Meeleldi! Tahan nimelt Alpoosse minna.“

„Kui tore, sinna me kord lubasimegi koos minna.“

„Aga, kas teid...“

„Nurun juba isalt luba. Isa oma mees ja lõbuski, kui mu kaelast ära saab. Kavatsesingi veskisse sõita, aga...“

„Siis — aga?“

„Hakkasin teid otsima. Vabandage!“

„Mind?“

„Jah! Uskuge!“

„Kust teadsite, et linnas olen?“

„Lugesin „Tuulelipu“ vestest seda. Teie ei tea, kuidas ma tollest saadik lehte loen, mil veskis leidsin need teie kirjutised.“

„Rõõmustav kuulda!“

„Näete, kas ma ei öelnud teile tookord veskis tõtt, et te polegi kellegi veskipoiss, vaid rändur, kaval rändur.“

Naeran põgusasti.

„O-jah, siiski tüssasin teid, jäite uskuma, et olen vaene ja kergatsline külapoiss, kes ei tea, mis teha või arvata endast. Jäite uskuma ja pettusite.“

„Ei!“

„Luiskate!“

„Vannun.“

„Hinge müüte kuradile.“

„Miks te ometi neelate mind nii silmadega?“

„Olen kurb: pole kaht valget juukspatsi.“

„Neid ei ole enam.“

„Tõesti?“

„Haiguse ajal lõikasid ära.“

„Südametud inimesed.“

„Meeldisid nad teile, mu valged patsid?“

„Üliväga. Ei oleks osanud teid teisiti kujutada.“

„Ja nüüd?“

„Olen kurb, väga kurb!“

„Nii, see on meie maja. Pean lahkuma?“

„Nii kiiresti?“

„Aga homme, ärge unustage — kell neli Ke-
vad-alleel.“

„Ei sugugi mitte.“

„Elage hästi!“

Kiikuvatel sammudel libiseb ta trepist ülesse,
nagu liblik lendab ära.

— — — — —
Nüüd on kõik jälle segamini.

Tema on jälle mu teele põrganud. Seekord on ta enese ise toonud. Nüüd ei ole ta uhke, üleolev ega käskiv, sest ta teab mu rikka, haritud ja ajakirjaniku olevat.

Arvasin, tema armastust ei suuda väliste varandustega võita, nüüd aga ei kahelnud selles. Olin oma neitsiliku eluvaatlemise vahetanud proosalise ja asjaliku sajandi inimese omaga. Olin rikastunud tähtsa kogemuse võrra: naisi võidetakse ainult kuulsusega ja huvitavusega. Olin talle ju huvitav, kole huvitav, boheemlane ja viigurimees ja sellega võitsin ta huvi. Ma ei tea, ehk oli tema minust midagi muudki leidnud, mis teda mu ligidale tõmbas, mind püüdma sundis.

Aimasin, et selle tüdrukuga, kes mu südamele nii palju rõõmu ja valu teinud, tuleb elada erilist, suurepärast romantikat.

Aga võib-olla ei võitnud ma sugugi ta armastust, vaid ainult huvi — mängimiseks?

Ma ei saanud oma koju, võõrastemajja minna, sarnane rahutu, magus ja ärev meeoleu oli. Läksin Kallakut otsima.

Polnud kodus, kuid öeldi: vist toimetuses. Ka seal ei olnud, oli „Silvas“.

Püüdsin tema kinni ja tegin toreda olengu. Ta ei suutnud sellest aru saada, eriti siis veel, kui laenasin temalt sada krooni.

„Mis sul on? Mis sul ometi on?“ nurus ta.

„Hingekeeled on päästetud sinisest paelast.“

„Soid?“

„Ei!“

„Vindis oled?“

„Ei!“

„Siis ei saa ma täna küll aru. Leidsid ehk mõne jumaluse?“

„Veel enam.“

„Abiellusid?“

„Ka ei!“

„Siis läheme siia restorani. Mu pea on väga selge, et sarnaseid asju otsustada.“

„Mina arvan ka seda, läheme!“

Istume lauda, ja tuleb teenistusvalmis kelner.

„Ober, vaadake mulle otsa!“ ütleb Kallak.

Täidab sõnakuulelikult käsku ja publik pöörab tähelepanu.

„On mu silmad harilikud?“

„On, härra.“

„Siis tooge pudel šampanjerit?“

Vahepeal aga kargab talle midagi meelde ja lausub lõkendavil silmil:

„Leidsid oma Helgi?“

„Tõsi, tõsi!“ naeran hubaselt.

„Ober, oma šampanjer viige tagasi! Siin on viis „franki“ jootraha. Asi on selge.“

„Ja, härra!“

Lahkume naerdes publikumi hämmastunud nägude saatel.

„Sarnaseid lollusi mitte enam,“ ütleb reporter noomivalt uulitsal.

„Jäägu viimaseks,“ vannun.

Sel ööl ei saa ma magada. Arvan, et seda ei saa ka tütarlaps, kel kord olid kaks valget, meelitatavat patsi seljal ja nüüd ei ole enam, samuti nagu pole tal uhkustki, üleolevat uhkust. Pea ringleb, ja roosas udus virvendab tema, virvendab tema...

All tilistab tramm, tuututavad autod — ei tuku järv ega häälitse ööbikud.

Kahju, et tolle veski-näki pärast jätsin osa käest, ja nii ei ole ehtne kavalus preili Helgile! Kurb on!

37.

Läheme tasa ja hooletut pikka, liivast teed.

Vaatleme ümbrust, käime taludes, istume kivi-aedadel ja vestleme juhuslikekude ja kiiruseta inimestega ning oleme rõõmsad, kaugel igast murest ja meeltehärmast.

Juba hommikul, mil vaevalt lahkunud jaamast, vallandas Helgi jalad kingadest ja sukkadest, usaldas need minu hoolde ja leidis, et paljajalu on hoopis nägusam matkata.

Ta kannab kirjut, lihtsat kleiti ja väikest, rohelist mütsi.

Nagu rahutu ja uudishimulik laps elab ta teel. Jookseb kiiresti igat lihtsamatki asja vaatama, mis ta tähelepanu köidab, tahab igale kivile ronida ja pehmetele liivakohtadele jalajälgi jätta.

Mul on nii hea teda vaadelda, võrratut omas vallatuses ja kerguses. Midagi kevadist elab temas, tormitsevat ja hoogavat. See on hirm, kes pääsnud aiast ja lippab nüüd meeletus tuhinas teid ja metsaaluseid ning ei tea, mida ometi teha, kuidas vääriliselt pühitseda suurt vabadust?!

Olgugi, et on juba augustikuu viimane pool, on ilm endiselt ilus, taevas selge ja leplik, kuigi võib aimata imelikku nukrat tooni, külma valgust ümber päikese. Vist kannatab meie kahe kapriisliku noore pärast, kes tahavad elada oma rahutute hingede pärast viimast romantikat, tahavad üksteise südant leida, hulkudes tolmuseid teid.

Suveviljad on küpsed.

Juba koristatakse otre ja nisusid. Vaadeldes põldudel askeldavaid inimesi, mõtlen päevadele, mil ühes talus kord olin rukkilõikuse tölil ja möllasin sahisevates heintes Olli nimelise tüdrukuga.

Need on üürikesed hetked, mil mälestan sarnaseid asju.

Nüüd on tema minuga, ja mu tähelepanu on pea ainult tema päralt.

Ma ei võinud arvata, et asjad sarnaselt läheksid, et tema tuleks ja kutsuks mind endaga kaasa matkama, teades, et armunud, tuliselt armunud noormees tõeliselt küll ei suuda sarnastel rännakutel kunagi hea rüütel olla. Ta ei suuda oma südamehäáli kuulda, mil suriseb veri, mil voogavad ihad, nooruslikud, hurmavad ja mühisevad ihad, mis on jõulised ja hoolimatud, nagu jäälagunenispäevade veed jões, milliseid ei sulu mingisugused paisud, ei tasanda ühedki tõkked.

Nad tulevad ja murravad.

Väljade kohal lendlevad pääsud ja vidistavad, suurtes parvedes ning kangesti vallatud.

Öitsevad kanarbikud, hilissuve armsamad nõmmelilled. Nende kohal sumisevad mesilased ja kumalased. Pikutame kanarbikulise palu veerul ja kuulame seda magusat, uimastavat suminat.

Helgi väikesed jalad ei läbe lebadeski püsida, vaid loobivad end õhku, urgitsevad varvastega liiva ja vallatavad muidu. Ta käed kisuvad kanarbikku, oksakesi ja loobivad neid mulle, loobivad tagasihoidmatute ja päris piinlikult avatlevate silmade särades ning valgete hammaste helendades.

Kui nõtkes, sihvakas ja korrapärane ta on. Harva on naisi, kes nii täiuslikud ja proportsionaalsed oleksid, kooskõlastunud oma vaimulaadi ja keha poolest! Võib-olla, tunnen ma alles vähe peenema kihi tütarlapsi, kes on võrsunud piiritu helluse, hoiu ja headuse kaudu?

Tema olemuses on midagi, mis hävitab enesetunde ja tahtejõu, hävitab kõik ihad peale ühe: teda, teda!!!

Piinlik on sarnaselt mõelda, kuid ma ei saa teisiti, ma ei suuda omi isuseid ja neelavaid pilke temalt hoida, ma punastan, mil silmad vastamisi vaatavad, ma ei suuda ta vaadet kannatada, kuid

olen tasakaalutu ja joobunud, olen suriseva vere võidetu.

On vastu õhtut, mil ta väikesed jalad enam ei tantsiskle rahutuil sammel, ega suukene naera ülimeelikuid rõõme, vaid vaiksus ja väsimus temas suigutavad vahutavuse. Kuid ta silmad ei kustu, ei väsi ega kahvatu nood tungivad, elavad tuled.

„Mu Jumal, kas te ometi ei näe, et väsinud olen?“

„Matkaja ei tohi nii ruttu väsida.“

„Aga kui ma tahan väsinud olla.“

„Siis palun, kasutage teekraavi voodiks.“

„Miks te ometi kiusate mind!“ ta istub sammeldunud kivile, teeb nutuse näo ja ei vaatagi mulle otsa.

„Preili Helgi jääb siis siia?“

„Ärge pilgake, vaadake millised mu jalatallad?“

Tõstab ülesse oma sihvaka jala, asetab teise põlvele ja mina pean vaatama. Võtan jala pihku. See hakkab ägedasti rabelema ja ei taha sugugi, et teda puudutataks. Ma aga ei saa muidu teda järele vaadata ning ütlen:

„Kui te kõndida ei suuda, siis tuleb sülega tallu viia?“

„Miks sinna?“

„Öömajale.“

„Võõraste inimeste juurde?“

„Kui tuttavaid pole.“

„Ei, mina tahan juba metsas ööbida. See on tore ja vaimustav, magada metsas, punuda okstest ja sammaldest endale lehtla ja tolles puhata. Mil-line lõbu too küll võiks olla!“

„Siis tuleb talust hobune palgata ja preili lasta metsa sõidutada. Arvan, et tuleb isikutunnistusega minna vallamajja ja armuline daam sisse registree-rida — metsa öömajale. Muidu veel tuleb mul häda.“

„Kardate metsa?“

„Teie pärast.“

„Aga ma pean teid ennast valvama.“

„Ma ei usalda ennast.“

„So-oh, kentsakas mees! Miks mitte, kui küsida tohib?“

„Teil on valged, meelitavad juuksepeatsid, ja need teevad mu uimaseks. Miks ütlesite tookord, mil nad mantli all olid, et ära lõigati?“

„Tundsin lõbu, mees võib sarnane narr olla ja tüdrukus jumaldada kaht juuksepletti, pealegi valget.“

„Oodake, kelm! Kirsid küpsevad alles.“

„Meie pool on ammu söödudki juba.“

„Minul aga õitsevad alles.“

„Kus, kui nii lahke ollakse?“

„Jäetakse oma teada.“

„Mind sööma palutakse ka või?“

„Ei, ükski süüakse.“

„Näeme!“

Vana eidekene tuleb teed mööda. Vaatleb meid lausa, läheb mööda ja pöörab siis alles ümber. Vaatab meid oma tuhkjatel silmadel, öeldes:

„Lapsukesed, mis ta ometi istute siin, tee ääres?“

„Hea on, eidekene,“ ütleb Helgi.

„Ärge istuge tee ääres, tütrekene!“

„Miks?“

„Teed mööda tulevad õnnetused noortele tütarlastele, kui nad nii õhtuti istuvad.“

„Oh, ärge kartke, emake!“

„Tulevad õnnetused, ma tean seda. Kuulge mind! Jumalaga!“

„Head teed!“

Helgi rahu oli kadunud. Ta ei malda enam istuda, ja ma näen, et ta kardab. Ütleb enese kangesti ebauskliku olevat ja kõike pelgavat, mida vanad eidekesed ennustavad, kes oskavad kõnelda mul-laga ja puudega, tuule ning lindudega.

Omas otsuses on ta kõikumatu. Tema tahab metsas ööbida, ja mina pean kaasatulema tahes ehk tahtmata.

Läheme veel kilomeetrit paar ja siis pöörame üle niidetud ristikheina põllu alla suure ja paksu

lehtmetsa poole. Ta kängib jalad, sest kõrs torkab ja ei luba mul pealt vaadata, kuigi luban teda aidata.

Siis näeb ta pisikest konna ja ei suuda aru saada, miks ta väikesi konne armastab ja suuri kardab.

Milline naiselik loogika ja kergemeelsus!

Otsime metsas sobiva koha ja asume ööla punumisele. Tema tahab küll, et ehitaksime kaks, ühe temale ja teise mulle, kuid viimati lepime nii, et temale ehitame ööla, kuna mina tohin armulikult tema onni ees lamada ja valvata, vaadeldes tähtedes taevast.

Juba on kadumas päikeseketas, mil oma tööga lõpule jõuame.

Mugav, väikene pesa on valmis, ja ma mõtlen, miks ei võikski inimeselapsed sellistes lehtlates elada ja nautida elu hoopis puhtamal ja tervemal kujul. Ta laotab vaiba alla ja otsustab mantlit peale võtta, kuid tunneb muret kleidi pärast, mis hommikuni võib ära kortsuda. Ütlen, et andku kleit mulle magamisasemele laotamiseks, ja siis on ta hommikul nooblim, kui pressitud. Seda aga tema ei taha, sest tal on oma arvamine, ja seda kõigutada ei luba.

Sööme kaasavõetud einet ja läheme läheduses sulisevale jõe jooma.

Suurepärane on metsajõgi, mis voolab langevate vete sulisedes kaljutahvleid nagu treppe ja mille kohale lookuvad leppade, toomingate ning iga-suguste teiste kasvude ladvad ja oksad. Oksadel liiguvad linnud, varitseb nugis ning jalutab uudishimulik orav, kes murrab lehti ja oksakesi, laseb neid vette ja nagistab oma moodi naerda. Kui kahju, et enam ei laula ööbikud armastusest ega õitse valged vesiroosid neitsite südamete puhtuse pärast!

„Kurb, et pole ööbikuid?“ ütlen.

„Mul vähematki.“

„Ööbikud õpetasid mind teid armastama.“

„Vist küll. Arvan, et siis, mil te istusite öösel veski ees, nagu noor ja jonnakas jumal ning mina uudishimulikult vaatlesin Miili toa akna-eesriide varjust. Siis laulsid ööbikud.“

Olen õnnelik, oi, kuis õnnelik! Siis ei vahtinud tol esimesel ööl, mil Luha veskisse tulin, Miili, vaid tema. Värisen õnnest.

„Siis, siis...“ sosistan kuumalt, ja mu sõnad muutuvad tungivaks kähisevaks sonimiseks.

„Aga mulle meeldib harak,“ ütleb viivu pärast.

„Naljatate. Rumal lind.“

„Olen ebausklik.“

„Ah, nüüd mäletan küll lapsepõlvest, haraka katsatamine tähendas võõraid külalisi. Vist nii, kuspool saba, seal külaline!“

„Ümberpöördult.“

„Ei!“

„Lepime.“

„Mille peale.“

„Ükstaspuha.“

„See poiss juba kõige peale ei lepi.“

„Mille peale temakene siis tahab?“

„Helgi suudluse peale,“ ütlen ja punastan.

„Rumal poiss olete, ja ma ei ütlegi, miks mulle harak meeldib.“

„Lepime ära! Loobun omast ütelsest.“

„Nüüd olete veel rumalam!“

Ütleb nii ja laseb pikali, et juua jõekesest, sest oleme topsiku unustanud ja teisiti pole võimalik.

Äkitselt kiljatab tema, sööstub ülesse, väriseb tervest kehast ja pisarad imuvad silmadesse. Haarab oma palava, pisikese käega mu käe ja tunnen, otsib minult kaitset. Ta ei suuda rääkida, nii kahvatu ja kohkunud on ta.

Vaatan: suur, kirju rästik ujub vees, kohal, kust ta jõi, ulatab oma pead veele.

Helgi sosistab läbi sumbutatud pisarate: „Vaata, kas ta nõelas mind palgele?“

Võtan õrnalt ta pea käte vahele ja vaatlen ligidalt palet, sest hämar on ja muidu ei näe. Midagi pole näha, vist silitas ainult ta palet. Mina aga ei tahakski seda tuikavat, huumavat pead enam lasta, tahaksin hoida seda nagu suurt õit käte vahel ja vaadata, kas mitte mõni madu pole nõelanud.

„Lööge ta maha!“ ütleb.

Otsin kepi ja kui sellega jõeale lähen, hakkab tal vist äkitselt kahju ja ütleb paludes:

„Ärge surmake teda, ta ei nõelanud ju!“

„Homme nõelab,“ ütlen jonnakalt ja tahan teda kiuste, oma suriseva vere kiuste maha lüüa; oma värisevate, huumavate meelte kiuste.

Ent rästik on kadunud.

Tasa suliseb vesi, ja see sulab magusaks harmooniaks õhtuse, pehme hämaruse ning tekkiva niiske uduga. Häälitsevad üksikud linnud, lendlevad nahkhiired ja praksatavad siin-seal oksad. Tuleb õõ, augustikuu sume ja lõhnav õõ, nagu küps, tõsine naine läbi lehemetsa ja laulab tasa.

Kusagil piiksatab äkitselt lind, ja see hirmunu piiksatus sureb äkitselt jubedasse vaikusse.

„Mul on hirm,“ sosistab Helgi, võtab mu käest ja kisub mind me ööla poole.

38.

Ta ei julge üksi oma öölasse minna, ta meeled on ärevil ja hirmunud.

Tolle eide ennustus teel ja rästiku nägemine.

Need kaks on ta väga kartlikuks teinud.

Ta väriseb tasa, mil istume ligistikku tema pisikeses öölas vaibal ja kuulame ööd, unistavat ning sumedat suviööd, suures, hämaras laanes.

Ta mõlemad käed on mu põlvedel ja pea minu ligi. On vaikne ning melankoolne ja kõrvad teravile, et haarata pisematki krabinat ja ööhäält. Ning iga sarnase krabina ja hääle juures võpatub ta ja surub usaldavamalt ennast minu ligi.

Mul on nii hea olla.

Olen uhke omas kartmatuses ja teadmises, et ta hindab mu julgust ja mehisust. Ma tean: ta on nüüd minu päralt, hoopis minu päralt. Kuid ma ei julge tema käekestki silitada, nii abitu ja nukker on ta, kui vaikib nii, surutuna minu ligi, ja võpatab öisete häälte pärast.

Ta usaldab mind, ma ei suuda seda halvasti kasutada, mu õrnus tema vastu on suurem kui ihad ja olen rõõmus, et tohin teda siin nii hoida, tunda ta kuuma, kirglikku ja hurmavat ihusoojust, mis levib minusse hoopis magusamalt ja uimastavamalt kui kevadöö, mil all orgudes õitsevad sirelid ja jasmiinid ning laulavad ööbikud laulavad, võides punaseks roose oma südameverega.

Minagi võiksin ohverdada oma südame ta armastuse pärast, ta õnne pärast!

Ma ei uskunud varem, et suudan nii õilis ja suuremeelne olla. Kuid ma ei ole tundnud varem ühegi tüdruku soojust nii magusana, põletavana, ühegi ligidus pole mind sellise puhta, ausa ja heleda rõõmu ning hubasustundega täitnud.

Ma ei tohiks teda enam eales lahti lasta, ma ei tohiks tema juurest eales enam ära minna — kui ma tahaksin, et mu elul oleks päikesepaistet ja hinge, kui ma tahaksin lugupeetuks ja ausaks inimeseks saada.

Temas elas tuli, mis võis sütitada mu hinge, helisema panna selle õrnad keeled, rõõmsasti ja eluvõimsalt.

„Miks te vaikite, Elko?“

„Unistan.“

„Kellest? On teil kedagi, kellele unistate?“

„On. Tähtine taevas on mu armuke, sellest unistan.“

„Täna ei ole tähti.“

„Ei ole, tähed on kurvad, armukadedad on, et olen siin teie juures.“

Ta naerab tasa ja sosinal. Kui ilus ja südanthaarav on tema sarnanegi naer. Ma ei taha su-

gugi kõnelda, nii tunderohked ja paljusisendavad on need vaikuse kallid, kaunid hetked.

„Ärge vaikige, mul on õudne vaikuses.“

„Ma ei tea midagi justustada. Kurb olen.“

„Miks olete kurb?“

Ta juuksekäharad puudutavad mu palgeid, magusalt ja äritavalt kõdistavad nad, ja ta keha tuksatub. Miks tuksatub noore neiu keha siis, mil ta on noormehe ligi ja kuumab?

„Seepärast olen kurb, et te ei öelnud, miks meeldib teile harak.“

„Tollesama pärast? Aga too pole ju oluline.“

„Mina aga olen kurb.“

„Jonnakas olete.“

„Seda olen teilt õppinud.“

„Öelge, mis ma praegu mõtlen?“

„Kust ma seda võin teada?“

„Ärvake umbes.“

„Ei oska!“

„Mõtlen, mispärast on nii hea olla.“

Sellele ei oska ma vastata. Silitan ta kätt, kuid ta tõmbab need endale rüppe ja ütleb, et ma ei tohtivat rabeleda. Aga miks mõtleb, et nii kahekesi on hea olla sarnases öölas? Milline mõistatus on küll noor tüdruk. Olen haavatud, lihtsalt haavatud.

„Preili Helgi, nüüd tahan ära minna.“

See üllatab teda, ja ta naerab. Ta ei tunne enam hirmu, tüdruk unustab ruttu kurbuse ja naeratab, nagu poleks olnudki midagi. Niisugune on seitsmeteistkümnenda-aastane tütarlaps.

„Kuhu siis?“

„Jõkke.“

„Oi, oi!“

„Päris tõesti. Tahan rästiku juurde minna ja siis teid ninast hammustada, mil tulete hommikul jõeale jooma.“

„Mispärast siis?“

Ma ei julge öelda, et seepärast, et te käe ära tõmbasite mu paitusest, vaid vastan naiivselt:

„Et ei öelnud, miks harak meeldib.“

„Ei, seda ei öelda.“

„Siis lähen jökke,“ ja tahan ennast välja tõmata öölast. Ta haarab mul käest ja sosistab paluva, alistuva häälega:

„Lepime ära!“

— Tahaksin öelda, ainult siis, kui suudluse saan aga ma ei usalda ja ütlen:

„Ütlete nüüd, miks meeldib harak?“

„Kuulge siis: kirju lind on.“

„Valetate?“

„Seda ma enam ei ütle.“

Niisugune kelm on seitsmeteistkümne-aastane tütarlaps, kes meeleldi armastab noormeestega mängida. Ta on uhke ja õnnelik, et nii tembutada saab. Ja samased tembutused teevad ta armsaks, väga armsaks.

Siis jääb ta väsinult mu õlale pandud peaga magama. Hingab korrapäraselt ja tasa, tunnen südame löömist ja hingelõhna, mis nagu viiruki suits ennast levitab selles pisikeses, rohelises tempelis.

Hojan teda nii ja omalgi muutuvad silmad raskeks.

Milline jumalik uni küll oleks, kui võiksin teda nii süleleda ja magada koos, süda südamel?!

Panen tasa ta pea samblast padjale, silitan õige õrnalt ta juukseid ja jäängi tema kõrvale magama, hubasesse, hurmavasse ja sooja unne.

39.

Läheme jälle väljade vahel nagu noored lõikusjumalad, kes suvisaaki vastuvõtma tulnud, kes lähevad naerdes maanteed, sõtkuvad jälgi liivale ja kannavad rinnas kanarbikusarnaste õiekestega oksi, kelle kannul aga tuleb sügis, tulevad pikad vihmapäevad hallide, madalate ja tinaste taevastega.

Mõtlen: kui inimesed meid lahtisilmi vahivad, mis arvavad nad küll?

Arvavad, et oleme sõsarat-velle, kes jalgsi linnast koju lähevad? Oleme armukesed, kes armatsevad suves? Või noored mees ja naine, kes seliseid mesinädalaid elavad?

Midagi sarnast peaksid inimesed arvama?

Lõunaks läheme ühte tallu ja joome piima.

Istume suure puulaua ääres, rüüpame paksudest portselaantassidest sooja piima, hammustame päris värsket võiga leiba ja naeratame üksteisele. Vist naeratame mõeldes: mis oleks, kui alati nii üheskoos sööksime?

Tahatud seinad on sel toal ja liivane, tolmu- mune põrand. Kärblased pirisevad akendel, vedelevad seintel ja lihtsatel majariistadel, tikuvad koguni võileivaga koos suhu. Karistuseks on need kärblased suvel, arvab perenaine, ja just samal peab üks Helgit säärest nii valusalt hammustama, et ta arvab enese uimaseks jäävat. Sel puhul teeb perenaine suured silmad ja kadestab teda, kes nii tundelik, hell võib olla ja ütleb, et tema piskene Villu magavat ilma ühegi ärritusega ka siis oma magusat und, kui üleni kärblastega nagu kaetud.

Siis otsib perenaine Villu üles ja toob tuppä.

Paks punane poisipõngerjas, selgete, kavalate siniste silmade ja määrdunud kätega, viskab julgesti oma pisikese mehekäpa pihku ja küsib Helgilt:

„Kas kommi kah tõid?“

„Kahju, ei teadnud, et ses talus selline väike ja kena poisu on!“

„Memm, mis sa siis mu sisse kutsusid, laevad jäid lombile ja piilu paneb nad nahka,“ sele- tab väike meremees, kes vist lombilt ära toodud.

Kuid Helgi soovil annan talle raha, ja tee le- pitab väikest kaptenit, nii et lubab poe juurde ko- he kommide järgi minna ja endale ka õnge tuua.

„Jõgi on kaugel, poju,“ ütleb hellitavalt ema.

„Mis tost, püüan lombist.“

„Kas lombis on kalu?“ küsib Helgi.

„On. Piilu pulistab vee all ja sööb neid. Pea ajab kohe vee alla ja suleb silmad.“

Siis näidatakse meile omi laevu, piilusid ja minnakse koos kassi pesagi juurde, kui kassiema on küsitud juba hoopis uude kohta viinud.

Kui jälle teel oleme, küsin:

„Meeldivad teile lapsed?“

„Sarnased suured küll, aga väikesed, Jumal hoidku!“

„Aga kui kord?..“

„Ma ei abiellu,“ salvab kindel ja isekas hääl.

„Aga ilmagi saab lapsi.“

„Noortele tüdrukutele ei räägita niisugust juttu, seda võite tolle eidega teha.“

Jõuame ühe kauni metsajärve ääre.

See on kauss sinise veiniga, mägede, roheliste puudega kaetud küngaste vahel, ja selle läikleval pinnal mängivad kajakad — nii siis, meri on ligidal. Ujuvad, lendlevad vee kohal ja nende valged tiivad läigivad puhtas, rõõmsas helenduses.

Vaikne ja peegliline on see järvekene.

Ta varjutab enda metsa, kogu mäge, ja see enesest kaunis maastik kaugustab sinises vees. Veel veetlevamana, veel kaunimana paistavad need seal ja tunned hinges igatsust, minna tolele pettemaastikule, tosse valemetsa.

Otsustasime siin supelda.

Nüüd aga on jälle küsimus: kuidas?

Koos juba ei supelda, ja temal pole püsivust seks, et oodata kuni ma ennast pesen. See seisukord teeb talle lõbu, ja ta naerab.

Viimaks viib mu kingu varju ja käseb seni lebada, kuni tema supelnud on. Aga häda, kui ma luusima hakkan! Siis jookseb naeratades ja tagasivaadates järvele.

Tunnen kelmikat tuju, et õige tõusta ja vaadelda teda vargsi, nagu kunagi veskil, mil ta suples ojas nagu näkk, ja mina piilusin põõsast. Nüüd ei tee aga ma seda mitte.

Ja siis, kui minu kord on supelda, jääb ta samasse kohta omi juukseid kuivatama ja päike-sevanne võtma.

Tore on supelus jahedas järvevees pärast rän-nakut tolmusel teel. See teeb hoopis nooremaks, rõõmsamaks ja tujukamaks. Nagu eluihades sup-leksid, nagu vooruses sulistaksid ja omaksid naha-legi seda hurmavat noorusmõnusust.

Kui ma pikemalt ujumisteelt tagasi pööran, näen, et Helgi seisab lausa kingul ja hüüab, et ujugu juba üle. Tema on lepingu murdnud. Tüd-rukud pole kohustatud sõna pidama. Nad elavad ja talitavad juhuslikkude kapriiside ja meeleolude järgi.

Ja ega tema vaatamast lakkagi enam. Mul on piinlik riietuda, kuid tee nüüd ennast naiivseks ja ütle, et sul häbi on.

Välgahtab: Olavi poleks selline narr olnud, kes oleks lebanud põõsa taga, vaid oleks juba koos läinud ja alles ujutanud teda.

Mida pidi küll minust see tüdruk arvama? Mida kõnelesid ta kuumad, sädelevad pilgud, täis huuma ja tuld?

Istusime ülal. Ta kuivatab omi märgi juuk-seid ja lubab neid, inimeste juurde jõudes, kohe ära lõigata. Ütlen, et siis ma enam temaga kaasa ei lähe, sest siis on ta inetu.

„Olen nüüd ilus?“ küsib.

Kuid ma ei vasta sellele küsimusele, ja aina naeran. See haavab teda, ja ta on pahane. Istub mossis näol ja kuivatab omi juukseid. Mind ei juo uhtlen omi ja mõtlen teda. Vaatlen teda ja mõtlen omi lõbusaid mõtteid.

Mõtlen sellest: millal küll saavad küpseks mu kirsimarjad ja võin neid noppida?

Mõtlen: kui kergesti võis ligineda Ollile, või koguni tollele väikesele neitsile, kelle nimi oli vist Leeni, ja kelle õde magatab ajakirjanduslik rüütel Kallak, kes elu rüüpas täiel sõõmul ja sõi-tis oma võrratute ihadega ja pöörasustega ringi,

kui tulihobu ja elas neitsite südames, andunud tüdrukute nukratest nägudest ning päikese järgi lõhnavatest kehast, higistest ja uimastavatest.

Ei tea, kas Kallak oleks samuti suutnud avatella Helgit, uhket ja tagasihoidlikku tüdrukut, kellest ma sugugi aru ei saanud.

Mõtlesin nii ja vaatlesin, milline suupala küll oleks see ilus tütarlaps tolele röövrüütli!

Kuid ma ei saanud talle nii kergesti ja otsekohaselt läheneda, kui mõnele Ollile või Leenile. Ma jumaldasin teda, ja see tegi araks.

Võib-olla, et armastasin.

Ehk on armastus selline, mil hing on nii magusas ärevuses ja ihadest veri meeletu, mil aga tüdrukut hirm on omada?

Millal küll küpsevad mu väikesed, helepunased kirsimarjad?

40.

Oleme järgmisel päeval jõudnud teelahkmele.

Tähis näitab paremat kätt Alpoosse, vasakut Melvasse.

Alpoo on meie reisisiht ja kõigest veel kuue kilomeetri kaugusel, kuid me kumbki ei taha veel täna sinna jõuda. Tunneme seda mõlemad ja otsustame ilma pikema jututa Melva kaudu ringi teha.

Teritan oma vaimu ning tahteterast, ning olen kindel, et sel õhtul suudlen teda. Suudlen teda ja ei hooli tema vastupanust ega seletusest, nagu eile õhtul ütles, mil istusime tule ääres ja jutt oli tolelt, kuidas ma teda veskis olles vaatlesin ja mida mulle eit ta haigusest seletanud ja siis, et ma mõtlesin, kui õnnelik küll oleksin, mil Helgilt oleksin suudluse saanud, kui ta kord tuli suplema ja oja kaldal olin. Siis ütles, tema ei hoolivat nüü-sugustest asjadest.

Täna aga ei küsi ma seda sugugi.

Mina hoolitsesin, ja asi on sellega lahendatud. Võetakse ilusasti kinni ja suudeldakse himukalt otse suule, nii nagu sööksin kirsse, oma kirsipuu küpseid, magusaid ja mahlaseid marju.

Vaatlen nüüd ta huuli ning mu silmad on ähvardavad ning väljakutsuvad.

„Mida siis?“ küsib ta.

„Kirsid küpsevad,“ vastan hooplevalt.

„Ei tea kus?“

„Mu omas ilusas, hurmavas aias.“

„Kus maal too sarnane on?“

„Vaikse ookeani saartel.“

„Lobisete!“

Ma ei vasta, vaid naeran. Näen ta pilkudest, et ta mõistab mind ja teeb näo, nagu võiksin aegsasti suu tollest lõbust puhtaks pühkida. Olen aga kindel, et ma enam enese ihasid hoopis ei pea kandma, nagu kannatust, nagu seletamatut valu ja piina.

Kogu suvi on küpsenud kirsid unistustules ja ime, kui nad nüüd küpsed, magusad ja mahlakad pole!

„Preili Helgi!“

„Noh? Ärge öelge preili, öelge lihtsalt Helgi!“

„Miks mitte siis preili, sarnasele viisakale ja ausale daamile?“

„Seepärast, et see daam ei soovi seda.“

„Mis ma aga teile siis ütlen, kui ma Helgi ei taha öelda?“

„Siis? Noh, öelge — kaaslane.“

„See ei meeldi mulle. Kui ma õige sõber ütlen?“

„Ka seda võite öelda. Mina ütlen ka teile sõber. Nii, sõber Elko, mida tahtsite küsida?“

„Aga kas ma ei tohiks teile sina öelda?“

„Ei, tänaseks palju, homme ehk tahate juba...“ jätab lause katki ja naeratab.

„Mida siis homme?“

„Nagu ei teakski ise. Sõber Elko, vemmal olete, küsige Miili käest, see ütleb teile.“

„Miili ei tea enam sarnaseid asju,“ ütlen, ja ma tunnen, et ei oleks pidanud seda ütleva.

„Vaene tüdruk!“ Ta hääl väriseb, kui ütleb seda ja näen, et ripsmetes hiilgab valus, hõbedane pisarsädelus.

Läheme tükk aega vaikides ja siis küsin:

„Helgi, Luhale räägiti, te jäänud seepärast haigeks, et näinud öösel Henriku ja Andre vaimu. Mõlemad verised ja tulnud teile järveteel vastu. Rääkige, kuidas ometi need asjad olid?“

Ta nägu kahvatub, silmad vaatavad paludes, kurvalt mulle otsa ja sosistab: „Kallis, ärge tuletege mulle toda kõike meelde, ärge tuletage, ma ei tea, mis siis pean tegema!“

Ütleb tasase kurbusega hääles seda ja vaatab mulle tungivalt otsa.

Miks ei taha ta tollest kõigest midagi teada, miks ei suuda ta noid sündmusi, inimesi enam kuulda? See on teine kord juba, mil ta kurbub tolle asja pärast. Ma ei taha enam teda, mu head hinge, sarnaste asjadega kurvastada.

„Ei taha te Luhast enam midagi teada?“

„Ma ei taha, sest need mälestused teevad mu tusaseks. Nukrad mälestused ja mu piinapäevad haigena. Ma tahan nüüd rõõmus, vaba ja ülimeelik olla, eemal kõigest, mis masendab mu elu meelikust! Tahate seda, siis ärge kurvastage mind!“

„Ei ma ei taha seda enam. Elagu tänane!“

„Ärge kisendage, mul on ju ka kõrvad.“

Nüüd on ta tusane ja kahvatu.

Küll ma lobisen ja katsun teha kõik, mis suudan, kuid ta on nukker ning ütleb:

„Ah, vaikige juba kord!“

„Miks?“

„Olen kurb, ja te segate.“

„Seda tahangi, et te kurb ei oleks.“

„Hea sõber!“ ja ta naeratab, kahvatult.

„Lööge käega sarnaste asjade peale!“

„Olen ebausklik, Elko. Nood ennustused, vana eidekese jutt teel ja rästik jões, nood ei lase mul rahulikud olla.“

Tean, et tema kurbus on millestki muust.

Lähem vaikides teist teeäärt ja silmitsen ümbrust.

Kividerohke, liivane ja kuiv on see maastik, igav ning üksluine, nagu hall päev, mil oled saamatu ja laisk ja ei oska tühimuse pärast midagi teha.

Kuidas küll idaneb, kasvab ja kannab tera see kiviprügine maapind? Kuidas ta kasvatab neid üksikuid lehtpuid, vahtraid ja pajusid?

Meist tormab auto lõbusa seltskonnaga mööda.

Naeravad, killkavad ja viskavad meile kompvekke. Jätame need tuule ja lehvitame käsi järgi.

Milline haruldus ja imeloom on auto maanteel?

Lõuna paiku jõuame Melva alevikku.

Läheme seltsimajja, tellime lõunat ja vaatame ajalehti. Kirjutan „Tuulelipule“ paar vestet, kirja Kallakule, ja Helgi klaverdab seni majahoidja lahke loaga. Mängib nukraid, lihtsaid viise, nagu melan-koole Luha veski kurbadele mälestustele. Ja need romansid kipuvad mind segama mu mõtisklustes ja töös.

Pärast, mil jälle läheme teele, on ta märksa rahulikum, ja jälle tantsivad ta jalad helberdades teel, säravad silmad ning naeravad huuled.

Kuis on ta nõtke ja paenduv! Kuis gratsiöösilt liiguvad ta puusad, kui elastne on ta!

Saaksin ma tema endale naiseks, siis usun, saaksin ma ta mitte üksi naisena, vaid ka parema ja hellama hingena, tulisema hingena.

Ma olin temasse armunud, nagu metsavari järve. Ja ma olin palju paremaks ning väärsemaks saanud, nagu oli metsavari järvepeegli hoopis veetlevam ning haaravam.

Läksime teed ja naersime.

Kui muretuks ja ülimeelikuks muutuvad kaks noort inimest, mil nad lähevad liivaseid teid va-

helt päikseliste väljade, roheliste metsade ja mööda sinistest, väikestest järvekestest!

Kui õnnelikud oleksid need kaks, kui nad eales ei peaks inimeste manu enam tulema ja tohiks nii jäädagi teedelasteks, looduselasteks?

Mu hinges leegitses igatsustõrvik, tema silmadest naeratas elujoobumus.

Ma tahtsin toda elu, mis naeris ta silmades.

Ja kui oleks too surm olnud, ma oleksin teda ikkagi tahtnud rüübata, nii tugev oli igatsus, joobumus.

Õhtu saabus.

Päikesest purskas nagu lastust kotkast veel, ta langes aegamisi metsa latvade poole ja imbutas kogu puhtetaeva purpuse valgusega, sureva päikesese verrega.

Küla all oli suur ja avatlev org, seal tahtsime ööbida.

41.

Ühe poolkülilivajunud suure paju lähedale tihedasse sarapuu põõsasse teeme endale uue ööla.

Nüüd ei tahagi me enam eraldi olla.

Ma võin magada tema kõrval, aga ei tohi teda puudutada. Võin tunda ta keha joovastavat, palavat huuma ja südame tuksumist, koguni ta hurmavat, sooja hingelõhna omal näol, kui ta suu mu poole pöörab, kuid ma ei tohi teda süleleda. Mu veri võib suriseda, meeled väriseda, ja hing lõhkeda igatsustest ning huuled koltuda janust, kuid ma ei tohi teda suudelda, ei tohi pigistada ligi ennast ja kõita käsi ümber tema tuikava, tulise keha, mida ma endale ihaldaksin.

Teeme oma onni valmis, istume selle ees ja vaatleme alla orgu, kust tõuseb udu põõsaste vahelt ikka kõrgemale ning kõrgemale, valge udu, nagu paks suits. Ehk mine tea, on mingi suur, salapärane tuli seal orusüdamis ja levitab niisugust suitsu, mida ütleme, me rumalad lapsed, uduks.

Ja ebausklik oled sina, Helgi. Võib-olla, on too kuri hiiglane, mis nii tõuseb ja sinu minult ära röövib?

„Armastan udu,“ ütleb Helgi, sest mulle näib, et see ennustab ikka head. On nagu midagi head tulemas, kui tihe udu on järvedel ja madalikkudel, ning mina astun ülimeelikuna sesse päeva, ja mul läheb ikka hästi.“

Kuuleme inimhäälte tasast sosinat ja astumist ning tõmbume oma suvilasse.

Hoiame üksteise ligi ja vaatame avausest põksuvail südameil, nagu kaks kartlikku loomapoega.

Kaks noort inimest lähevad.

Ei lähe mööda, vaid jäävad langenud puu juurde. Neiu istub sellele. Ta on väike, lapseohtu tüdrukukene, ja ilus näib ta olevat.

Noormees laskub ta jalgade ette põlvili ja võtab ümber ta sääрте. Palvena kõlab ta hää, kui ütleb:

„Armastad sa mind?“

„Armastan!“ sosistab tütarlaps.

Ma ei kuule seda, kuid ma arvan, et ta sosistas nii, mil laskis oma suu hästi poisi kõrva ligi.

„Suudle mind nüüd, kallim!“ ütleb noormees.

„Ah, seepärast armastad?“

Poiss on õnnetu. Miks on see tüdruk sarnane kelm, vist sarnane kui — Helgi? Kas on kõik ahvatlevad tüdrukud niisugused kelmid?

„Kukuta mulle ükski suudlus!“

„Püüa ise!“

Ja siis kahmab noormees tütarlapse kinni, ta võtab tema endale kaissu, ja nad suudlevad, pikki ja tuliseid suudlusi.

Siis lähevad küla poole.

Ma ei eksinud, ka minu kirsipuu-marjad olid sel öösel küpsed.

Punased, mahlakad ja magusad olid nad!

Ta pani omad käed ümber mu kaela, väikesed ja kuumad käed, ning ma sülelesin teda haarava ja uimastava kire ning värinaga. Me huu-

led põlesid koos, ja südamed olid ligistikku nii õnnelikud, nii õnnelikud!

Me ei küsinud üksteiselt, kas armastame — me tundsi me seda niigi, tundsi me omist suudlust ja kallistust. Me kehad olid ligistikku ja tundsi me üksteise ihu palavust, kirglikku ja võitmatut noorusiha ning värisesime, sest me kartsi me omi kehasid nende hirmsate, suurte leekide pärast.

Kartsime, et nad surmavad meis hinged ja armastuse õilsa tunde, lasevad valla himuruse metsikud vaimud ja teevad patusteks me puhtad, õrnad südamed.

Meil oli hirm oma tugevate ja sügavate elude pärast, sest olime õppinud endid petma patu väärjumalaga ja selle ette nõtkutasime keeldumiseks omi põlvi.

Kuid me võitlesime oma kirega ja sulatasime kõik suudlusisse ning sülelusisse ning tahtsi me nutta. Nii avarad ja hellad olid me hinged.

Mulle näis, nagu oleks ta ikka olnud niiviisi minu ligi oma tuksuva rinna, kuumavate puusadega ja ühteliimunud punaste, mahlaste huultega. Arvasin, et eales ei pea me enam üksteise ümbert lahtilaskma, eales ei pea me suud vabanema üksteisest, nii tugevad olid siis tunded, esimene andumus pärast kuumi ja raskeid keeldumusi, unistusi ning unetuid öid.

Ja nagu kahju tundus, et see kõik möödas oli, see esimene hurm, mil teisel hommikul ärkasime, ja ta ütles, mil teda suudelda tahtsin, punastades:

„Elko, ära tee seda, mul on halb nüüd.“

„Sa ei taha mind enam?“

„Ah, ma kardan, et nüüd on mu suudlused hoopis igavad! Ärgem hävitagem igat igatsust! Need on sageli magusamad kui andumused.“

Ma mõistsin teda ja ei suudelnud.

Istusime päikese tõustes omas onnis, sest jahe oli, ja ma hoidsin teda, soojendasin teda oma süleluses.

Ja ta kõneles mulle:

„Arvad, Elko, et mind keegi on suudelnud? Ei, seda ei ole! Ma kartsin, koledasti kartsin varem, et keegi mind suudleks, sest mulle näis see patuna. Kuid sa meeldisid mulle, hirmsasti meeldisid, ja ma tahtsin, et sa suudleksid mind, kuid ma ei osanud sulle nii lähineda: häbi ja hirm oli. Kas mäletad veel, kui ma kord käisin sind ravilas vaatamas? Ma silitasin enne lahkumist su juukseid, ja sa sulgesid silmad. Ma ulatasin oma suu siis õige sinu huulte ligi. Kahvatud olid aga su huuled ja värisesid. Ma tahtsin neid puudutada oma huultega, aga ma ei julenud. Siis sulgesin omad silmad ja arvasin, et vast suudled sa mu huuli, ja siis tuli ravila põetaja... Ka siis, mil sa olid oja ääres, ja ma suplema läksin, tahtsin, et sa mind suudleksid, kui ma seal nii kaldal istusin ja jalgadega vibutasin. Minul kuumas siis veri, ja ma tahtsin, et sa mu oma tugevate käte vahele oleksid võtnud ja suudelnud...“

Ta kõneleb nii ja on ise õrnas punas, nagu koidu purpurses siidis.

Milline süütus ja hellus on tema!

Õnnetus, ma ei teadnud siis, ja ma ei teadnud, et...

Hommik ärkas kullasena, ja udu oli tihe all järvede kohal ning ennustas head päeva, ennustas meile vist õnnelikku, väga õnnelikku elu!?

Ta silmad olid täis armastust ja elumagusust, ja ma olin kindel, et need olid mulle, ainult minu päralt, nagu need valged, pehmed juuksed, punased huuled, kirglik süli ja armastaja hing.

Olin uhke ja õnnelik tema pärast.

„Armastad mind, Helgi?“

Ta naeratab ja suudleb.

See on hoopis lõbusam jutt. Oleksid ikka naised sarnased, et mehe küsimusele vastaksid suudlustega.

Ja kui me jälle minema läheme, aitan ja toetan teda nagu oma naist, ja tal pole nüüd sugugi

halb, kui teda puudutan. Vaatab vaid mulle otsa ja naeratab. Õnn, kui sarnane päikesepaiste sinuga on, siis vist ei lõpe millalgi kevad oma elusüdiduse ja rõõmulauludega.

Helgelt algas see päev.

Ja küllap seepärast, et udu oli õhtul nii tihe ja valge. —

Kui me keskhommikul istume teest kõrval kõrgemal künkal ja vaatleme merelahte, sinist ja unistavat, ütleb tema:

„Kas tead, miks mulle harak meeldib?“

„Ei!“

„Sellepärast, et kui ma haige olin, siis katsatas ta ühe akna all pihlakas, ja ma teadsin, et sa tagasi tuled, sest ma ootasin siis sind, ootasin nii väga.“

„Helgi, kas jääme homme, jääme alati ühte, sest nii on mul hea?“

„Rumal poiss oled! Kes mõtleb homsele, kui täna hea on?“

„Lahkud sa minust?“

„Tahad siis seda?“

„Ei!“

„Siis ära aja niisugust jonnijuttu.“

Ma vaikin ja tunnen, nagu oleks see õnn poolik. Miks ei ütle ta, et ei taha millalgi minust lahkuda, tahab ikka minuga olla? Kas tahtis ta minuga üksnes sarnast vallatut mängu mängida, lõbusat elamust? Ainult üheks päevaks tahtis ennast mu sülelusisse anda, sest ta tahtis tunda mu äreva kire metsikut lõõska, tahtis taltsutada oma verehimulist huuma. Nüüd on ta esialgu rahulik ja võib minu mu teedele jätta, ilma hingeta ja lõhesatatud südamega, ning minna uusi elamusi otsima. Kuhu olekski mul teda panna? Suudaksin ma ta soove ja tahtmisi täita, vaene ja lihtsameelne hulkur?

Helgil on õigus, täna tarvis õnnelik olla, kui hea on, ja mitte mõelda homsest.

Kunagi ei maksaks tänast südamerahu ja õnelikkust mürgitada homse päeva muredega. Parem on lind olla, muretu lind, Issanda suures maailmas.

42.

„Miks tahtsid, sa Helgi, et ma veskisse tagasi oleksin tulnud?“ küsin äkitselt.

„Sa meeldisid ju mulle ja huvitav olid.“

„Ainult seepärast?“

„Mille muu pärast siis?“

„Ja sa ei armastanud mind sugugi?“

„Ma ei tea seda. Võib-olla, et armastasin.“

„Aga miks tahtsid sa mind ravilas suudelda tookord?“

„Mul oli siis sinust nii kahju, väga kahju, ja ma arvasin, et see oleks sind lohutanud.“

„Aga kui ma oleksin arvanud, et sa mind armastad?“

„Poisid arvavad kõik seda. Nendel on iga asja jaoks oma tagamõtte, nad ei tee midagi lõbu ega meeldivuse pärast ja ei usu ka, et teised seda teeksid.“

„Helgi, sarnaste asjadega ei mängita.“

„Milleks siis need on? Arvad, et ma oma huultega tahaksin omale põlist meest püüda? Ei, see preili juba ei abiellu!“

„Ja hakkab kooli-eideks, nõiaks.“

„Ja-ja, nõiaks,“ ja naerab ülimeelikult.

„Aga kui ma sinuta enam elada ei saa?“

„Sa ei peaks nii kõnelema, sest oled kindlasti mõnelt tüdrukult enamgi saanud.“

„Helgi, madu oled sa!“

„Rästik jõest. Sa ei suutnud teda surmata, aga tema hammustas nüüd südame katki.“

„Oled sa paljuid suudelnud?“

„Küsisin ma seda sinult?“

„Aga ma armastan ju sind.“

„On see siis vabandavaks tagatiseks, et pärida mõttetusi?“

„Helgi, miks sa ometi piinad mind?“

„No kui too sulle sarnast lõbu teeb, siis tea, et tüdrukuid suudeldakse ikka, ja miks ei peaks olema mindki suudeldud?“

„Armastad sa kedagi?“

„Mul oli oma kavalier.“

„Armastad teda?“

„Tal on tulised silmad, mustad juuksed ja kangesti rüütellik on ta, ja maalida oskab.“

„Ei armasta sa teda?“

„Tal on arm suu juures. Koer olla teda hammustanud, ja see on nii ütlemata naljakas.“

„Lähed sa talle naiseks?“

„Ütlesin ju: ei abiellu.“

„Mispärast sa mängid siis temaga?“

„Huvitav on.“

Vaikime. Ta mõtleb vist oma huvitavale kavalierile, kel arm on suu juures ja maalida oskab. Mina aga, miks on ta ometi tavalik tuulispea, mis jookseb üle väljade ja mil ühtki tõsist sihti ega mõtet pole? Miks äratas minus tunded, mida ta vaigistada ei suuda?

Mu Jumal küll, miks pidin ma oma hinge ohverdama selleks, et võida temaga magada vaid lühikene öö ja suudelda ainult huuli?

Pean rohkem saama, kindlasti rohkem.

Ma ei jäta teda nii.

Mis kasu sellest mulle, kui ta läheb mõne teise juurde, ja too usaldab seda teha, milleks ma liiati rüütellik olin?

„Ütle, Helgi, milleks kirjutasid mulle ravilasse nii: „Tean, et laulsite mu juukstele, silmadele ja huultele — tahate neid?“

„Sa, narrikene, said ju nad! Kas ei pidanud sõna?“

„Aga, miks kirjutasid veel, et kui ma päästsin su elu, siis kuulub ka see üksnes mulle?“

„Kas oli — üksnes?“

„Oli: kellele peakski see siis kuuluma?“
 „Ei, ka nii polnud?“
 „Ausõna.“
 „Näita toda kirja.“
 „Ära kaotasin.“
 „Kui armastatakse, siis ei kaotata kirju. Mu kunstnik pole ühtegi mu kirja kaotanud.“
 „Löön ta maha!“
 „Katsu? Ta värvib pigemini su nina punaseks.“
 „Tead, Helgi, hebu oled!“

43.

Kaugelt nägime juba, et külade vahel orus, maantee ääres oli mustlaste laager.

Võimatu oli neist muidu mööda pääseda, kui maanteed kaudu, ja Helgi tahtis, et nad talle ettekuulutaksid tulevikku.

Mu süda aimas, et need on samad põlised hulkurid, kellega mul kord ebameeldiv kokkupuutumine oli, ja kindlasti oli nendega nende tantsitar, keeva verega Tedda, kui tal ei õnnestunud mõne kergete ja meelika hulkuri või romantikajanulise mehega kuhugile teistele teedele lipendada.

Mu süda aimas, et sellest ei tule nüüd sugugi head, ja mu meeoleu langes märksa. Kuid ma püüdsin siiski rahulik olla, sest Helgi pärast karta ei maksnud, tema oli mulle vist sama hea, kui eilne öö, mis eales ei kordu.

Ma ei pettunud: vanad sõbrad olid.

Pikutelsid päikese käes, jalutasid põõsaste vahel, jutlesid ja naersid ning popsutasid piipe, mehed ja naised. Tuledel podisesid pajad. Keetsid vist varastatud kanu. Sarnane lehk levis ümbrusse.

„Suitsu, härra?“

„Viis senti.“

„Leivaraha?“

„Sent, härra!“

Samad kasimatud, pruunjas-tõmmud lapsed piirasid meid oma ahnete silmade ja väljasirutatud kä-

tega, ning Helgi laskis neile kõik kätte laduda, mis meil veel andmisvääriolist oli. Nagu raisalindude parv piiras meid, rüseles, karjus ja mangus. Poolalasti kehad läikisid päikesest ja kärnadest ning tekitasid vastiku tunde.

Alles siis kadus see pilv kisa ja kakelusega metsa, kui üks veninud kõhu ja masendunud näoga vanaeit, kelle kollane ihunahk pleekununa vahtis pluusi rebenenud lõhedest, piitsaga nad minema peksis ja kätt soovis vaadata.

Helgi ei tahtnud, et ma pealt kuuleksin ennustusi temale ja läks eidega kõrvale.

Märkamatul, nagu uss samblast, libises Tedda mu kõrvale. Nagu kass hoidis ta end ligi maad, haaras mu käe ja puuris omad teravad, kirglikud silmad, milliste leek mind otse värisema pani, minu omadesse ja vaatles siis mu käe-jooni.

Ma ei suutnud talle midagi öelda. Tundsin, et mu käsi põles ta pihus, mul oli kuum ja raske, ning häbi oli.

Ma ei kuulnud muud ta sosistavast ennustamisest, kui: „See valge preili jätab su maha. Ära usalda teda, ta ei armasta sind. Kuri süda on tal.“

Ainult seda ma kuulsin. Need fraasid suruti nagu suggestiooni mõjul mu ajudesse.

Tundsin ta himukate puusade surumist mu põlvede ligi, tundsin seda meeletut mustlase kirge, ja kui ta oleks mul käest haaranud ja nagu siis kunagi varem kummardades põõsastesse libisenud, ma oleksin kaasa läinud. Sarnane tugev ja vägistav on mustlasneiu himurus ja suggestioon.

„Ei taha sa mind?“

„Tedda, me teed on lahkuläinud. Tänu ilusate päevade eest!“

„Ons tema, see blond, sinu naine?“

„Jah, ta on minu naine!“

„Mu isa läheneb, põgenen!“ Kuum pisar kukkus mu käele, ja Tedda kadus tee rohtunud ja põõsastega ummistunud kraavi, nagu madu. Vaevalt kulu rabises, ja pajukesed kiikusid.

Mu juurde ilmus ilusa, kuid tigea näoga kesk-ealine mees. Vaatas mind, ja ma tundsin need silmad, selle silmad, kes haiseva räbala kord mulle suhu tõukas.

„Ma arvan, et me oleme tasa nüüd. Te meelitasite siis minu tütre, ja ma lasin teilt riisuda te rõivad ning asjad. Siin on te paberid.“

Annab mulle mu varastatud dokumendid tagasi.

Peidan need kiiresti taskusse, sest samal on Helgi omast eidest vabanenud ja tuleb mu manu.

„Härra, suitsuraha?“ ütleb nüüd mustlane ja sirutab käe. Annan talle ühe kroonilise metalli, sest mul on Helgi pärast häbi enam anda, anda tema tütre Tedda pärast, kellega olin elanud hurmavaid päevi.

„Mis sulle ennustati?“ küsin, mil oleme teel.

„Samuti. Ja Sulle?“

„Õeldi, et mind armastavat üks nobe ja vilgas tütarlaps, kel on hurmavad ja kavalad silmad, väike punane suu ja kaks valget juuksepatši, kelle hinges aga alles lõõskab tuulispea.“

„Siis võid sa lausa õnnelik olla.“

„Olengi!“

Ja suudlen teda maanteel heleda päikese ning kõrge sinava taeva all, teades, et oodata ei maksa, sest võib vastu tulla mõni kaunim, ja tema läheb sellega. Tuulispead ei tohi kunagi uskuda.

Mul on kahju, et ta minuga üldse matkama tuli. Sest siis, mil ta veel kordagi mu käte vahel polnud olnud, ja mil ma seda vaid meeletutes igatsustes loota julgesin, siis olid mu igatsused sügavamad ja ilusamad, oli süda kõigist valudest hoolimata õnnelik — nüüd aga, ma ei suutnud teda enam jumaldada, ei suutnud teda sellise pühaliku ja õilsa armastustundega hellitada, temast kallist mälestust endaga kanda, matkates keerlevaid maanteid.

Tüdruk, kes tahab, et temast ilusad ja kõrged mälestused jäävad, ei tohi end eales poolikult anda.

Kuid tüdrukud tahavad tänaseks joobuda, ja muu pole tähtis.

Sel ööl ei olnud kastet, ja hallides, sügavates pilvedes oli taevas. Umbne ja kuum oli. Põldudel vingusid vihmaviud ja kuulsin kurgede rõõmsaid, tormitsevaid hääli.

Homme vist hakkab vihmama, ja me jõuame kindlasti enne lõunat Alpoosse. Seal peavad hargnema meie teed. Nüüd vist igaveseks.

Ja ma ei tohi enam unistada sellest, et veel kunagi magaks see kallis, armas hing mu süles rahulik ja muretu, nagu praegu. Ei maksa enam loota, et tunneksin tema ihusoojust sellise uimastava lõhnana, tunneksin ta kirgliku vere ärritavat väristust, mil me kehad puutuksid kokku. Ja ta tulised, mahlased huuled olid sel ööl vist viimast korda mu suudelda. Täna võisin veel oma janu kustutada. Võisin joobuda, küsimata homsest.

Rahulikult magas ta mu käte vahel, kuum ja kirglik, nagu leek.

Mul aga ei olnud und: ei suutnud unustada, valvasin oma sureva armastusevoodi juures, löödud kurbuse ja südamevaluga.

Olin endale tõotanud, et sel viimasel ööl, sel pean ma ta vallutama.

Kuid nüüd ei suutnud ma seda.

Ei suutnud oma tundliku ja õrna hinge pärast, mis teda ometi armastas ja hoidis nii väga, ja ei suutnud sellepärast, et ta nii rahulikuna ja usaldavana magas mu käte vahel. Tundsin ta väikeste rindade hella pehmust omal rinnal, tundsin ta kuuma käsivart ümber kaela, ja mulle näis, et ta hoidis mind nii, nagu väikene tütarlaps oma vanemat velle õrnas armastuses ja usalduses.

Kuidas võisin ma teda niisugusena võtta?

Võisin tema lapselikkust ja kergemeelsust, tema õilmitsevat puhtust ja sõbra-usaldust hoolimatu jõhkrusega rüüstata?

Talle pidid minust jääma parimad ja puhtamad mälestused, mulle samuti mu helged igatsused.

Silitasin ta kuumi puuse kerges kleidis mantli all, ja mul oli hea, võrratult hea. Magus joobumus imbus meeltesse, ja mulle näis, nagu ei lebakski ta tõelisena mu käte vahel, vaid unistaksin, ainult unistaksin.

Lebades üksi sumedas, umbses augustikuu öös oma samblasel asemel ja hoian teda unistusena oma kaisus ja olen joobunud sarnasest magusast unistusest.

Hinges on nukrus, kibe nukrus.

Leinan nüüd kurva südamega oma nooruse armastuse surivoodi ees ja nutan, nutan oma tõelise ja sügava armastuse pärast, mis jätab mu hinge üksi ja haigena maha, ise lennates ära, kõrgete ja kaugete siniste taevaste poole.

Nagu linnukene lahkub tema, mu hing. Lendab ära ja jätab tühjuse — hinge sügise.

Oi, millise helluse ja kallistusega hoidsin teda, hoidsin teda, mu armast südant, mu väikest valgete patsidega õde, kelle tundsin enesele surevat!

Hoidsin teda valusal südamel ja hellal hingel...

44.

Uinusin, mil keegi liigutas mind käsivarrest.

Ehmusin ja avasin silmad.

Mingisugune kummargile kuju oli me ööla avause ees, ning selle käsi tõmbas mind mu käest.

Tundsin selle käe tuld ja pöörast kuumust.

Vabastasin enese ettevaatlikult Helgist, võtsin ta käe oma kaela ümbert ja jätsin lebama, mantliga hoolsasti kattes.

Läksin välja ja järgnesin temale põõsaste varju.

„Tedda, mispärast järgnesid sa meile?“

„Mu süda tahtis nii.“

„Sa ei tohi mulle kunagi järgneda, tema on mu naine, ja ma armastan teda.“

„Ta ei armasta ju sind!“

„Rumal mustlanna oled, Tedda. Ta armastab mind ja ei lahku enam eales minust. Seepärast ei tohi sa mulle enam kunagi järele hiilida, sa ei tohi enam mind tunda.“

„Ma pean oma südant kuulama.“

„Su süda petab sind, Tedda. Ära kuula tema häält. Kas sul mustlaste seas ei ole ühtegi kallikest?“

Ta ei vasta kohe, vaid purskab nutma. Siis rahuneb ja seletab:

„Mu isa müüs mind ühele oma võlglasele, kurjale ja toorele mehele. Ma ei salli teda, kuid mustlasneiu ei tohi oma mehele ja vanematele vastupanna. Esimesel ööl ei andunud ma talle, lõhkusin vastu, hammustasin ja küünistasin, ning tema ei suutnud mind võtta. Arvasin, et ta sarnast kassi ei soovi ja ära laseb minna. Kuid olin talle siiski ihaldatum teistest, ja järgmisel ööl kutsus ta oma ja minu ema enesele appi ning siis hoiti mind kinni, ja ma pidin alistuma. Pärast ei olnudki enam midagi hoida ja keelata, sest kui ta juba mu esimese süütuse oli võtnud, siis võis teha, mis tahtis mu kehaga, aga mu hing ei olnud temale. Mu kiring, hingeväriinad ja joobumused olid õnnelikud, igatsedes sind, ja ma ei taha enam sinu juurest lahkuda. Lasin teid kahel poisikesel jälgida, andsin neile oma helme ja siis, kui mu mees magama jäi, jooksin telgist ja põgenesin sinu juurde.“

Mis pidin ma selle armunud ja meeletu mustlastüdrukuga tegema? Teadsin, et tast oli raske, peaaegu võimatu vabaneda, ilma et sellest kuuks Helgi.

Ta surus oma tulise, himura keha minu ligi, ja mul oli vastik. Tõesti vastik ja jäle, nagu seda tunneb hing, mil jõõras tüdruk sinule vägisi enast kätevahele topib.

Kasutasin kavalust ja ütlesin:

„Tead, Tedda, nüüd pead sa siiski ära minema, sest ma pean selle valge tüdruku enne enesest vabastama.“

„Jäta see siia ja põgeneme!“

„Ei, nii ei tohi, armas! Mine oma mustlaste juurde ja homme öösel tulen sulle järele ning siis põgeneme koos.“

„Ei, ma ei usu sind. Ma ei tohi enam tagasi minna, ta peksab mu surnuks. Jäta see, kes sind ei armasta ja tule minuga. Ma olen su päralt! Võta mind millal ja kuidas tahad, peksa ja näljuta mind, müüta mind võõrastele meestele, kuid mu hing, mu süda on sinu, ainult sinu oma!“

Hullumeelselt leegitsevad ta silmad. Tunnen nende tulisust läbi hämaruse, tunnen ta keha metsikuid värinaid ja palavikulist häält, milles iga aatom ja võnge kisendab minu järele, mu armastuse ja kire järele.

„...Tead, ma tapan ta ära!“

Tunnen, et ta metsik hääl ihaleb verd. Ta tahab oma võistlejat tappa, sest temas on loodusinimene oma algelikkusega ja jõutundega. Ta peab kaotama ehk võitma, alistuda ta ei suuda.

Jubedustunne haarab minu, kui ta pigistab mu kätt, nagu murdvas valus, ja ta kuum hingeaur mu näole tungib. Nüüd on ta jälle sarnases joobumuses ja iharuses, mil januneb vere, sooja vere järele.

„Ma tapan ta, hammustan läbi tema valge, õrna kõri ja joon ta punast verd. Joome ja pühitseme oma pulmi, joobunud verest, selle valge naise soojast ja kiretust verest. Ma tapan ta!“

Ta sosin muutub rõõmsaks juubelduseks, ja hoolimata mu suule suruvast käest, purskab viimane hüüe vägivaldse ja ähvardava karjatusena ta huultelt.

Samal kiljatab keegi me seljataga, ja Helgi ehmunud silmad vaatavad meile, meeleheitliku ja surmamõistetud pilguga, ning käsi ettepoole sirutades küürutab ta minu poole. Tedda väle looma-

keha tõmbub küüru ja nagu röövelajas viskub ta kätega Helgi jalgade külge. Helgi kukub, ja Tedda valged, paljastatud hambad libisevad ta kõri poole.

— — — — —
Ahkab hall hommik.

Haaran mustlastüdruku pea ja kisun ta meeletult nuuksuva Helgi küljest. Nagu vangistatud röövloomaga pea on see avatud suuga ja verehimuliste hammastega ning tigidate silmadega mu käte vahel rabelev pea, mida kord hulluses ja joobumuses hoidsin.

Tunnen tülgastavat põlgust ja jälestust.

See on nagu hullu koera verises vahus lõugadega pea mu käte vahel.

Taltsutamatus kires ning metsikuses pigistan käed ümber ta tulise kaela ja mõnulen ta värisest, tukslevast kehast ning pahupidi pöörduvast silmadest, vahustest, kinnipigstatud huultest.

Ma oleksin ta kägistanud, kui Helgi poleks appi rutanud.

Siis lasen ta vabaks ja tõukan selle mines-
tunud keha järsustikult alla orgu.

Veereb riiete üles rullides ja jääb kase juure külge kinni, pea allapoole.

Helgi vaatab mulle otsa; ääretu põlgus ja vastikus on tema pilkudes. Olen enese alandanud, hoopis alandanud.

Ta jookseb Tedda juurde, hoides üksikutest puuokstest ja põõsastest kinni, et järsustikult mitte allakukkuda. Vabastab ta ja asetab ilusasti. Muljub ta rinda, käsi ja siis libistab ta alla ojakese äärde. Paneb ta meeleskohtadele vett, niisutab huuli ja ei vaata sugugi üles, kus ma istun kännul ja ei tea, mis teha, mida tunda, mõtelda? Olen põhjalikult murtud ja väsitatud.

Mu süda on valust küllastatud ja tunnen lausa füüsilist valu.

Poleks Helgit, pooksin tõesti enese ära.
Nii häbistatud ja alandatud on mu hing.

— — — — —

Tedda ärkab, vaatab korraks Helgile otsa, ja see taandub. Metsikud ja halastamatud on vist meeletu mustlasneiu pilgud.

Önn, et ta ärkäs!

Siis keerab enese näo Helgi omast ära.

Helgi seisab tükk aega nõutult, võtab siis oma mantli õlgadelt, katab sellega tema ja tõuseb üles. Hall, nukker hommik on.

Taevas on madal ja pilvine, tõuseb vähe jahe, kõle sügistuul.

Mu Jumal, miks ei aimanud mu süda selliseid õnnetusi, sest eile õhtul polnud ju udu, head enustavat udu?

Helgi tuleb üles, ei vaata mulle otsagi ja lausub õõnsal häälel:

„Läheme!“

Võtan vaikides rändpauna õlale ja astun tema järele. Tal on jahe ja annan temale oma kuue. Võtab selle vastu ja ütleb:

„Suur tänu teile!“

Nii siis: teile...

Oleme kaks võõrast, juhuslikult kokkujuhtunud rändurit, kellel üksteise seltsis piinlik ja rusuv on.

Enne Alpoode ratsutavad meile mustlased järgi.

Tedda isa peatab hobuse ja küsib: „Noorhärä, olete mu tüdarta näinud?“

Ta kaaslane metsikute silmade ja tigeđa näoga vastik mees vahib mind häbematu väljakutsuvusega.

„Ei, ei!“ vabandan.

„Jumalaga!“ lausub Tedda isa.

„Ben tzykl!“ uriseb kaaslane.

Hakkab piserduma tasast, halli vihma. Nagu kivikesi tilgub tolmule, visates väikseid tolmupilvekesi ülesse.

Lahkume ta onu suure, punase maja ees.

„Elage hästi!“

Ütleb nii ja vaatab oma silmadega mulle otsa. Oma selgete, tuliste silmadega, ja leplik naeratus helgib nois mahedates, hellades pilkudes.

Mu hing täitub ääretu valuga, rinnus on midagi võitmatut valusat, silmadesse tungivad pisarad, ja mu käsi väriseb mil surun ta pisikest, sooja kätt vist viimases lahkumispigistuses, ja ütlen katkendilise sosinaga:

„Hüvasti, Helgi!“

Vaatab veel mulle otsa, ta silmad naeratavad, ja ta huultel mängleb kelm, ülimeelik vallatu kirelökendus.

„Elage hästi!“

Ütleb veel nii ja libiseb majja.

Sajab vihma, tasast ja kurba, nagu mu lõhes-
tatud südame valupisaraid.

— — — — —
„Et sa mait nii hilja tulid, aiad on valmid juba“, ütleb Alpoo alevi raamatukaupmees ja sirutab mulle käe.

„Ei saanud, mitte ei saanud varem. Pärast räägime, nüüd tahan magada.“

„Sul on ju silmades pisarad?“

„Sajab.“

„Jah, viimaks ometi hakkas vihmama. Läheb ehk sügisele.“

„Ja, nüüd läheb sügisele.“

Saan voodi, kuid mul pole und, ma ei jää magama.

Tõusen varsti, et asuda „Tuulelipule“ kirjutama. Kuid ma ei saa ju mõelda, mõtteid järjestada, selline segadus, uimastus on peas, ja süda valutab, valutab...

Sajab halli, kurba sügisvihma, ja varesed kraaksuvad väljade kohal, kurvalt, lõikavalt kraaksuvad nad ning toovad otsatud muremõtted mu ajudesse.

Õhtul küsin raamatukaupmehelt:

„Ei tea, kas neid suvitussaksu ka siin on alles?“

„Ah, tolles punases majas?“

„Jah!“

„Homme sõidavad linna, autod on äratel-
litud juba.“

„Ja-jah!..“

Alles videvik on kui Alpoost teisel hommikul
lahkun. Uitsutab tasast, peent sügisvihma, ja tuul
on kõle.

Lähen maanteele, teades, et seal rahustub süda,
vaigistub hingevalu tähiste sügistaevaste all, kõle-
date tuulte süleldud ja terava vihma uhetud.

Vaigistub valu, ja selgivad meeled pöörase tuu-
lispea uimastava keerise järgi.

Ja varesed lendlevad ning kraaksuvad mu pea
kohal, mustad nagu mu hingemõttedki.

Sännas, 14. XII. 27.

(Lõpp.)

Samalt autorilt varem ilmunud:

„Elu ei naerata igale“.

Romaan. 1932.

„Rahva Sõna“ kirjastus.

Ilmu mas:

„Noormees, keda teretas Jumal“.

Romaan.

„Sinu hingekarjane Valter“.

Komöödia.

Augustikuu lõpul ilmub „Rahva Elu“ kirjastusel

J. Kivisilla tõlkes

Olga Bebutovi romaani

„Metsalised“ I jagu.

Hind ühes kojusaatmisega 1 kr. 50 senti.

Detsembrikuus s. a. ilmub

„Metsalised“ II jagu.

Hind ühes kojusaatmisega 1 kr. 50 senti.

Tellimise aadress: „Rahva Elu“, postk. 372, Tallinn.
